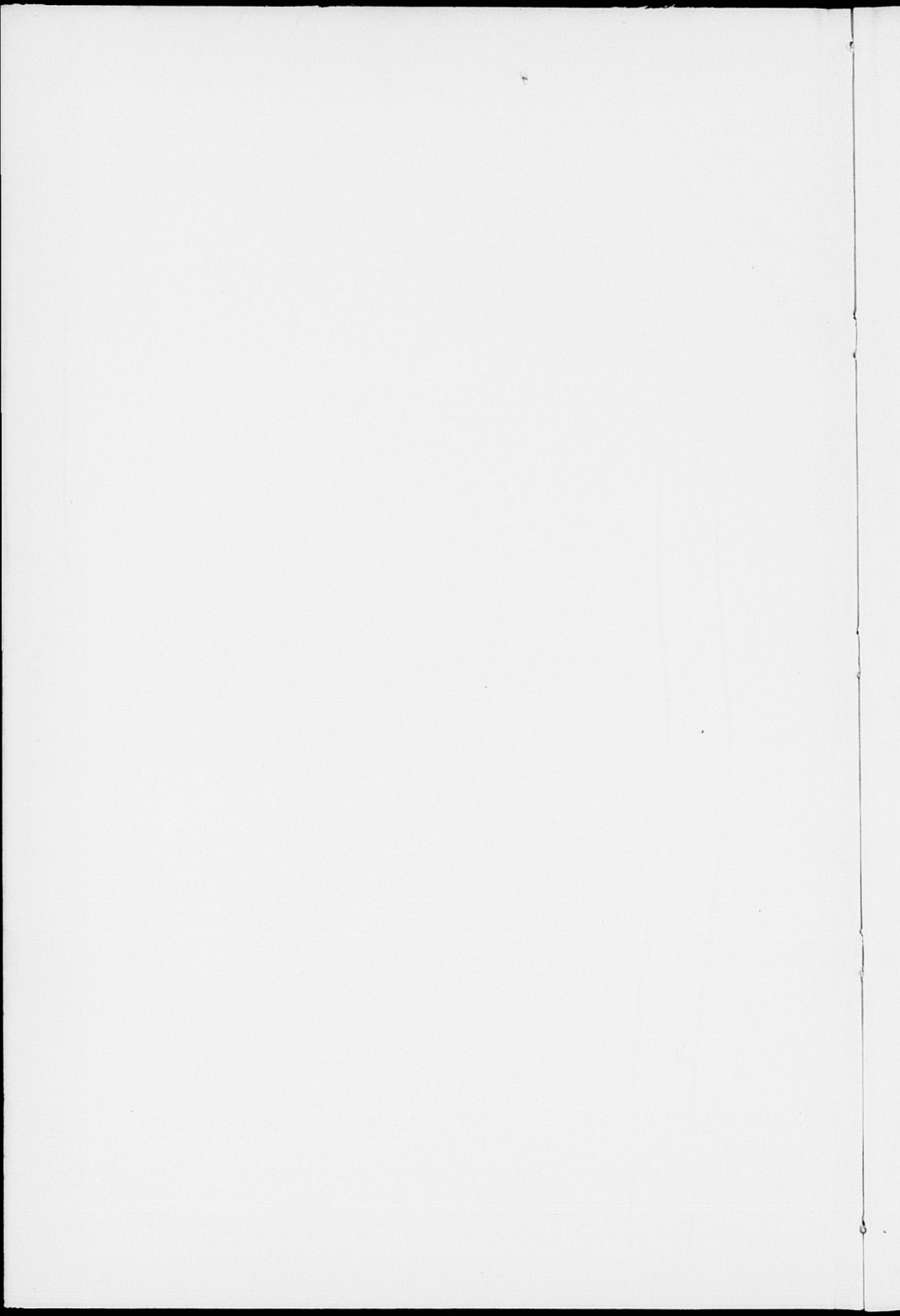
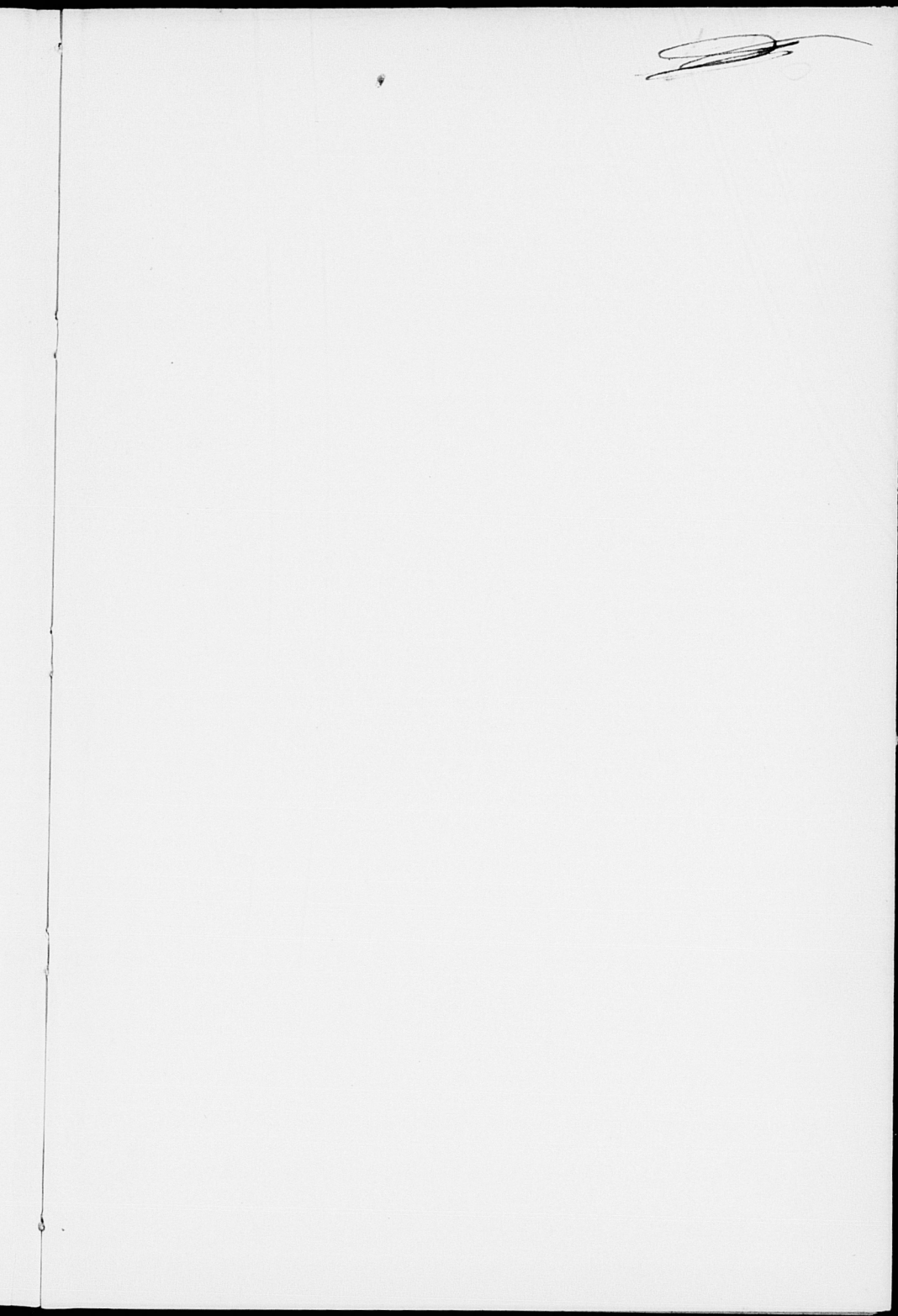
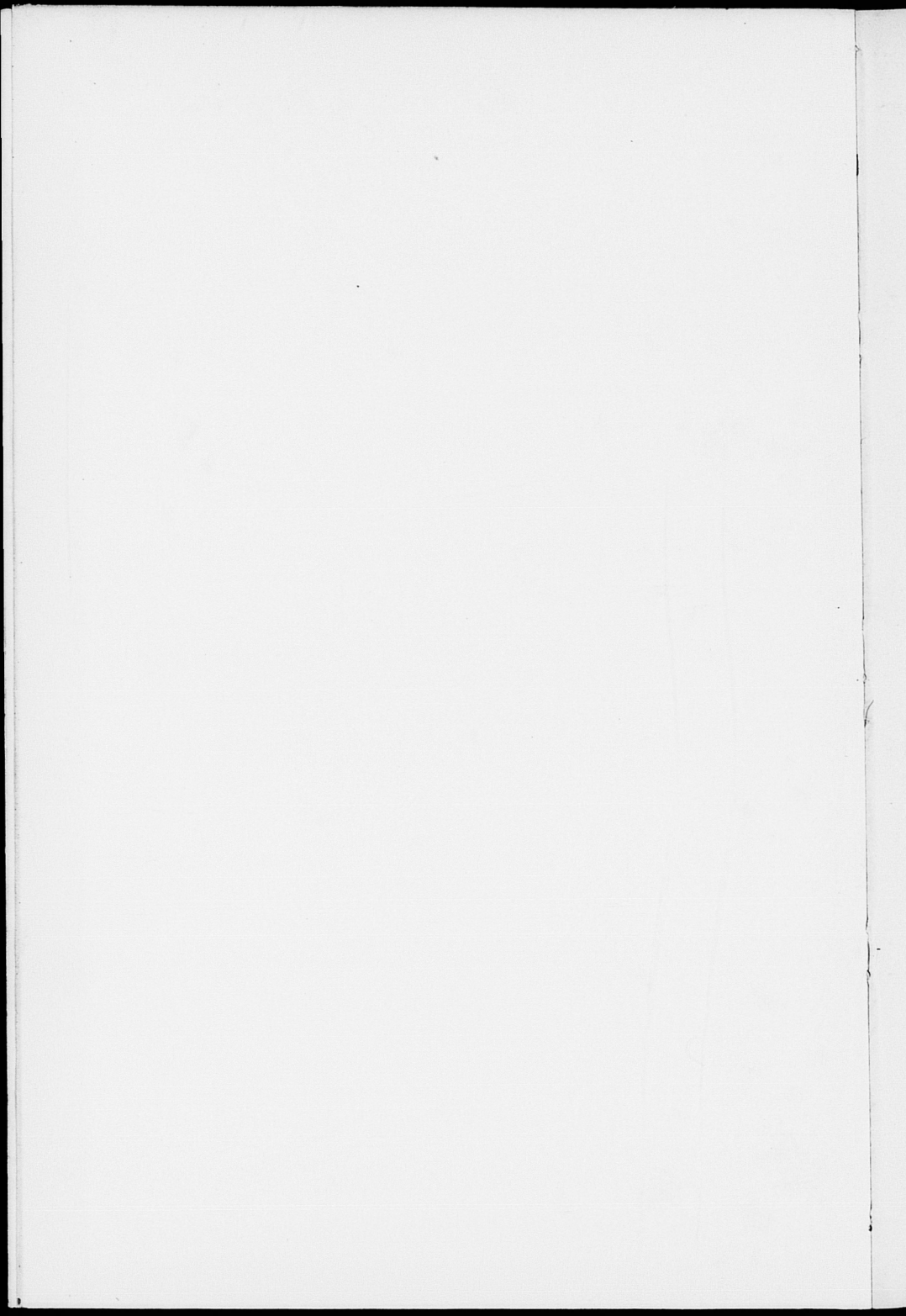

Vak 41

219

fr. Modestus & Co.
Ord. 8
1711
Nov. 41/219

TRACTATUS

DE

DISPENSATIONIBUS

ET DE

REVALIDATIONE

MATRIMONII

QUEM CONCINNAVIT

J. POMPEN,

Sem. Buscoducensis prof.

Editio altera et recognita.

AMSTELODAMI,
C. L. van Langenhuijsen.

—
1897.

IMPRIMATUR.

HAAREN, 10 Junii 1897.

L. Berkvens,
Libr. Cens.

BENEVOLE LECTOR ,

Quæ in priori hujusce libelli editione ad lectorem dirigebam verba, quibus scribendi finem et methodum indicarem, hæc eadem pro nova editione sufficere arbitror.

Fuere autem ut sequuntur: Discentium rationibus quo melius consulatur, neve materiæ mole memoria oneretur, principalia magisque necessaria ordinariis exhibentur litteris; ut tamen et ea præsto sint, quæ ad rem explanandam conducunt aut in casu practico commodum afferre possunt, multa quoque minoribus traduntur litteris. Typi vero magis conspici ad lectoris pertinent commoditatem, ut nempe primo ictu oculi appareat de qua re sermo sit. Conamina mea eo tende-

runt , ut de re ista laboriosa atque ardua brevem compone-
rem collectionem cum ex optimis auctoribus veteribus , recen-
tioribus et recentissimis , tum maxime ex Decretis et Decla-
rationibus SS. Congregationum. In rebus pertractandis ordi-
nem universe consecutus sum egregii *Tractatus de dispensa-
tionibus matr. Ill. Dni Van de Burgt* , non solum quia jam
pridem ista disciplina ex hocce libro in nostro Seminario trade-
batur , sed præcipue quia methodus facilis et conspicua videtur.

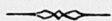
Cæterum , benevole lector , conatus meos benigna voluntate
prosequaris , quæque errata minusve recte dicta deprehenderis
ignosceas velim.

Faxit Deus , ut hic meus labor nonnihil boni conferat !

AUCTOR.

Haaren , in Festo B. M. V. tit. Auxil. Christ. 1897.

Abbreviationes.

Aertnijs	J. AERTNIJS, Theologia moralis. Editio quarta. T. VI.
Bangen	J. H. BANGEN, Instructio practica de sponsalibus et matrimonio. Monasterii 1858.
Van de Burgt	F. P. VAN DE BURGT, Tractatus de dispensationibus matrimonialibus. Editio quarta. Sylvæ-ducis 1865.
Carrière	J. CARRIÈRE, Prælectiones theologicæ majores de matrimonio. Parisiis 1837.
Collect.	COLLECTANEA S. Congr. de Prop. Fide. Romæ 1893.
Corradus	PIRRHI CORRADI Praxis dispensationum apostolicarum. Venetiis 1699.
D'Annibale	J. D'ANNIBALE, Summula theologiæ moralis. Pars III. Editio tertia. Romæ 1892.
De Justis	V. DE JUSTIS, De dispensationibus matrimonialibus. Lucæ 1691.
Feye	H. J. FEYE, De impedimentis et dispensationibus matrimonialibus. Editio quarta. Lovanii 1893.
Gasparri	P. GASPARRI, Tractatus canonicus de matrimonio. Parisiis 1891.
Giovine	P. GIOVINE, De dispensationibus matrimonialibus. Neapoli 1865.
Joder	J. CHR. JODER, Formulaire matrimonial. Troisième édition. Paris 1891.
Lehmke	A. LEHMKUHL, Theologia moralis. Editio octava. Vol. II.

runt, ut de re ista laboriosa atque ardua brevem compo-
nem collectionem cum ex optimis auctoribus veteribus, recen-
tioribus et recentissimis, tum maxime ex Decretis et Decla-
rationibus SS. Congregationum. In rebus pertractandis ordi-
nem universe consecutus sum egregii *Tractatus de dispensa-
tionibus matr. Ill. Dni Van de Burgt*, non solum quia jam
pridem ista disciplina ex hocce libro in nostro Seminario trade-
batur, sed præcipue quia methodus facilis et conspicua videtur.

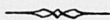
Cæterum, benevole lector, conatus meos benigna voluntate
prosequaris, quæque errata minusve recte dicta deprehenderis
ignoscas velim.

Faxit Deus, ut hic meus labor nonnihil boni conferat!

AUCTOR.

Haaren, in Festo B. M. V. tit. Auxil. Christ. 1897.

Abbreviationes.

Aertnijs	J. AERTNIJS, Theologia moralis. Editio quarta. T. VI.
Bangen	J. H. BANGEN, Instructio practica de sponsalibus et matrimonio. Monasterii 1858.
Van de Burgt	F. P. VAN DE BURGT, Tractatus de dispensationibus matrimonialibus. Editio quarta. Sylvæ-ducis 1865.
Carrière	J. CARRIÈRE, Prælectiones theologicæ majores de matrimonio. Parisiis 1837.
Collect.	COLLECTANEA S. Congr. de Prop. Fide. Romæ 1893.
Corradus	PYRRHI CORRADI Praxis dispensationum apostolicarum. Venetiis 1699.
D'Annibale	J. D'ANNIBALE, Summula theologiæ moralis. Pars III. Editio tertia. Romæ 1892.
De Justis	V. DE JUSTIS, De dispensationibus matrimonialibus. Lucæ 1691.
Feye	H. J. FEYE, De impedimentis et dispensationibus matrimonialibus. Editio quarta. Lovanii 1893.
Gasparri	P. GASPARRI, Tractatus canonicus de matrimonio. Parisiis 1891.
Giovine	P. GIOVINE, De dispensationibus matrimonialibus. Neapoli 1865.
Joder	J. CHR. JODER, Formulaire matrimonial. Troisième édition. Paris 1891.
Lehmck.	A. LEHMKUHL, Theologia moralis. Editio octava. Vol. II.

Lig.	S. ALPHONSI DE LIGORIO Theologia moralis. Lib. VI.
Matharan	M. M. MATHARAN, Casus de matrimonio fere quingenti. Parisiis 1893.
Moser	G. MOSER, De impedimentis matrimonii. Editio quinta. Mechliniæ 1847.
N. Rev. th.	NOUVELLE REVUE THÉOLOGIQUE.
Palmieri	A. Ballerini opus theol. mor. in <i>Busembaum</i> medullam absolvit et edidit D. PALMIERI. Vol. VI. Rati 1892.
Planchard	M. J. PLANCHARD, Dispenses matrimoniales. Angoulême 1882.
Reiff.	A. REIFFENSTUEL, Jus canonicum universum. Appendix ad lib. IV de dispensatione supra impedimentis matrimonii. Venetiis 1778.
Resp. ad Q. B.	RESPONSA ad Quæstiones ab anno 1870—1875 conferentiis ven. Cleri diocesis Buscoducensis propositas.
Rosset	ROSSET, De Sacramento matrimonii 1895.
Sanchez	TH. SANCHEZ, De sancto matrimonii Sacramento. Antverpiæ 1620.
Scavini	P. SCAVINI, Theologia moralis universa. T. IV. Editio sexta Parisiensis.
Téphany	J. M. TÉPHANY, Traité des dispenses matrimoniales. Deuxième édition. Paris 1889.
Tr. de matr.	THEOLOGIA MECHLINIENSIS, Tractatus de sponsalibus et matrimonio. Editio quarta. Mechliniæ 1894.
Vecchiotti	S. M. VECCHIOTTI, Institutiones canonicæ. Editio decimoctava. Augustæ Taurinorum 1883.
Zitelli	Z. ZITELLI, De dispensationibus matrimonialibus. Romæ 1887.

INDEX.

PARS I.

De dispensationibus matrimonialibus.
n. 1—120.

Prævia notationes. De impedimentis eorumque
solutione. n. 1—6.

SECTIO 1^a.

De dispensatione petenda ad matrimonium contrahendum. n. 7—67.

Præambulum. De diversis terminis, dispensationibus
et impedimentis. n. 7—14.

CAPUT I. De dispensatione petenda pro foro externo. n.
15—58.

Notitia generalis. Per quem et quo modo dispensa-
tio petenda sit. n. 15—20.

ART. I. De expressione nominum oratorum et loci.
n. 21 et 22.

ART. II. De expressione impedimentorum. n. 23—29.

ART. III. De expressione causarum. n. 30—53.

ART. IV. De expressione status fortunæ. n. 54—57.

Formulae dispensationum pro foro externo. n. 58.

CAPUT II. De dispensatione petenda pro foro interno. n.
59—67.

Formulae dispensationum pro foro interno. n. 67.

SECTIO 2^a.

De exsecutione dispensationum earumque vitiis. n. 68—120.

CAPUT I. De exsecutione dispensationis. n. 68—104.

Notitia generalis. Quis et quo modo dispensationem exsequi debet. n. 68—72.

ART. I. De verificatione precum. n. 73—76.

ART. II. De adimptione clausularum. n. 77—95.

§ 1. Clausulæ in rescriptis S. Datariae. n. 78—82.

§ 2. Clausulæ in rescriptis S. Pœnitentiariae. n. 83—95.

ART. III. De acceptatione dispensationis. n. 96.

ART. IV. De fulminatione dispensationis. n. 97—104.

CAPUT II. De vitiis dispensationum. n. 105—120.

ART. I. De modis quibus dispensationes vitari possunt. n. 105—111.

ART. II. De modo quo vitia corriguntur. n. 112—117.

ART. III. De agendi ratione quando vitia corrigi nequeunt. n. 118—120.

PARS II.

De matrimonio invalido ejusque revalidatione. n. 121—155.

CAPUT I. De agendi modo generali in matrimonio invalido. n. 121—125.

CAPUT II. De modo revalidandi matrimonium. n. 126—146.

Notitia generalis. De causis nullitatis et de modis revalidationis. n. 126 et 127.

ART. I. De revalidatione matrimonii invalidi ex defectu consensus. n. 128.

ART. II. De revalidatione matrimonii invalidi ex in-

habilitate personarum. n. 129—139.

Notitia generalis. n. 129—131.

§ 1. De revalidatione per simplicem dispensationem. n. 132—135.

§ 2. De revalidatione per sanationem in radice. n. 136—139.

ART. III. De revalidatione matrimonii invalidi ex defectu formæ. n. 140—146.

CAPUT III. De supplica dispensationis ad convalidandum matrimonium. n. 147—149.

Formulæ dispensationum ad convalidandum matrimonium. n. 149.

CAPUT IV. De executione dispensationis ad revalidandum matrimonium. n. 150—155.

PARS III.

De Episcoporum potestate dispensandi,
et de modo quo ab ipsis dispensatio
petenda est. n. 156—174.

PARS I.

De dispensationibus matrimonialibus. n. 1-120.

PRÆVIE NOTATIONES.

De impedimentis eorumque solutione. n. 1-6.

1. *Quomodo impedimenta matrimonii dividuntur?*

R. *Dividuntur*: 1. In **dirimentia** et **impedientia**.

2. In impedimenta **juris naturæ**, **positivi divini** et **ecclesiastici**.

3. In **absoluta** et **respectiva**.

4. In **perpetua** et **temporalia**. **Temporalia** sunt quæ temporis decursu de se cessant, v. g. ætas, tempus clausum. **Perpetua** sunt aut *absolute perpetua*, quæ nempe tolli non possunt vel saltem tolli non solent, aut *de se perpetua*, quæ natura sua persistunt, sed remotione causæ auferri possunt vel dispensatione tolli possunt et solent. Remotione causæ aufertur v. g. disparitas cultus, quando infidelis ad fidem convertitur; dissensus parentum, si isti consensum dant. De dispensatione infra agemus.

5. In **publica** et **occulta**; de quibus n. 10—14.

6. In **antecedentia** et **supervenientia** matrimonio. Vide Tr. de matr. n. 58.

7. In **certa** et **dubia**. Matrimonium contrahere non licet in dubio num adsit impedimentum, si dubium est facti aut juris naturalis vel positivi divini. Si vero factum est certum, sed non constat, num ex eo oriatur impedimentum *juris ecclesiastici*, communiter docent DD., diligenti examine facto, „posse contrahi matrimonium cum opinione probabili proba-

bilitate juris de carentia impedimenti, modo opinio illa sit universe vel certe ab AA. recepta ut probabilis." Lig. n. 901. — Nihilominus etiam in hoc dubio juris ecclesiastici præstat, si per tempus licet, recurrere ad Ordinarium, ut obtineatur dispensatio saltem ad cautelam, aut declaratio, ne postea anxietates oriantur. Cfr. Syn. Diœc. p. 57, Tr. de matr. p. 232, Rosset n. 2821.

Nota. Si impedimentum certo adest, sed dubitatur fueritne dispensatum, matrimonium inire non licet; si vero constat dispensationem esse datam, sed dubitatur de ejus valore, recurratur ad Episcopum; si id fieri nequit, dispensatio valida haberi potest, „quia, ut ait Lig. n. 901, possessio stat pro valore dispensationis." Cfr. *ibid.* n. 1133, Feye n. 637 p. 613, Gasparri n. 255.

2. Quid est impedimenti dispensatio?

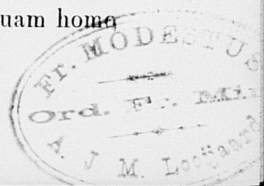
R. Est impedimenti remotio in casu particulari per auctoritatem superioris.

Dic. in casu particulari, tum quia dispensatio differt ab impedimenti abrogatione aut derogatione, quibus impedimentum aliquod totum aut partim supprimitur, — tum quia in impedimentis dispensari non solet cum tota communitate.

3. Quinam in impedimentis dispensare possunt?

R. In impedimentis sicut in omni lege dispensare tantum valet superior, qui ea statuit, nisi hic alicui dispensandi facultatem fecerit. Quocirca:

1. Nulla humana potestas dispensare potest in impedimentis sive dirimentibus sive impediens, quæ sunt juris naturæ aut divini positivi, sine Dei ipsius concessionem. S. Thomas 1. 2. Q. 97 art. IV ad 3. In dubio autem, utrum impedimentum sit juris naturæ vel divini an humani, potestas humana dispensandi dubia est; quæ proinde nunquam exerceri debet. Attamen Ecclesia, juris divini interpret authenticæ, potest declarare in aliquo casu particulari jus divinum non obligare, aut nomine Dei obligationem remittere quam homo

sibi contraxit et ex qua impedimentum oritur; ideoque in impedimentis juris divini quandoque improprie dispensare. Lig. n. 959, 1118—1120. Cfr. Feye n. 601, Palmieri t. 1 de legibus n. 298 sq., 306.

2. Romanus Pontifex jure suo seu proprio dispensare potest in omnibus impedimentis, quæ certo sunt juris ecclesiastici tantum; atque hoc jure spoliari nequit. Conc. Trid. sess. XXIV de ref. matr. can. 3, Pius VI in bulla *Auctorem fidei*, prop. 60.

3. Episcopi jure suo in impedimentis dispensare nequeunt, quia impedimenta, etiam juris ecclesiastici, sunt leges Ecclesiæ generales seu leges superioris. Ita Pius VI in *Litteris* 2 Febr. 1782 et Pius VII in *Rescripto* 17 Febr. 1809 apud Moser p. 169 sq. et p. 204. Cfr. Ben. XIV *De Syn. Dice. lib. IX cap. I n. 5 sq., cap. II n. 1 sq.* Ex concessione tamen S. Pontificis, tacite saltem approbata, in quibusdam impedimentis jure ordinario vel quasi ordinario dispensare valent; præterea solent a S. Sede dispensandi facultates accipere speciales. Vide n. 156 sq. Cfr. Scavini n. 583 sq., Feye n. 603, 612, Rosset n. 2369 sq.

4. *Quænam sunt impedimenta, in quibus generatim dispensatio obtineri non potest?*

R. Sunt ea, quæ vocantur *absolute perpetua* seu *indispensabilia*, eo quod ex jure naturali vel positivo divino proficiuntur, aut quod Ecclesia in iis, quamvis sint sui juris, nunquam vel vix unquam dispensat. Ejusmodi sunt ætas, impotentia antecedens et perpetua, ligamen ex matrimonio fidelium consummato, consanguinitas in omnibus gradibus lineæ rectæ, primus consanguinitatis gradus lineæ transversæ, primus affinitatis gradus lineæ rectæ ex copula matrimoniali, clandestinitas in matrimonio contrahendo, crimen publicum ex machinatione, cultus disparitas in regionibus fidelium, Ordo sacer et professio sollemnis.

Nota 1. In impedimentis erroris, conditionis, metus et raptus non opus est dispensari, quia potest removeri causa.

2. Rarissima inveniuntur exempla dispensationis in Ordine sacro et voto solemnī. Legitur hujusmodi dispensatio ob publicam necessitatem data fuisse a Julio III et Pio VII tempore schismatis Anglicani et revolutionis Gallicanæ clericis (non tamen Episcopis) qui matrimonium contrahere tentaverant (Moser *p.* 201 *sq.*, Van de Burgt *n.* 1). — Præterea ex decreto S. Officii 20 Febr. 1888 Ordinarii locorum dispensare valent ægrotos, qui, juxta leges civiles juncti vel alias in concubinato viventes, in gravissimo mortis periculo sunt constituti, quando non suppetit tempus recurrendi ad S. Sedem, super impedimentis etiam publicis juris ecclesiastici, excepto S. Presbyteratus Ordine et affinitate linæ rectæ ex copula licita. Vide *n.* 160.

5. 1. *Quænam est mens Ecclesiæ circa concessionem dispensationis.* 2. *Quid inde parochi et confessarii observandum?*

R. Ad 1um Ecclesia, quamvis ex gravi aut justa saltem causa dispense, desiderat ut quam rarissime fiat. Quare Conc. Trid. sess. XXIV *de ref. matr. cap. V*: „In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa et gratis concedatur.” Etsi propter mutata tempora improbosque hominum mores quam in fidelium salutem instituerat disciplinam mitigavit, ægre admodum fecit, dispensationesque dicit vulnera, quæ ecclesiasticæ disciplinæ infliguntur. Cfr. Pii VII *Rescriptum* ad Episcopos Galliæ 17 Febr. 1809 apud Moser *p.* 201.

Ad 2um Parochi itaque et confessarii annitantur, ut fideles, inter quos impedimentum existit, a procreatione et matrimonio avertant. Quod si tempestive prudentique zelo perficere studuerint, felices sæpe sui conatûs experientur effectus, quum sero obsistatur, si amor per longas jam invaluerit moras. Quapropter monet Syn. Diœc. *p.* 58: „Cum matrimonio obstare novit impedimentum ecclesiasticum, meminerit parochus, nuptias hujusmodi in bonum tum publicum tum privatum a sacris Canonibus improbari. Quantum fieri potest

et prudentia sinit, dissuadere tempestive et impedire debet foedera, quæ legibus ecclesiasticis adversantur; atque potissimum cum proximo aliquo consanguinitatis vel affinitatis gradu partes inter se colligantur, præ oculis habeat Tridentini Concilii legem esse, ut in contrahendis nuptiis vel nulla omnino detur dispensatio vel raro." Insuper ait Conc. Prov. p. 179: „Caveat in primis (parochus) ne ad matrimonia inter impeditos ipse ansam præbeat, dispensationem petendi consilium ac spem illam obtinendi nimis facile suggerens." Si autem monitis ac persuasionibus non auscultant et matrimonii intuitu se frequentant, absolutio sacramentalis ipsis non est universe neganda vel differenda eo solo motivo quod impedimento ligantur, saltem si impedimentum est de se perpetuum justaque iis dispensationis causa suppeditat. Imo si per matrimonium damnum aliquod resarciendum est, quandoque ad dispensationem petendam incitari debent. Cfr. Resp. ad Q. B. p. 160, 161, Annot. in Tr. de matr. p. 165, 166, Feye n. 650.

6. *Quænam sunt organa, per quæ R. Pontifex dispensationes matrimoniales concedere solet?*

R. Præcipua organa sunt *duo Tribunalia Romana*, scilicet: **Dataria Apostolica** pro dispensationibus **fori externi**, et **S. Pœnitentiaria** pro dispensationibus **fori interni**; at tamen hæc etiam frequenter dispensat pro foro externo **cum pauperibus**, dummodo eorum paupertas authentico Ordinarii testimonio comprobetur (Feye n. 610, Lehmk. n. 796 (2), 805). Præterea dispensationes in religione mixta expediuntur per *S. C. S. Officii*, et dispensationes pro supremis principibus per *Secretariam Brevium*. **In locis autem, quæ S. Congregationi de Prop. Fide subjacent**, uti Provincia Neerlandica, dispensationes petuntur et conceduntur a R. Pontifice mediante **S. C. de Prop. Fide**; pro foro tamen conscientiæ etiam recurri potest ad *S. Pœnitentiarium*. Cfr. Tr. de matr. n. 98, Zitelli p. 67 sq., Feye n. 603, Rosset n. 2626 sq.

SECTIO 1^a.

De dispensatione petenda ad contrahendum matrimonium. n. 7—67.

PRÆAMBULUM.

De diversis terminis, dispensationibus et impedimentis.
n. 7—14.

7. *Explicantur nomina, quæ materiæ dispensationum sunt propria:*

1. **Orator, oratrix, oratores, exponens** dicuntur, qui petunt ut secum dispensetur.

2. **Supplica, libellus supplex** sunt litteræ, quibus dispensatio *petitur*.

3. **Stilus Curiae.** Curia hîc intelligitur Congregatio, a qua seu per quam dispensatio obtinenda est. **Stilus Curiae** designat ea quæ in supplica scribenda seu exponenda sunt ex voluntate et praxi Congregationis, a qua seu per quam dispensatio a S. Pontifice petitur.

4. **Subreptio, obreptio.** **Subreptio** est reticentia *veri* seu eorum quæ ex legum præscripto, stilo Curiae aut consuetudine declarari debent. **Obreptio** est expressio *falsi*. Atamen hæc verba a pluribus tanquam synonyma indiscriminatum adhibentur. Hæc vitia possunt dispensationem invalidam reddere. Vide n. 105 sq.

5. **Rescriptum** dispensationis sunt litteræ, quibus dispensatio *petita conceditur*.

6. **Clausulæ** plerumque intelliguntur conditiones, obligationes vel onera in rescripto apposita, quæ impleri debent ab exsecutore dispensationis aut ab iis, cum quibus dispensatur. Vide n. 77 sq.

7. **Taxa, componenda, compositio** est summa pecu-

niæ, quæ quandoque occasione dispensationis solvi debet. Vide *n.* 54 *sq.*

8. **Fulminatio dispensationis** dicitur actus, quo impedimentum tollitur; vocatur etiam dispensationis *applicatio*, *executio*. Vide *n.* 97 *sq.*

8. *Quomodo dispensatio dividitur pro diversis formis seu modis, quibus conceditur?*

R. 1. In dispensationem **in forma gratiosa** et **in forma commissoria**. Est dispensatio **in forma gratiosa**, quando is, qui dispensationem concedit, eam per se ipse directe oratoribus applicat. Quo casu tamen parochi sæpe mittitur communicatio. **In forma commissoria** est, quando superior alteri committit facultatem dispensandi cum oratoribus, v. g. S. Pontifex Episcopo, — Episcopus parochi, confessario.

2. In dispensationem **in forma ordinaria** seu **divitum**, quando taxa solvenda est, et **in forma pauperum**, si taxa non exigitur.

9. *Quid observandum circa dispensationem pro foro externo et interno; ac quid utraque efficit quoad matrimonium?*

R. Dispensatio *impedimenti publici* petitur *pro foro externo* seu *pro foro fori* veris oratorum nominibus. **Efficit**, ut matrimonium valide contrahatur, atque illud valide contractum esse probari possit pro foro externo seu coram iudice ecclesiastico.

Dispensatio *impedimenti occulti* petitur *pro foro interno* seu *pro foro conscientiae* seu *pro foro poli* nominibus fictis vel tacitis. **Efficit**, ut impedimentum sit sublatum et matrimonium valide contrahi possit; non sufficit autem ad probandum pro foro externo, impedimentum solutum esse. Quare si postea impedimentum fiat publicum, alia dispensatio pro foro externo petenda est.

10. *Unde repetendum est, utrum impedimentum sit publicum an occultum?*

R. Distinctio hæc desumenda est tum ab *impedimenti*

cognitione, *notitia* seu *notorietate* tum ab *impedimenti* natura.

11. Quenam impedimenta sunt cognitione publica?

Praen. Impedimentum potest esse **materialiter publicum**, i. e. quando factum, ex quo impedimentum oritur, publice notum est ut criminosum, sed simul **formaliter occultum**, i. e. quando ignoratur ex tali facto oriri impedimentum. Ut censeatur publicum, sufficit ex praxi S. Pœnitentiariæ, id esse materialiter publicum. Quod testatur Ben. XIV scribens *Instit. eccl.* 87 n. 48: „Nos ipsi jurejurando affirmare possumus per tot annos, quibus S. Pœnitentiariæ ad dicti fuimus . . . semper in more positum fuisse, ut impedimentum publicum *materialiter* spectaretur, et nunquam eo Nos devenisse, ut examen fieret, an impedimentum *formaliter* occultum censendum esset.” Atque „anno 1875 S. *Penitentiaria*, in facultate a se Episcopis in foro conscientiae concessa super impedimentis matrimonii occultis, non comprehendendi respondit facultatem dispensandi super impedimentum *materialiter* publicum, sed *formaliter* occultum.” (Acta S. Sedis t. XIV p. 157). Cfr. Van de Burgt n. 11 C), Feye n. 94, Rosset n. 2738 sq.

R. Impedimentum **cognitione publicum** est (*), quod ut factum criminosum seu materialiter :

1. Notum est in pago pluribus quam tribus, in oppido sive parva urbe pluribus quam sex, in ampla civitate pluribus quam octo hominibus.

(*) Impedimentum certe est publicum, si referri potest ad unam ex tribus speciebus, quas publicum comprehendit, scilicet quando est : a) *Famosum*, seu de quo fama est in majori parte civitatis, orta non ex scientia, sed ex gravibus indicis et præsumptionibus, licet nemini certo constet. Vide casum in N. Rev. th. t. XVIII p. 215 sq. b) *Manifestum*, i. e. quod ab aliquibus certo et evidenter cognoscitur et ab illis per simplicem divulgationem pervenit ad notitiam communitatis. c) *Notorium* tum *jure*, i. e. quod evidenter constat majori parti communitatis per sententiam juridicam aut confessionem judicialem, tum *facto*, i. e. quod se omnium oculis offert. — Attamen saepe impedimentum censetur publicum, quamvis ad has species referri nequeat ; unde n. 11 quatuor publicitatis modi designantur. Cfr. Feye n. 86, 87, Carrière n. 1127, Pauwels Tr. de cas. reserv. t. I n. 214 sq., Van de Burgt n. 11 A).

2. Quod ne pluribus manifestetur, consideratis adjunctis et personis, timendum est. Ben. XIV l. c. n. 45 (*).

3. Quod anteriori tempore fuit publicum, nunc autem oblitteratum, sed nondum per decem annos oblivioni datum. Ben. XIV l. c. n. 47.

4. Quod in loco, ubi degunt nupturientes, est occultum, sed alibi publicum cum periculo divulgationis. Si hoc periculum abest, admittitur ut occultum, sed tunc circumstantia publicitatis in supplica pro foro interno exponenda est, ac, si omissa fuerit, postea suppleri debet. Ben. XIV l. c. n. 46. Cfr. Resp. ad Q. B. p. 367.

12. Quid faciendum si impedimentum est dubie publicum et dispensatio nihilominus petitur pro foro interno?

R. Ad omnes anxietates removendas in libello supplicii indicentur numerus incolarum loci et aliæ circumstantiæ ad rem pertinentes, ac numerus et qualitas eorum, quibus impedimentum innotuerit. Feye n. 90, Gasparri n. 252.

13. Quenam impedimenta sunt naturâ publica?

R. Sunt ea quæ oriuntur ex facto de se publico, seu quæ sine infamia, scandalo vel alio gravi incommodo manifestari possunt. Cujusmodi sunt consanguinitas, affinitas ex copula licita, cognatio spiritualis, publica honestas (**), cul-

(*) Ut recte judicetur, num adsit divulgationis periculum, attendi debet, non tantum *quot*, sed etiam *qualibus* personis impedimentum sit cognitum. Etenim divulgatio non facile timenda est ab amicis, consanguineis, discretis, neque a criminis participibus; quidem vero ab inimicis, garrulis, imprudentibus, præcipue si aliæ circumstantiæ periculum publicitatis inferre possunt; v. g. si soror sponsæ est gravida, idque brevi manifestabitur, atque publice scitur sponsum cum sorore illa impudice vixisse. Cfr. Reiff. n. 46, Roncaglia tract. 21 quæst. 5 cap. I Q. III, Feye n. 90, 96.

(**) Publica honestas secundum omnes constituit impedimentum publicum, si ortum est ex matrimonio in facie Ecclesiæ inito aut ex sponsalibus publicis. Si vero sponsalia in foro externo probari non possunt, a pluribus habetur pro impedimento occulto; attamen putat Bangen II p. 171, impedimentum ex sponsalibus *occultis* versari in foro *publico*. Cfr. Feye n. 605, Gasparri n. 252 p. 146.

tus disparitas, Ordo sacer, votum solemne. Ista igitur impedimenta, quamvis per accidens ignota sint, regulariter haberi debent publica. Feye *n.* 97, Gasparri *n.* 252, Bangen *II p.* 167, Resp. ad Q. B. *p.* 367.

14. *Quænam igitur impedimenta dicuntur occulta respectu matrimonii contrahendi?*

R. Quæ neque natura sua neque cognitione sunt publica. Hæc quandoque dicuntur *simpliciter occulta*, quia rescriptum dispensationis in impedimento criminis ex conjugicidio continere solet clausulam: *dummodo impedimentum omnino occultum sit*. Ejusmodi autem est quod in foro externo probari non potest per duos testes. Lig. *n.* 1111. Manet ergo omnino occultum, si unus præter partes et confessarium rei notitiam habet; suadendum tamen ut hoc in supplica exprimatur. Feye *n.* 88, Gasparri *n.* 252. Cfr. Lehmk. *n.* 820 *ad* 4, Rosset *n.* 2731.

Dicitur *n.* 14: *respectu matrimonii contrahendi*; nam matrimonio *contracto*, ut illud revalidetur aut ut licite petatur debitum conjugale, potest in multis impedimentis aut in vitio dispensationis, quæ natura sua sunt publica sed per accidens incognita, dispensatio obtineri a S. Penitentiaria pro foro interno (*). Ratio videtur, quod tunc impedimentum difficilius innotescit aut sæpe sine infamia vel scandalo manifestari nequit. Cfr. Ben. XIV Const. *Pastor bonus* 13 April. 1744. § 40 *sq.* (Bull. *t. II p.* 224), Lig. *n.* 1144, Van de Burgt *n.* 12, Feye *n.* 606 *sq.*, Tr. de matr. *p.* 368 *sq.*, Scavini *n.* 588, Resp. ad Q. B. *p.* 367.

In capite I agemus de dispensatione obtinenda pro foro *externo*, in capite II de dispensatione pro foro *interno*.

(*) Quænam ista impedimenta sint, vide *n.* 59.

Caput I.

De dispensatione petenda pro foro externo. n. 15-58.

NOTITIA GENERALIS.

Per quem et quo modo dispensatio petenda sit.
n. 15-20.

15. 1. Per quem dispensatio pro foro externo peti solet. 2. Quodnam inde officium parochi et confessarii?

R. Ad 1um Quamvis ipsi oratores immediate S. Sedem aut Ordinarium adire possint, solent omnia, quæ ad petitionem dispensationis pro foro externo pertinent, peragi a parocho domicilii vel quasi-domicilii.

Ad 2um **Parochi** igitur est ante nuptias caute indagare impedimenta cognitione aut naturâ publica, quæ inter spon-
sos existere posse prudenter præsumit. **Confessarius** autem, si a penitente impedimentum novit publicum, eum monere debet, ut illud ad parochum deferat.

16. Per quem parochum dispensatio peti debet?

R. 1. Si impedimentum *uni* nupturientium est *pro-
prium*, seu unum afficit sine relatione ad alterum, — v. g. votum publicum castitatis, dissensus parentum, — dispensatio petenda est parochi illius partis, quæ impedimento ligatur; per utriusque autem parochum peti debet, si utraque pars impedimento sibi proprio detinetur.

2. Si impedimentum *utrique* parti est *commune* seu correlativum, v. g. consanguinitas, affinitas, cognatio spiritualis, moris est ut dispensatio petatur per parochum *sponsæ*, „qui tamen, inquit Syn. Diœc. p. 59, non omittet parochum sponsi invitare, ut si quid in Domino advertendum censeat, id tempestive nuntiare velit. Si vero nupturientes fuerint *di-*

versæ diœcesis, ex praxi hîc recepta ab utroque Ordinario dispensatio vel saltem ejus approbatio postulanda est.” Quo casu uterque parochus pro suo parochiano ad Episcopum recurrat. Feye *n.* 687, Rosset *n.* 2464.

Jure communi autem sufficit dispensatio ab uno Episcopo; cujus rei rationem vide *n.* 172. — Ut matrimonium ineatur *tempore clauso*, sufficit quoque licentia Episcopi, in cujus diœcesi nuptiæ celebrantur. Feye *n.* 553. Suadendum autem est, ut dispensatio *in proclamationibus* ab utriusque diœcesis Episcopo obtineatur. Giovine *l. I* § 355, N. Rev. th. *l. I p.* 452 *sq.*, Feye *n.* 266, 629, Rosset *n.* 1172 *sq.*

17. 1. **Cujus nomine dispensatio petenda est.** 2. *Valetne dispensatio petita et obtenta inseciis partibus?*

R. Ad 1um 1. Petitur nomine utriusque partis simul, si utraque est catholica et impedimentum *utriusque commune* seu correlativum, v. g. consanguinitas, affinitas. Dispensatio vero super impedimento religionis mixtæ petitur nomine solius partis catholicæ.

2. Petitur autem nomine unius, si impedimentum *uni* est *proprium*, v. g. votum castitatis ab una parte emissum. Si impedimentum *utriusque* est *proprium*, v. g. votum ab utraque parte emissum, petitur singulariter nomine sponsi et nomine sponsæ.

Ad 2um Dispensatio peti et obtineri potest sine ullo mandato, inseciis, imo invitis partibus; sed generatim requiritur ut dispensatio obtenta ab una saltem parte acceptetur (*n.* 96). Attamen dispensatio partibus inseciis petenda non est, nisi expediat impedimentum ipsis tum demum revelare cum dispensatio jam est impetrata. Lig. *n.* 1145, Feye *n.* 688, 760, Van de Burgt *n.* 16.

18. *Quid observandum, si dispensatio immediate a S. Sede vel a Tribunalibus Romanis petenda est?*

R. Convenit, ut supplica idiomate Latino, aut saltem Italico vel Gallico exaretur. Apud nos dispensationes a S. Sede

obteneri solent mediante S. C. de Prop. Fide; sermo tamen in libello supplicis dirigatur ad S. Pontificem tum pro foro externo tum pro foro conscientiae; pro hoc foro potest etiam directe scribi ad S. Pœnitentiarum et sermo dirigi ad Pœnitentiarum Majorem. Supplica pro dispensatione foro *externi* ne directe Romam dirigatur; præstat certe, imo generatim necessarium est eam mittere ad Ordinarium. Etenim a Curia Romana exigi solet Ordinarii testimonium, allegata in libello supplicis esse veritati consona; atque dispensationis executio, quæ plerumque eidem committitur, inde fit expeditior. Quare dicit Syn. Diœc. p. 59: „Exoptamus ut omnis libellus supplex Summo Pontifici exhibendus pro obtinenda dispensatione pro foro externo, prævie ad Nos transmittatur.” Unde supplica ita conscribenda est, ut munita Episcopi *Visâ* et sigillo Romam transmitti queat. Vide n. 58 *form. IV*. Cfr. Tr. de matr. p. 375, 376, Feye n. 687, 689, Zitelli p. 70, Lehmk. n. 796 (1), n. 799: „Cæterum”, n. 806, Gasparri n. 352 (*).

Nota. Supplicatio fieri debet per litteras, et non viva voce aut per telegraphum. In litteris 10 Dec. 1891 Secretarius Status dicit: „Attentis incommodis quæ jam acciderunt et denuo facile evenire possunt in excipiendis gratiarum petitionibus transmissis per telegraphum, S. S. præscripsit, ne deinceps, ex regula ordinaria, ulla S. Congregatio . . . ejusmodi preces medio memorato exhibitas admittat. Quum eadem rationes quoad Curias episcopales etiam valeant, S. S. vult ut Pastores diœcesani quoque se ad hanc præscriptionem conforment.” Collect. n. 2189, N. Rev. th. t. XXIV p. 32 sq. Idem 5 Jan. 1892 significatum fuit Ordinariis Germaniæ. Cfr. Anal. eccl. t. IV p. 494.

„Quando agitur de Ordinarii dispensatione pro foro *externo* ex potestate *ordinaria* in impedimentis *impedientibus*, stricte loquendo potest dispensatio viva voce vel telegraphice concedi ideoque peti; sed extra urgentem necessitatem faciendum non est.” Feye n. 755 (3).

(*) In plerisque diœcesibus libellus supplex conficitur ab Ordinario ejusve Officiali. Parochus debet tamen de impedimento, dispensationis causa, etc. diligenter inquirere, eaque ad Ordinarium referre, ut hic omnia in supplica vere et accurate exponere valeat.

19. Quænam in supplica exprimenda sunt?

R. In supplica lingua Latina, simplici ac nitido conscripta stilo (*), exponenda sunt quæ leges, consuetudo et stilus Curiae exigunt; quorum si quid omittatur, dispensatio plerumque est invalida, aliquando illicita tantum.

Ex *Instructione* S. C. de Prop. Fide 9 Maii 1877 (Collect. n. 1482) *ad valorem* exprimenda sunt, „ita ut, inquit, si etiam ignoranter taceatur veritas aut narretur falsitas, dispensatio nulla efficiatur”:

1. **Nomen et cognomen oratorum**, necnon **diœcesis originis vel actualis domicilii**.

2. **Impedimenta publica**, nempe eorum *species infima*, *gradus* et *numerus* et *varie circumstantiæ*.

3. **Causa vel causæ**, ob quas dispensatio petitur.

4. **Status fortunæ** oratorum. (Attamen observa, statum fortunæ exprimendum non esse in locis missionum, ubi dispensationes a R. Pontifice per S. Congr. de Pr. F. impetrantur. Cfr. n. 54).

Nota. 1. S. C. de Prop. Fide Instructioni finem imponens ait: „Hæc præ oculis habere debent non modo qui ad S. Sedem pro obtinenda aliqua matrimoniali dispensatione recurrunt, sed etiam qui ex pontificia delegatione dispensare per se ipsi valent, ut facultatibus, quibus pollent, rite, ut par est, utantur.”

2. Magni momenti est, ut parochus pro foro externo, item confessarius pro foro interno, diligenter inquirat in veritatem causarum aliorumque quæ exprimi debent, et ut in supplica

(*) Secretarius S. C. de Pr. F. in litteris 18 Maii 1896 ad Ordinarios Missionum directis rogat ut quibus oportet commendare velint: „ut litteræ et documenta, quæ ad hanc S. Congr. mittuntur: 1. Latino idiomate, vel saltem Italico aut Gallico, exarata sint; 2. ut intelligibili characterè conserbantur, præsertim quoad nomina personarum et locorum, convenientemque exteriori præferant formam quoad chartæ dimensiones, quæ charta sit albi coloris et atramentum nigrum; 3. ut ordo scriptio- nis paginarum is sit, qui servatur in libris qui typis eduntur; 4. ut præscripta a lege in singulis regionibus pro expediendis litteris taxa exacte a mittentibus solvatur.” Cfr. Anal. eccl. t. IV p. 273.

reddat testimonium de expositorum veritate. Vide *n.* 74 *sq.*

3. Dispensationis olim obtentæ mentio facienda non est, nisi quum agatur de *eodem* castitatis voto aut de *eodem* crimine. Cfr. *n.* 25 *Explic.* 2 c).

Neque requiritur, ut in supplica mentio fiat dispensationis olim negatæ, si ista ab eodem superiore vel æqualem potestatem habente fuit negata; requiritur tamen, si recurritur ad aliam Congr. Romanam postquam ab alia repulsa facta est. Neque necesse est apud Sedem Ap. memorare repulsam latam ab indultario. Sed dispensatio, negata a S. Sede, videtur *ob eandem dispensationis causam* peti non posse ab indultario, etiamsi repulsæ fiat mentio. Feye *n.* 716, Rosset *n.* 2543 *sq.*

20. *Quænam hîc observanda sunt de copula incestuosa inter oratores habita?*

R. Ex citata *Instructione anni 1877* ad valorem dispensationis exprimi debebat copula incestuosa inter sponsores ante dispensationis executionem patrata, necnon prava eorundem intentio per eam facilius dispensationem obtinendi; verum post *Litteras Ap. 25 Junii 1885* horum expositio non amplius ad valorem exigitur.

Explicatur. 1. Olim dispensatio erat invalida, si **copula incestuosa**, habita **inter oratores** (*consanguinitate, affinitate, cognatione spiritali vel legali, aut honestate publica ligatos*), necnon si **prava intentio**, quacum talis copula fuerat patrata, *facilius obtinendi dispensationem*, in supplica (etiam ex ignorantia) non erat exposita; — aut si inter eodem patrata erat post expeditionem supplicis sed ante dispensationis fulminationem vel acceptionem; — aut si ante expeditionem patrata et in supplica exposita, a tempore separationis in rescripto injunctæ usque ad dispensationis fulminationem erat reiterata. Id constat ex *Decr. S. Officii 1 Aug. 1866*, ex *Resp. S. Pœnit. 20 Julii 1869*, et ex *Instruct. S. C. de Pr. F. 9 Maii 1877*. Motivum, ob quod Ecclesia hanc legem tulit, erat, ut ostenderet se infandum incestus flagitium peculiari odio prosecui, atque ut christifideles ab hoc gravissimo crimine arcerentur. Cfr. Feye *n.* 709, 710.

2. *Hodie vero ex Decreto S. C. Inquis. 25 Junii 1885*, a SS. D. N. Leone XIII approbato, *non amplius ad valorem*

dispensationis necesse est exprimere copulam incestuosam vel intentionem per eam facilius dispensationem impetrandi. Ecclesia anteriorem disciplinam sustulit, non ut de horrore, quem incestus crimen ingerere debet, quidquam ex fidelium mentibus detraheretur; sed quia maxime ex ea lege, qua incestus crimini occurrere voluit, oriebantur incommoda quando ad dispensationum executionem procedebatur, ac quia in fidelium perniciem non raro vergebat quod in eorum salutem sapienter inductum fuerat. Quibus de causis in decreto memorato statuitur: „dispensationes matrimoniales posthac concedendas, etiamsi copula incestuosa, vel consilium et intentio per eam facilius dispensationem impetrandi, reticita fuerint, validas futuras.” — Imo generatim tota *obligatio* declarandi copulam incestuosam ablata videtur. „Nam, ait Rosset n. 2589, per citatum decretum *Leo XIII* abrogavit quicquid per SS. Congregationes statutum, vel stilo Curiae inductum fuerat quoad obligationem aperiendi copulam incestuosam sub pœna nullitatis. Porro non habentur decreta quæ induxerint talem obligationem nisi irritantia, neque aliter se habet stilus Curiae.” Ita quoque tenet Lehmk. n. 811 ad 4.

3. Quum in decreto dicatur: *dispensationes posthac concedendas*, antiqua lex irritans dispensationes ob reticentiam copulae incestuosae vel pravae intentionis etc. perseverat in dispensationibus datis aut saltem fulminatis ante diem 25 Junii 1885, vel hac ipsa die; ideoque matrimonium vi huiusmodi dispensationis invalidae contractum mansit irritum. Cfr. Feye n. 711.

4. Licet hodie dum neque incestus inter oratores, neque prava ejusmodi intentio amplius ad valorem dispensationis exprimenda sit: **ob alium finem quandoque opus erit incestum inter oratores patratum in supplica exponere**, scilicet:

a) **Ad legitimandam prolem.** Etenim proles, nata ex parentibus ligatis impedimento dirimenti ante dispensationis fulminationem, sunt spuriae, et non legitimantur nisi per expressam declarationem S. Pontificis. Cfr. Annot. in Tr. de matr. p. 235.

b) Incestus afferri etiam potest **ut causa dispensationis** obtinendae, aut saltem inter causas, ad eam facilius impetrandam. Cfr. n. 40—42, N. Rev. th. t. XVII p. 510 sq.

c) Si ex incestu inter oratores ortum est **impedimentum**, v. g. quando viduus viva sua uxore sub promissione matrimonii adulteravit cum sua consanguinea vel affine.

Liquet incestum *ab una parte* commissum quandoque impedimentum producere. Casus est: si quis copulam habuit cum

sua consobrina et postea matrimonium contrahere cupit cum hujus consobrinæ sorore, indiget dispensatione in secundo gradu consanguinitatis et in primo gradu affinitatis lineæ collateralis. Cfr. Tr. de matr. p. 283 „Nota.” Item si quis maritus incestuose cognovit sororem vel consobrinam suæ uxoris et post hujus mortem in matrimonium ducere vult aliam suæ uxoris sororem vel consobrinam, ipsi opus est dispensatione super duplici affinitate tum ex copula licita tum ex copula incestuosa.

Nota. Quæ tradita sunt ad 4 plerumque ad solum confessorium pertinent. Caveat itaque parochus, ne unquam ob tres rationes memoratas oratores de incestu interroget, nisi hujus criminis patrati existat fama vel rumor; neve incestum in supplica pro foro externo exprimat, nisi sit cognitione publicus, aut oratores consentiant ut incestus occultus pro foro externo exponatur. Quo casu addendum est, id fieri ex oratorum consensu. Cfr. n. 64.

Quatuor requisita, de quibus n. 19, necessario exprimenda exponuntur in sequentibus articulis.

ART. I.

De expressione nominum oratorum et loci. n. 21 et 22.

- 21. 1. Quomodo nomen oratorum exprimendum est.**
2. Quid dicendum de errore nominis?

R. Ad 1um „Nomen et cognomen (naam en van) oratorum, utrumque distincte ac nitide sine ulla litterarum abbreviatione scribendum est.” Ita *Instr. S. C. de Pr. F.* Si in loco plures sunt ejusdem nominis et cognominis, accurate persona, quæ dispensationem petit, designari debet.

Ad 2um Error nominis vitiat dispensationem saltem practice. Finis hujus legis est, ut postea probari valeat cum quibus personis in individuo et super quibus impedimentis ac quibus de causis dispensatum sit, et ita constet de matrimonio valido. Sunt quidem qui dicant, errorem nominis non vitare, modo de personis habeatur certitudo; plerique tamen docent, errorem nominis et cognominis rescriptum dispensationis vi-

tiare, quamvis constet de personis; idque esse ex stilo et praxi Curiae. Huic sententiae favet Instr. cit., et facultas, quae aliquando Ordinariis conceditur: „Convalidandi litteras dispensationis, quae nullae fuerint ob errorem nominis vel cognominis contrahentium.” In praxi itaque convalidatio est petenda, quum talis error in rescripto detegitur. Dispensationem autem non vitiat error litterae vel syllabae nullam aëquivocationem inducens, neque nominum transpositio, neque omissio unius nominis, si orator plura habet, modo scriptum sit nomen, quod ei vulgo datur. Vide *n.* 107. Cfr. P. Corradus *lib. VII cap. V. n.* 3, Reiff. *n.* 210 *sq.*, Giovine *t. II p.* 6, Van de Burgt *n.* 90, Feye *n.* 699, Zittelli *p.* 71, Gasparri *n.* 354 (1), Planchard *n.* 156, Téphaney *n.* 380, Joder *p.* 105, Tr. de matr. *p.* 377, N. Rev. th. *t. X p.* 37, D'Annibale § 499 (4), Rosset *n.* 2522 *sq.*

22. Quinam locus oratorum exprimendus est?

R. Diocesis originis vel actualis domicilii, Instr. S. C. de Pr. F.; jure autem nostro particulari locus originis et domicilii, Syn. Dioc. p. 58.

Si Episcopus in impedimento dispensare potest, parochus sponsae dispensationem petat a suo Ordinario, exponat utriusque oratoris locum originis et domicilii seu ejus loci sint parochiani; ac quando diversae sunt diocesis, ab alterius diocesis Episcopo postuletur saltem approbatio (*n.* 16).

Dispensatio, quae *obtinenda est a S. Sede*, peti solet per Ordinarium sponsae; si oratores sunt diversae diocesis, nomen utriusque diocesis exprimat. Olim accurate hac in re agendum erat, quum executio dispensationis committi consuesset Ordinario originis oratricis, nisi aliud petatum fuisset. Hodie autem post decretum S. Officii 20 Febr. 1888 executio semper committitur Ordinario, qui litteras testimoniales dederit vel preces ad S. Sedem transmiserit, sive est Ordinarius originis sive domicilii sive utriusque sponsi sive alterutrius,

Proinde hodie ad valorem sufficit clare scribere diocesim, cujus Ordinarius dat litteras testimoniales vel preces transmittit (*). Si in nomine diocesis erratum est, vitatur dispensatio; non autem si tantum in nomine parochiæ, nisi dispensatio data sit ob *loci angustiam*. Gasparri *n.* 355 (1), N. Rev. th. *t.* XX *p.* 124, 128 *sq.*, Feye *n.* 700, 701, Zitelli *p.* 71, Rosset *n.* 2526, Planchard *n.* 179 - 183, qui in N. Rev. th. *t.* XVI *p.* 551 asserit, hodie non amplius Romæ exigi ut indicetur nomen loci, cujus angustia ut causa allegata est. Vide insuper Sanchez *lib.* VIII *disp.* XXI *n.* 39, Corradus *lib.* VII *cap.* V *n.* 28 *sq.*, De Justis *lib.* I *cap.* IV *n.* 66 *sq.*, Reiff. *n.* 213, 214.

Nota. Oratorum qualitates, v. g. religio, ætas, familia, quamvis sæpe optime exprimantur, ad valorem dispensationis de se exponendæ non sunt. Attamen quum uterque orator supponatur catholicus, religio exprimi debet, si alteruter est acatholicus; secus dispensatio est saltem graviter illicita, atque Ordinarius delegatus eam exsequi non potest. Ben. XIV *Magnæ Nobis* (Bull. *t.* VI *p.* 74, 75). Cfr. Giovine *t.* I § 174, D'Annibale *n.* 490 (19). Expressio *atatis* exigitur a Dataria in gradibus propinquieribus, præcipue in gradu secundo tangente primum affinitatis legitimæ vel consanguinitatis et in cognatione spirituali inter levantem et levatam ac vice versa. Téphany *n.* 194, Planchard *n.* 141. Cfr. Joder *p.* 106 *ad* 3°. Si dispensatio petitur in gradibus propinquieribus, semper expedit exprimere familiæ *qualitatem*, v. g. oratores esse ex honesta familia, maxime vero si *angustia loci* allegatur causa finalis (*n.* 34). Viduitatis mentio necessaria est, quando causa allegatur: *oratrix filiis gravata* (*n.* 38). Cfr. Feye *n.* 702, Tr. de matr. *p.* 377.

(*) S. Pœn. 6 *Febr.* 1895 speciatim declaravit, errorem circa diocesim originis vel domicilii oratrix in supplica commissum dispensationem non reddere invalidam, modo exsecutor sit Ordinarius oratoris, atque dispensationem licite executioni mandari posse; attamen errorem, si animadversus fuerit, corrigendum esse. Cfr. N. Rev. th. *t.* XXVII *p.* 266 *sq.*

ART. II.

De expressione impedimentorum. n. 23—29.

23. Quomodo impedimentum in supplica exprimendum est, seu quænam de impedimento exprimenda sunt?

R. I. „**Species etiam infima impedimenti**; an sit consanguinitas, vel affinitas, orta ex copula licita vel illicita; publica honestas originem ducens ex sponsalibus vel matrimonio rato; in impedimento criminis, utrum provenerit ex conjugicidio cum promissione matrimonii, aut ex conjugicidio cum adulterio, vel ex solo adulterio cum promissione matrimonii; in cognatione spirituali, utrum sit inter levantem et levatum, vel inter levantem et levati parentem.” Ita *Instr. cit.*

Explicatur. 1. **Species impedimenti**, i. e. impedimentum proprium et verum, non unum pro alio, neque majus pro minore, v. g. consanguinitas pro affinitate. Corradus *lib. VII cap. V n. 71*, De Justis *lib. I cap. IV n. 140* cum Sanchez *lib. VIII disp. XXIV n. 19*.

2. **Species infima.** Exprimendum est, utrum *affinitas* primi vel secundi gradus sit ex copula licita an illicita; si nihil additur, intelligitur ex copula licita (Feye *n. 705*); item unde *publica honestas* et *crimen* originem ducant; in *cognatione spirituali*, cum quibus personis dispensandum sit, a. v. unde cognatio oriatur, atque utrum sit ex Baptismo an ex Confirmatione (Corradus *lib. VIII cap. VIII n. 5*, De Justis *lib. I cap. IV n. 169*, Feye *n. 707*, Gasparri *n. 356 (2)*, Van de Burgt *n. 25*, Planchard *n. 30*); in *voto*, utrum sit castitatis, eaque perfecta aut perpetua, an religionis, an non nubendi. De Justis *l. c. n. 183*, Scavini *n. 598*.

3. Error in specie impedimenti, de qua sub 1 et 2, etiam bona fide commissus, irritat dispensationem. Si vero error, non in supplica Romam transmissa; sed in solis litteris Apo-

stolicis occurrit, quamvis merus curialium error esse credatur, dispensatio vix unquam executioni dari potest. Imo si solus delegatus in fulminatione aliud impedimentum expresserit, matrimonium saltem licite contrahi nequit. De *Justis lib. I cap. IV n. 44 sq.*, *Giovine t. II § 5 n. 3*, *Carrière Comp. n. 259*, *Feye n. 703 et p. 719 (1)*. Vide infra *n. 107 Præn. et n. 109*.

4. Si in supplica dictum est impedimentum esse dubium, licet sit certum, putat (contra *Sanchez lib. VIII disp. XXI n. 40* aliosque) *Gasparri n. 356 (2)* cum *D'Annibale part. I § 238 (16)*, validam esse dispensationem, saltem si adest causa finalis seu motiva, quia dispensatio tacitam secum fert conditionem: *si impedimentum adest*. Vide etiam *n. 157 Nota 2*.

24. II. In consanguinitate, affinitate vel honestate addi debet **linea**, recta an transversa, et **gradus**, quotus, æqualis an inæqualis; atque si est inæqualis, uterque: propinquior et remotior. Dicit *Instr. cit.*: „Gradus consanguinitatis vel affinitatis aut honestatis ex matrimonio rato, et an sit simplex vel mixtus, non tantum remotior, sed etiam propinquior, uti et linea, an sit recta vel transversa; item an oratores sint conjuncti ex duplici vinculo consanguinitatis, tam ex parte patris quam ex parte matris.”

Explicatur. 1. **Linea**. Si in consanguinitate additum non est, utrum sit linea recta an transversa, intelligitur transversa; item in primo gradu affinitatis ex copula licita, intelligitur linea obliqua. *Feye n. 704*, *Gasparri n. 357 (1)*.

2. **Gradus**. a) Si loco propinquioris scriptus est remotior, v. g. quartus pro tertio, dispensatio certo nulla est. Si vero propinquior expressus est pro remotiore, v. g. tertius pro quarto, multi auctores censent, dispensationem hoc casu valere, quia minus continetur in majori (vide *Rosset n. 2530*); alii tamen, ut *Corradus lib. VII cap. V n. 94 sq.* et *Riganti*, eam invalidam habent ob stilum Curie; cui senten-

tiae favet reser. S. C. de Prop. Fide 7 Junii 1853 (*). Vide Feye n. 631 b), 704, Heiner *Grundriss des kath. ehrechts* p. 178, De Becker p. 320, Planchard n. 198, Aert-nijs lib. I n. 189, Lehmk n. 809 et t. I n. 169, Tr. de matr. p. 379. Hæc sententia vera est, inquit Gasparri l. c., addens: „Hanc regulam vidi ego recognitam in tribu-nali S. Pœnitentiariæ, ait *Santi IV App. n. 2*, canonista et tandem Regens ipsius S. Pœnitentiariæ. Proinde quæstio finita esse debet.”

b) Si gradus est inæqualis, v. g. secundus et tertius, uter-que gradus exprimi debet, tam propinquior quam remotior; nam si omissus est gradus propinquior, dispensationis exse-cutio semper est illicita; imo dispensatio ipsa invalida, si pro-pinquior omissus est gradus primus: itaque in impedimento gradus primi cum secundo, tertio vel quarto. Ita, si dispen-satio impetrata est a Dataria. Hæc constant ex Const. Pii V *Sanctissimus* 20 Aug. 1566 et Ben. XIV *Etsi matrimo-nialis* 30 Sept. 1755 § 6 (Bull. t. XI p. 257). Si autem S. Pœnitentia dispensat, quolibet gradu propinquiori non expresso, dispensatio semper est invalida. Vide Gasparri n. 324, 357 (1), Feye n. 704. Quare si dispensatio est irrita, nova petenda est; sin est illicita tantum, obtineri de-bent litteræ declaratoriæ *Perinde valere* (**), tum matrimonio nondum inito, quod secus erit illicitum, tum matrimonio contracto, ut usus conjugalitatis fiat licitus. S. Off. 12 Dec. 1748 (Collect. n. 1454). Cfr. Tr. de matr. p. 379, Van de Burgt n. 21, 91, Lehmk. n. 809 ad 4 (1), Scavini n. 598 ad 6, N. Rev. th. t. X p. 38 (3), Rosset n. 2532 sq.

(*) In hoc responso dicitur: „Per facultatem dispensandi super impe-dimento secundi mixti cum primo haud tributum indultum dispensandi quoque quando primus cum tertio mixtus deprehendatur.” (Collect. n. 1238).

(**) Per litteras *Perinde valere* declaratur, omissionem gradus propin-quioris in supplica non obstat executioni dispensationis, aut conjuges in matrimonio sic contracto libere et licite remanere posse.

c) Si gradus sunt inæquales, præstat primo loco ponere gradum propinquiorem; nam idem observatur in litteris Apostolicis, v. g. in secundo et tertio gradu consanguinitatis. Si in gradu consanguinitatis inæquali intervenit primus, exprimi oportet, uter sexus sit propinquior, v. g. oratorem esse avunculum vel patrum oratricis, aut oratricem esse materam vel amitam oratoris. Ratio est, quod, si mulier est in gradu propinquiori, multo difficilius dispensatur. Quod idem indicetur in affinitatis illicitæ gradu primo vel attingente primum; imo suadendum, ut affinitatis præsertim illicitæ provenientia semper exponatur. Cfr. Corradus *lib. VII cap. III n. 23 sq.*, De Justis *lib. I cap. IV n. 121 sq.*, Reiff. *n. 270*, Feye *n. 704, 705*, Gasparri *n. 356 (2)*, Planchard *n. 169, 194*, Tr. de matr. *p. 379*.

25. III. Numerus impedimentorum, si nempe impedimentum publicum *duplex vel multiplex* adest, aut *plura* impedimenta publica sive dirimentia sive impedientia simul adsunt. Dicit *Instr. cit.* : „Numerus impedimentorum, e. g. si adsit duplex aut multiplex consanguinitas vel affinitas, vel si præter cognationem adsit etiam affinitas, aut aliud quodcumque impedimentum sive dirimens sive impediens.”

Explicatur. 1. Si idem impedimentum adest duplex vel multiplex. Quod accidit :

a) In *consanguinitate* ex triplici causa, nempe : 2) quod quis prolem habuit ex persona sibi consanguinea; 3) quod personæ inter se consanguineæ prolem crearunt ex personis inter se consanguineis; 7) quod prolem quis suscepit ex pluribus personis inter se consanguineis. Vide Tr. de matr. *n. 75 p. 265*, Feye *n. 356 sq.*, item responsum S. Inq. 12 Martii 1896 in Anal. eccl. *t. IV p. 207*, Rev. théol. Franç. *t. I p. 340 sq.* Exempla exhibentur in schematibus *n. 29*. Cfr. Van de Burgt. *n. 19*.

b) In *affinitate* : 2) Quando alterutra partium copulam habuit cum pluribus personis semel aut pluries consanguineis

comparti. 3) Quando alterutra semel vel pluries (quod hac in re nihil efficit) copulam habuit cum persona comparti multipliciter consanguinea. 7) Quando utraque pars copulam habuit cum una aut pluribus personis comparti consanguineis. 2) Quando habita fuit copula tum illicita tum licita cum eadem persona comparti consanguinea. Quo ultimo casu non est necesse affinitatem ex copula illicita antemrimoniali in supplica exprimere. Vide Tr. de matr. n. 79 p. 282, et p. 381 sq., Feye n. 371, 705 c). Exempla n. 29. Cfr. Van de Burgt n. 23.

Nota. Insuper in multiplici consanguinitate aut affinitate exprimendum est, utrum ex eodem an ex diversis stipitibus proveniat.

c) In *cognitione spirituali* provenit ex eo quod alter alterius prolem invicem suscipit vel tenet, aut quod una pars prolem vel proles alterius suscipit in Baptismo et tenet in Confirmatione. Non vero adest, si quis erga plures ejusdem personæ proles munus patrini exercuit in eodem Sacramento. Ita respondit S. Inqu. 29 April. 1894. Cfr. Anal. eccl. t. II p. 250, 251, N. Rev. th. t. XXVI p. 490 sq.

d) In *impedimento criminis*. Hic quoque impedimentum pluries adesse potest; necesse tamen non est numero indicare quoties adsit, nam neque auctores semper determinare possunt, utrum ex aliquo actu oriatur novum impedimentum an circumstantia exprimenda. Quapropter omnes circumstantiæ distincte exponantur. Cfr. Tr. de matr. n. 84 p. 296, Van de Burgt n. 26.

Explicatur. 2. Si plura impedimenta publica simul adsunt.

a) Omnia impedimenta publica, quæ simul existunt tum dirimentia tum impedientia, in eadem supplica exprimenda sunt, v. g. consanguinitas et cognatio spiritualis, affinitas et publica honestas. Unde si adsunt duo impedimenta et Episcopus

c) Si gradus sunt inæquales, præstat primo loco ponere gradum propinquiorem; nam idem observatur in litteris Apostolicis, v. g. in secundo et tertio gradu consanguinitatis. Si in gradu consanguinitatis inæquali intervenit primus, exprimi oportet, uter sexus sit propinquior, v. g. oratorem esse avunculum vel patruum oratricis, aut oratricem esse materam vel amitam oratoris. Ratio est, quod, si mulier est in gradu propinquiori, multo difficilius dispensatur. Quod idem indicetur in affinitatis illicitæ gradu primo vel attingente primum; imo suadendum, ut affinitatis præsertim illicitæ provenientia semper exponatur. Cfr. Corradus *lib. VII cap. III n. 23 sq.*, De Justis *lib. I cap. IV n. 121 sq.*, Reiff. *n. 270*, Feye *n. 704, 705*, Gasparri *n. 356 (2)*, Planchard *n. 169, 194*, Tr. de matr. *p. 379*.

25. III. Numerus impedimentorum, si nempe impedimentum publicum *duplex vel multiplex* adest, aut *plura* impedimenta publica sive dirimentia sive impedientia simul adsunt. Dicit *Instr. cit.*: „Numerus impedimentorum, e. g. si adsit duplex aut multiplex consanguinitas vel affinitas, vel si præter cognationem adsit etiam affinitas, aut aliud quodcumque impedimentum sive dirimens sive impediens.”

Explicatur. 1. Si idem impedimentum adest duplex vel multiplex. Quod accidit:

a) In *consanguinitate* ex triplici causa, nempe: 1) quod quis prolem habuit ex persona sibi consanguinea; 2) quod personæ inter se consanguinæ prolem creaverunt ex personis inter se consanguineis; 3) quod prolem quis suscepit ex pluribus personis inter se consanguineis. Vide Tr. de matr. *n. 75 p. 265*, Feye *n. 356 sq.*, item responsum S. Inqu. 12 Martii 1896 in Anal. eccl. *t. IV p. 207*, Rev. théol. Franç. *t. I p. 340 sq.* Exempla exhibentur in schematibus *n. 29*. Cfr. Van de Burgt. *n. 19*.

b) In *affinitate*: 1) Quando alterutra partium copulam habuit cum pluribus personis semel aut pluries consanguineis

comparti. 2) Quando alterutra semel vel pluries (quod hac in re nihil efficit) copulam habuit cum persona comparti multipliciter consanguinea. 7) Quando utraque pars copulam habuit cum una aut pluribus personis comparti consanguineis. 2) Quando habita fuit copula tum illicita tum licita cum eadem persona comparti consanguinea. Quo ultimo casu non est necesse affinitatem ex copula illicita antematrimoniali in supplica exprimere. Vide Tr. de matr. n. 79 p. 282, et p. 381 sq., Feye n. 371, 705 c). Exempla n. 29. Cfr. Van de Burgt n. 23.

Nota. Insuper in multiplici consanguinitate aut affinitate exprimendum est, utrum ex eodem an ex diversis stipitibus proveniat.

c) In *cognitione spirituali* provenit ex eo quod alter alterius prolem invicem suscipit vel tenet, aut quod una pars prolem vel proles alterius suscipit in Baptismo et tenet in Confirmatione. Non vero adest, si quis erga plures ejusdem personæ proles munus patrini exercuit in eodem Sacramento. Ita respondit S. Inqu. 29 April. 1894. Cfr. Anal. eccl. t. II p. 250, 251, N. Rev. th. t. XXVI p. 490 sq.

d) In *impedimento criminis*. Hic quoque impedimentum pluries adesse potest; necesse tamen non est numero indicare quoties adsit, nam neque auctores semper determinare possunt, utrum ex aliquo actu oriatur novum impedimentum an circumstantia exprimenda. Quapropter omnes circumstantiæ distincte exponantur. Cfr. Tr. de matr. n. 84 p. 296, Van de Burgt n. 26.

Explicatur. 2. Si plura impedimenta publica simul adsunt.

a) Omnia impedimenta publica, quæ simul existunt tum dirimentia tum impediencia, *in eadem supplica* exprimenda sunt, v. g. consanguinitas et cognatio spiritualis, affinitas et publica honestas. Unde si adsunt duo impedimenta et Episcopus

in uno tantum dispensare potest, utriusque impedimenti solutio in eadem supplica a S. Sede peti debet. Reiff. *n.* 152, Feye *n.* 631, 708, Planchard *n.* 50, Téphany *n.* 195. Excipiuntur solæ proclamationes, quarum dispensatio in Episcopi manet potestate, ut dicit Feye. Vide *n.* 169 *ad* 2.

b) Si post fulminatam dispensationem *delegitur* aliud impedimentum (aut circumstantia necessario exprimenda) *ante fulminationem existens*, et propter quod irrita fuit dispensatio, ideoque irritum matrimonium, petenda est dispensatio omnium impedimentorum; non autem sufficit dispensatio in solo impedimento recens detecto.

c) Si autem *oritur* aliud impedimentum *sublato jam priore* seu post fulminationem dispensationis, sufficit sola dispensatio novi impedimenti, et non requiritur ut de priore mentio fiat. Casus est: si quis impetrata et fulminata dispensatione in consanguinitate contraxit cum sua sponsa publicam affinitatem, quia cognovit ejus sororem vel consobrinam. Feye *n.* 708, Van de Burgt *n.* 28, Tr. de matr. *p.* 398. Requiritur tamen ut de dispensatione obtenta pro uno matrimonio mentio fiat in supplica pro alio matrimonio, si agitur de eodem castitatis *volo*, quia posterior dispensatio est quasi extensio prioris; item si quoad secundum matrimonium novum impedimentum ortum est ex *eodem crimine repetito*, quia relapsus retrahit superiorem a dispensando. Sanchez *lib. VIII disp. XXII n.* 11, 20, De Justis *lib. I cap. IV n.* 189, Lig. *n.* 1137, Aertnijos *n.* 631 *ad* 5°, Van de Burgt *n.* 96 *Questio* 3^a, Scavini *n.* 598 *ad* 8. Cfr. Feye *n.* 707 (3), 716, Lehmke *n.* 813, Matharan *n.* 414, Rosset *n.* 2540 *sq.*

Observe, in eadem supplica pro foro externo exprimenda esse omnia impedimenta *publica*, non autem *occultum*, quod sine infamia manifestari nequit. De quo vide *n.* 64.

26. IV. „Variæ circumstantiæ, scilicet an matrimonium sit contrahendum vel contractum; si jam contractum,

aperiri debet, an bona fide, saltem ex parte unius, vel cum scientia impedimenti; item an præmissis denuntiationibus, et juxta formam Tridentini; (vel an spe facilius dispensationem obtinendi)(*); demum an sit consummatum, si mala fide, saltem unius partis, seu cum scientia impedimenti.” Ita *Instr. cit.*

Semper exprimi debet, sitne matrimonium contrahendum an contractum. De matrimonio *contracto* dicitur n. 147.

In matrimonio *contrahendo* necessario exprimendum est, si *raptus* locum habuerit. Feye n. 716 ad 12°. Similiter exprimendum est, quamvis non ad valorem, ut dicit Gasparri n. 359 (1), in affinitate ex copula licita, si nubere velit fratri defuncti viri vidua, quæ a viro defuncto prolem habuit; item in affinitate ex copula illicita exprimi debet persona cum qua copula habita est et utrum complex in peccato superstes sit an defunctus. Cfr. Feye n. 705 b).

27. *Indica summarie practicas regulas quoad ea quæ in supplica pro variis impedimentis exponenda sunt.*

R. 1. In consanguinitate. Exprimendum est:

a) Sitne *simplex an multiplex*; si multiplex, utrum proveniat *ex eodem an ex diverso stipite*.

b) *Gradus*: quotus; æqualis an inæqualis; si inæqualis, uterque exponatur, priori loco propinquior (n. 24 ad 2 b) et c).

c) *Linea*, nempe collateralis, quamvis in linea recta nunquam dispensetur. Deinde *arbor genealogica*. Vide n. 28.

2. In affinitate ex copula licita. Exprimendum est:

a) Sitne *simplex an multiplex*; si est multiplex, utrum proveniat *ex eodem an ex diverso stipite*.

b) *Gradus*: quotus; æqualis an inæqualis; si inæqualis, uterque exponatur, priori loco propinquior; et si intervenit gradus primus, uter sexus sit propinquior, item ætas oratorum (n. 24 ad 2 b), c), n. 26, n. 22 *Nota*) (**).

(*) Spes seu prava intentio ita facilius dispensationem obtinendi hodie non amplius est exprimenda. Cfr. n. 40 *Præn.* et n. 147.

(**) Formulæ in affinitatis *legitimæ* gradu primo vel tangente primum:

c) *Linea. Arbor genealogica.* Vide n. 29 IX—XI.

3. In **affinitate ex copula illicita.** Exprimendum est, agi de affinitate illicita; deinde gradus et linea, ac unde proveniat (n. 24 ad 2 b), c), n. 26) (*).

4. In **honestate publica.** Exprimendum est:

a) Utrum oriatur ex sponsalibus an ex matrimonio rato.

b) Si orta est ex matrimonio: gradus et linea.

c) Si ex sponsalibus, indicari debet linea; item exprimatur, soluta esse sponsalia, atque utrum per mortem an mutuo sponsorum consensu. Sponsalia vere soluta esse, requiritur ad valorem, saltem si dispensatio concessa est a S. Data-ria; error autem in modo quo soluta sunt valori non officit. Feye n. 706. Cfr. D'Annibale § 492 (33), Zitelli p. 73, Matharan n. 415.

5. In **cognitione spirituali.** Exprimendum, utrum proveniat ex Baptismo an ex Confirmatione; utrum agatur de patrino vel matrino et de baptizato vel confirmato, an de patrino vel matrino et de patre vel matre baptizati vel confir-

Super impedimento affinitatis in gradu primo lineae transversae ex eo proveniente quod orator prius uxorem habuit defunctam oratricis sororem. Vel: quod oratrix prius virum habuit defunctum oratoris fratrem (et ex suo marito defuncto prolem habet, n. 26).

Aut: Super impedimento affinitatis in gradibus primo et secundo lineae collateralis ex eo provenientes quod orator prius uxorem habuit defunctam oratricis amitam (materteram). Vel: quod oratrix prius virum habuit defunctum oratoris patrum (avunculum).

(*) Formulae in affinitatis illegitima gradu primo vel tangente primum, aut in gradu secundo: *Super impedimento affinitatis illicitae in gradu primo lineae rectae ex eo proveniente quod orator matrem (filiam) oratricis adhuc superstitem (vel jam defunctam, n. 26) carnaliter cognovit. Vel: quod oratrix ab oratoris patre (filio) adhuc superstite (vel jam defuncto) carnaliter cognosci passa est.*

Aut: Super impedimento affinitatis illicitae in gradu primo lineae transversae ex eo proveniente quod orator oratricis sororem adhuc superstitem (vel jam defunctam) carnaliter cognovit. Vel: quod oratrix ab oratoris fratre etc.

Aut . . . in gradibus primo et secundo lineae transversae ex eo provenientes quod orator oratricis amitam (materteram, neptem in linea transversa) . . . Vel . . . quod oratrix ab oratoris patre (avunculo, nepote in linea transversa) . . .

Aut . . . in gradu secundo lineae transversae . . . quod orator oratricis consobrinam etc. Feye n. 705, Reiff. n. 270—272.

mati (n. 23 ad 2); item ætas, si est inter levantem et levantam (n. 22 *Nota*). Rarus erit casus inter baptizantem et baptizatum. Addendum etiam est, si cognatio sit multiplex (*).

6. In **crimine**. Exprimendum est, ex quonam trium delictorum proveniat; num adsit multiplicitas, seu potius omnes circumstantiæ sedulo indicandæ sunt; item num alteruter oratorum antea in eodem crimine dispensationem obtinuerit (n. 25 ad 1 d) et ad 2 c) (**).

Nota. Impedimenta affinitatis illicitæ, criminis et voti privatim emissi fere erunt occulta, ideoque ordinarie non parochæ sed confessario dispensatio in iis petenda erit.

28. *Quid observandum de arbore genealogica?*

R. Ne decipiamur in computandis gradibus consanguinitatis et affinitatis, semper *plurimum expedit*, quando in istis impedimentis dispensatio petitur, supplicæ adjungere arborem genealogiæ. In impedimento affinitatis illicitæ potest tamen plerumque omitti, si in supplica clare indicetur, unde affinitas oriatur. Si vero *ab Episcopo* dispensatio petitur, arbor consanguinitatis aut affinitatis, eaque in speciali forma, *prescripta est* a nostra Syn. Diœc. p. 59: „Addi debet, quoties *a Nobis* dispensatio petitur super consanguinitate aut affinitate, accuratum atque bene distinctum schema genealogiæ, quod a communi stipite per ordinatam seriem generationum ad sponsores descendat, exhibeatque impeditenti lineam et gradus. *Stipes ejusque compars, et in singulis generationibus tum maritus tum uxor, omnesque personæ arbori inscriptæ nomine et cognominibus describendæ sunt.*”

(*) Formula in supplica adhibenda: *Super impedimento cognitionis spiritualis ex eo proveniente quod orator (oratrix) prolem oratricis (oratoris) e sacro fonte levavit, vel in Confirmatione tenuit.* In cognitione duplici: *Super impedimento duplici cognitionis spiritualis eo quod orator oratricis, atque oratrix vicissim oratoris prolem e sacro fonte levavit, etc.* Reiff. n. 274.

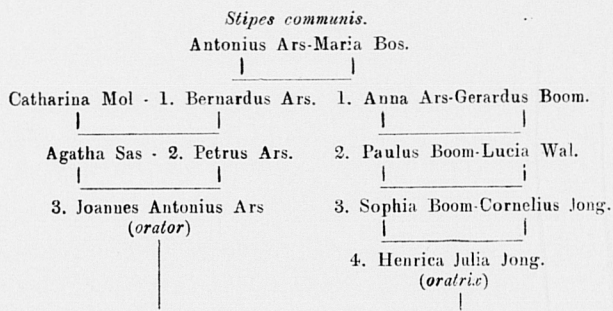
(**) Formulas vide n. 58 Formula III, n. 67 Formula II et III.

29. *Exempla arborum consanguinitatis et affinitatis secundum præscriptum Synodi Diœcesanæ.*

ARBORES CONSANGUINITATIS SIMPLICIS.

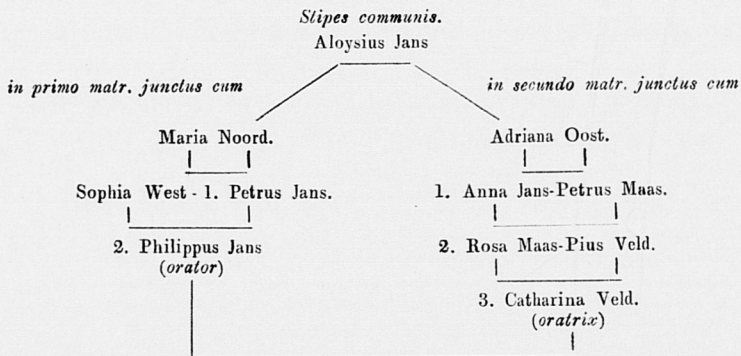
I.

Arbor consanguinitatis *simplicis* in gradu tertio et quarto inæquali lineæ collateralis.

II.

Arbor consanguinitatis *simplicis* in secundo et tertio gradu inæquali lineæ collateralis *ex solo patre communi.*

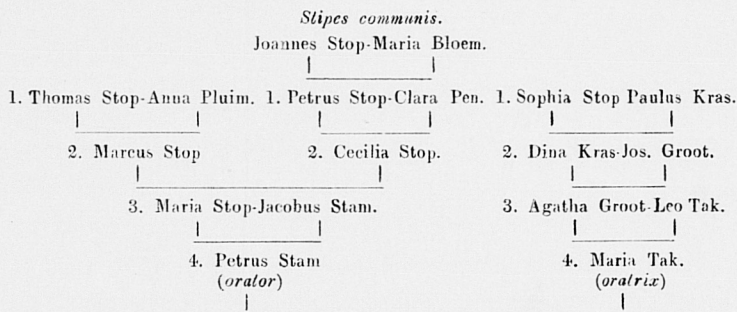

ARBORES CONSANGUNITATIS MULTIPLICIS.

Prima causa duplicis aut multiplicis consanguinitatis est, quod quis ex ascendentibus matrimonio fuit junctus cum persona sibi consanguinea (*n.* 25 *a*), sive quod alterutra vel utraque persona nupturiens duplici vel multiplici via ad stipitem communem ascendit (*Van de Burgt n.* 19).

III.

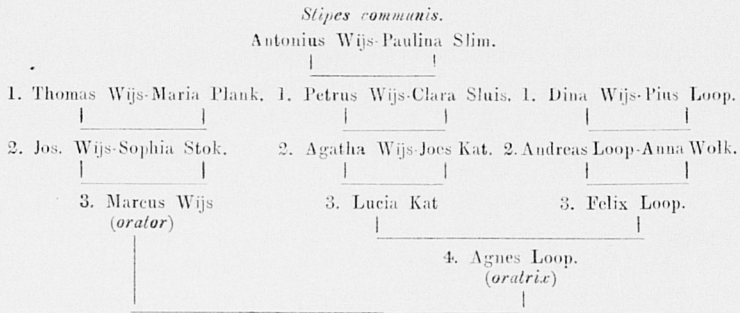
Arbor consanguinitatis in *duplici* gradu quarto æquali lineæ collateralis *ex eodem stipite*.

Thomas, Petrus et Sophia Stop sunt fratres et soror. Marcus Stop duxit Ceciliam Stop, sibi consanguineam in secundo gradu; quorum nepos Petrus Stam duplici via per avum et aviam ad stipitem communem ascendit in gradu quarto. Maria Tak vero una via ad eundem stipitem in gradu quarto ascendit.

IV.

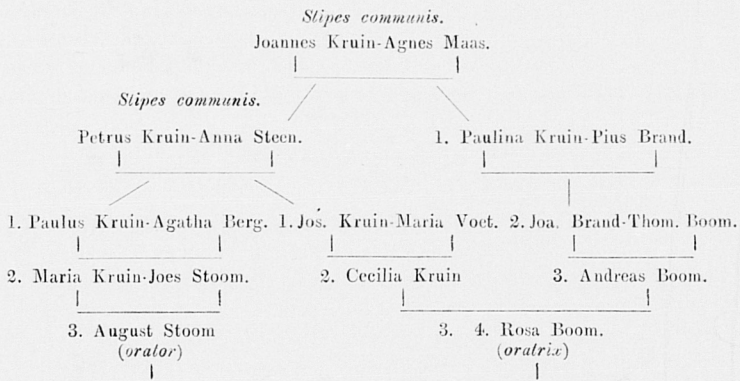
Arbor consanguinitatis in gradu tertio mixto cum *duplici* gradu quarto lineæ collateralis *ex stipite communi*.

Marcus Wijs una via per patrem in gradu tertio distat a stipite communi. Agnes Loop autem duplici via, per patrem et matrem in gradu quarto ascendit ad stipitem communem.

V.

Arbor *duplicis* consanguinitatis ex *duplici stipite*, nempe in gradu tertio æquali *ex uno stipite* et in gradu quarto æquali *ex altero stipite*, utroque lineæ collateralis.

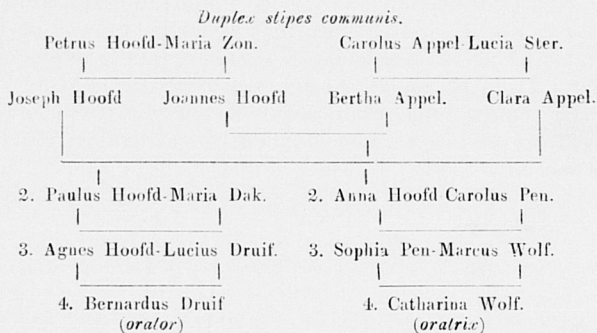

August Stoom per matrem, item Rosa Boom per matrem descendit ab uno stipite communi (Petro Kruin) in tertio gradu æquali. Præterea August Stoom per matrem et Rosa Boom per patrem descendit ab altero stipite (Joanne Kruin) in quarto gradu æquali. Quamquam habetur tertia consanguinitas in quarto gradu, quia Rosa Boom etiam per matrem descendit a Joanne Kruin, hæc addenda non est, quia ante ipsum habetur alter stipes communis, Petrus Kruin, secundum regulam: *in computandis gradibus attenditur tantum stipes propinquior*. Planchard *n.* 22 *p.* 10. Quam regulam vide expositam apud Feye *n.* 359 *sq.* et Rev. théol. Franç. *l. c.* et *p.* 548.

Secunda causa multiplicis consanguinitatis est, quod ex ascendentibus personæ inter se consanguineæ matrimonium inierunt cum personis inter se consanguineis et ex iis prolem procrearunt.

VI.

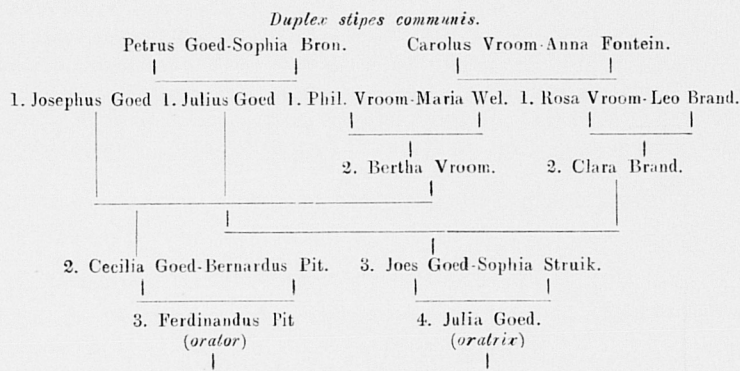
Arbor consanguinitatis in *duplici* quarto gradu æquali lineæ collateralis *ex duplici stipite*.

Joseph Hoofd et Joannes Hoofd, fratres, matrimonium contraxerunt cum Bertha et Clara Appel, duabus sororibus; dispensatione autem opus non fuit. Eorum proles, Paulus et Anna Hoofd, sunt consanguineæ in duplici gradu secundo æquali; utraque enim descendit de Petro Hoofd et de Carolo Appel. Itaque Bernardus Druif, pronepos Josephi Hoofd, et Catharina Wolf, proneptis Joannis Hoofd, sunt dupliciter consanguinei in quarto gradu æquali lineæ collateralis, quia per proavos et proavias descendunt de duplici stipite, Petro Hoofd et Carolo Appel.

VII.

Arbor *duplicis* consanguinitatis in tertio gradu et in quarto gradu *ex duplici stipite*.

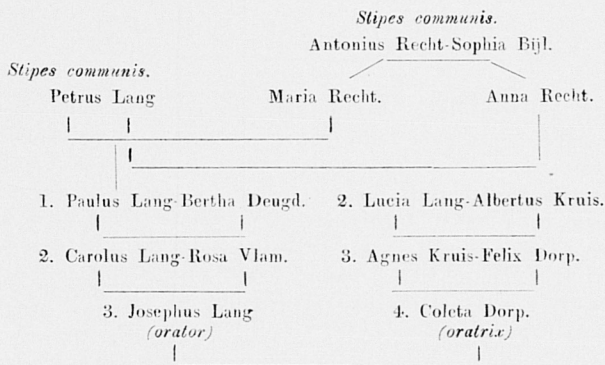

Duo fratres, Josephus et Julius Goed, matrimonium iniierunt cum Bertha Vroom et Clara Brand inter se consobrinis, et dispensatione non indiguerunt. Eorum liberi, Cecilia Goed et Joes Goed, consanguinei sunt in secundo gradu per eorum patres et in tertio gradu per eorum matres ex duplici stipite, Petro Goed et Carolo Vroom. Quamvis Cecilia Goed et Joes Goed matrimonium contraxerint cum personis non consanguineis, eorum liberi sunt dupliciter consanguinei in tertio et quarto gradu lineæ collateralis ex duobus stipitibus, quia per aves et avias diverso gradu descendunt de Petro Goed et Carolo Vroom.

Tertia causa multiplicis consanguinitatis est, quod ex ascendentibus quis matrimonio junctus fuit cum pluribus inter se consanguineis, ex quibus proles procreavit.

VIII.

Arbor *duplicis* consanguinitatis in gradu tertio æquali ex uno stipite et in quarto æquali ex altero stipite, utroque lineæ collateralis, eo quod quis ex ascendentibus ex duabus sororibus liberos genuit.

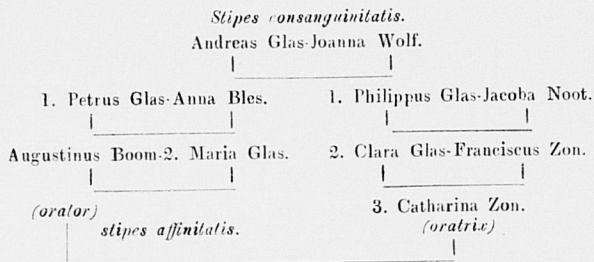
Antonius Recht est pater Mariæ et Annæ Recht. Petrus Lang ex primo matrimonio cum Maria genuit Paulum, ex secundo cum Anna procreavit Luciam. Itaque Josephus Lang et Coleta Dorp sunt dupliciter consanguinei in linea collateralis, nempe in gradu tertio æquali ex stipite Petro Lang, qui est eorum proavus, atque in quarto æquali ex stipite Antonio Recht, qui est eorum abavus, ad quem Josephus ascendit per Mariam Recht et Coleta per Annam Recht.

ARBORES AFFINITATIS.

Arbores affinitatis eodem modo quo arbores consanguinitatis perficiuntur. Personæ autem, quæ copulam habuit, apponitur nomen personæ, quacum copulam exercuit; atque perspicuitatis gratia adscribitur verbum *stipes affinitatis*.

IX.

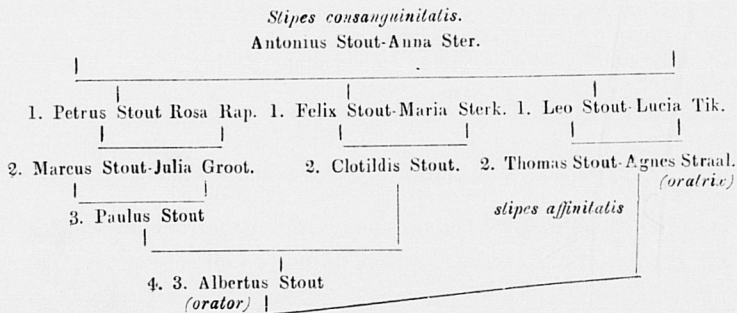
Arbor affinitatis *simplicis* in gradu secundo et tertio inæquali lineæ collateralis.

Augustinus Boom et Catharina Zon sibi affines sunt in gradu secundo mixto cum tertio lineæ collateralis, quia Augustinus Boom cognovit uxorem suam, Mariam Glas, quæ erat consanguinea Catharinæ Zon in secundo et tertio gradu inæquali lineæ collateralis. Regula enim est: quoto gradu et in qua linea persona aliqua (v. g. Catharina Zon) est consanguinea alteri (v. g. Mariæ Glas), eodem gradu et eadem linea est affinis illi (v. g. Augustino Boom), quacum illa altera (v. g. Maria Glas) copulam habuit. Cfr. Tr. de matr. p. 280.

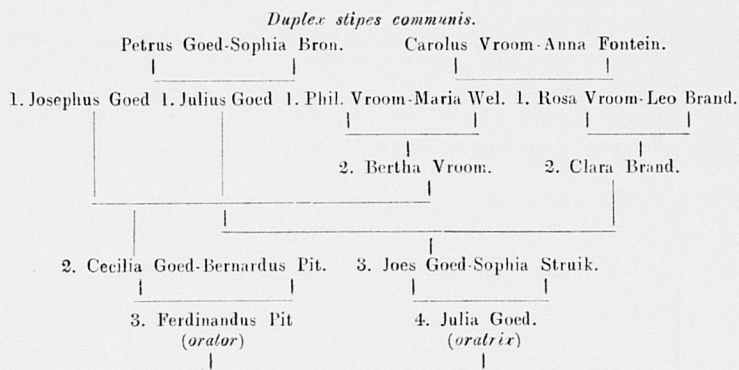
X.

Arbor affinitatis in gradu secundo et *duplici* tertio cum quarto lineæ collateralis *ex eodem stipite*.

VII.

Arbor *duplicis* consanguinitatis in tertio gradu et in quarto gradu *ex duplici stipite*.

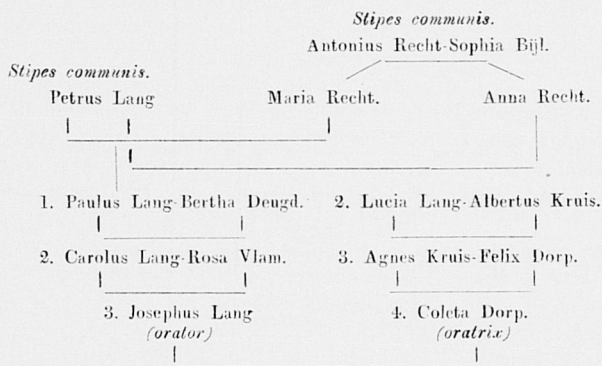

Duo fratres, Josephus et Julius Goed, matrimonium inie-
runt cum Bertha Vroom et Clara Brand inter se consobrinis,
et dispensatione non indiguerunt. Eorum liberi, Cecilia Goed
et Joes Goed, consanguinei sunt in secundo gradu per eorum
patres et in tertio gradu per eorum matres ex duplici stipite,
Petro Goed et Carolo Vroom. Quamvis Cecilia Goed et Joes
Goed matrimonium contraxerint cum personis non consangui-
neis, eorum liberi sunt dupliciter consanguinei in tertio et
quarto gradu linæ collateralis ex duobus stipitibus, quia per
aves et avias diverso gradu descendunt de Petro Goed et
Carolo Vroom.

Tertia causa multiplicis consanguinitatis est, quod ex ascendentibus quis matrimonio junctus fuit cum pluribus inter se consanguineis, ex quibus proles procreavit.

VIII.

Arbor *duplicis* consanguinitatis in gradu tertio æquali ex uno stipite et in quarto æquali ex altero stipite, utroque lineæ collateralis, eo quod quis ex ascendentibus ex duabus sororibus liberos genuit.

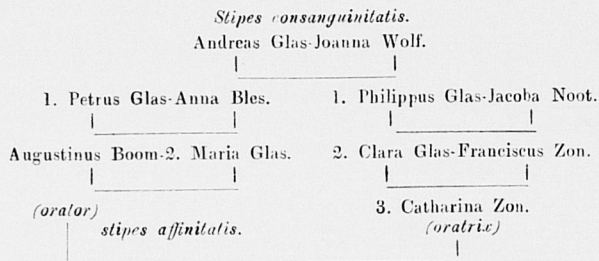
Antonius Recht est pater Mariæ et Annæ Recht. Petrus Lang ex primo matrimonio cum Maria genuit Paulum, ex secundo cum Anna procreavit Luciam. Itaque Josephus Lang et Coleta Dorp sunt dupliciter consanguinei in linea collateralis, nempe in gradu tertio æquali ex stipite Petro Lang, qui est eorum proavus, atque in quarto æquali ex stipite Antonio Recht, qui est eorum abavus, ad quem Josephus ascendit per Mariam Recht et Coleta per Annam Recht.

ARBORES AFFINITATIS.

Arbores affinitatis eodem modo quo arbores consanguinitatis perficiuntur. Personæ autem, quæ copulam habuit, apponitur nomen personæ, quacum copulam exercuit; atque perspicuitatis gratia adscribitur verbum *stipes affinitatis*.

IX.

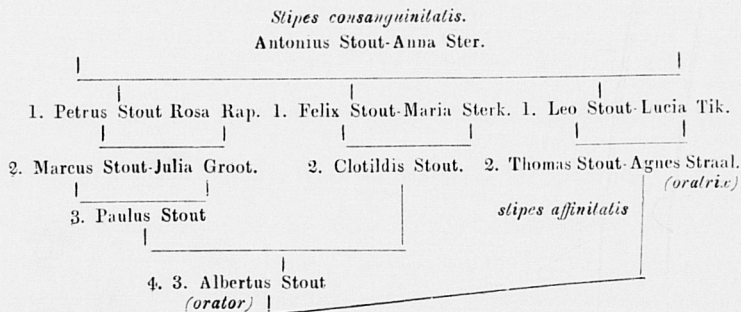
Arbor affinitatis *simplicis* in gradu secundo et tertio inæquali lineæ collateralis.

Augustinus Boom et Catharina Zon sibi affines sunt in gradu secundo mixto cum tertio lineæ collateralis, quia Augustinus Boom cognovit uxorem suam, Mariam Glas, quæ erat consanguinea Catharinæ Zon in secundo et tertio gradu inæquali lineæ collateralis. Regula enim est: quoto gradu et in qua linea persona aliqua (v. g. Catharina Zon) est consanguinea alteri (v. g. Mariæ Glas), eodem gradu et eadem linea est affinis illi (v. g. Augustino Boom), quacum illa altera (v. g. Maria Glas) copulam habuit. Cfr. Tr. de matr. p. 280.

X.

Arbor affinitatis in gradu secundo et *duplici* tertio cum quarto lineæ collateralis *ex eodem stipite*.

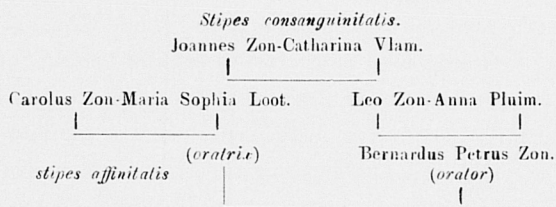

Albertus Stout et Agnes Straal, mortuo hujus marito, matrimonium inire volunt. Sunt autem inter se affines in eodem gradu et linea, quibus Albertus Stout et Thomas Stout, maritus Agnetis Straal, sibi sunt consanguinei. Thomas Stout in secundo gradu simpliciter ascendit ad Antonium Stout; Albertus Stout duplici via in gradu tertio et quarto ad eundem stipitem ascendit.

XI.

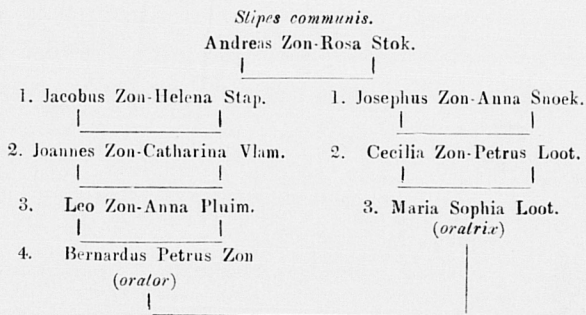
Arbores *affinitatis* in primo et secundo gradu inæquali lineæ collateralis, et *consanguinitatis* in tertio et quarto gradu inæquali lineæ collateralis.

ARBOR AFFINITATIS.

Maria Sophia Loot, mortuo suo marito Carolo Zon, matrimonium inire vult cum Bernardo Petro Zon, qui Carolo Zon consanguineus fuit in primo et secundo gradu mixto lineæ collateralis.

ARBOR CONSANGUINITATIS.

ART. III.

De expressione causarum. n. 30—53.

30. *Queritur num et qualis requiratur causa ad dispensationem in impedimentis matrimonii.*

R. Ad 1um Ut dispensatio sit **licita**, semper requiritur causa justa. Sed ut **valide** dispensetur, nulla opus est causa, si superior dispensat in lege sua; quamquam sine juxta causa id facere nunquam præsimitur. Quare S. Pontifex semper valide dispensat in impedimentis, quæ sunt juris ecclesiastici tantum. Inferior autem sine justa causa dispensans in lege superioris invalide agit, quia tunc ipsi dispensandi potestas deest. Feye n. 650, Van de Burgt n. 31, Palmieri vol. I p. 377 n. 285, Rosset n. 2519 sq. (*)

Ad 2um Rationabilis et gravis requiritur causa, ut dicit Conc. Trid. sess. XXIV cap. V de ref. matr. Quamquam propter multum diversas inde a Trid. Concilio temporum circumstantias, et infelicia temporum nostrorum adjuncta S. Sedes majorem facilitatem adhibet, debitas tamen causas exigit. Gravis causa universe requiritur, ut dispensetur in impedimento dirimenti; justa vero seu rationabilis causa sufficit in impedimento impediendi, exceptis tamen mixta religione, voto simplici, sponsalibus et relaxatione omnium proclamationum, quæ postulant causam gravem. Feye l. c., Resp. ad Q. B. p. 357.

31. *Unde causæ dispensationum sumuntur?*

R. Plurimæ a parte *oratricis*, et nituntur difficultate, quam experitur matrimonii saltem pro sua conditione ineundi, v. g. angustia loci, ætas superadulta, paupertas viduæ.

(*) In dubio, num causa existens sit sufficiens, Episcopus *licite* uti potest sua facultate seu indulto Apostolico dispensandi; nam hoc late interpretandum est (n. 169). Lig. lib. I n. 178 et 192, lib. IV n. 251, Aertniijs lib. I n. 186 *Quer.* 6, Lehm. t. I n. 162 ad 4, Palmieri l. c. n. 278, Feye n. 637 p. 613. — Si vero postea constet, causam non fuisse sufficientem, disputatur, num dispensatio sit *valida*. Negat Lig. lib. I n. 180, lib. IV n. 251 contra multos. Vide Rosset n. 2556 sq.

Aliæ desumuntur a *bono publico*, v. g. bonum pacis. Quædam sunt in favorem *oratoris*, v. g. excellentia meritorum.

32. Quomodo causæ canonicæ dividi possunt?

R. 1. In **finales** et **impulsivas**. **Finales** seu **motivæ** sunt quæ superiorem movent ad dispensandum, et sine quibus dispensatio aut nullatenus conceditur, aut nonnisi in alia forma seu nonnisi sub certis conditionibus et limitationibus. **Impulsivæ** sunt, quæ superiorem quidem inducunt ad facilius dispensandum, sed sine quibus dispensationem concederet, etiam in eadem forma. Attamen si plures causæ impulsivæ simul adsunt, causam proprie dictam constituere possunt (n. 51). Feye n. 651, 669, 681.

2. In **honestas** et **infamantes**. **Honestæ** sunt quæ nec delicti nec infamiæ notam habent; **infamantes** autem, quæ delicto vel infamia oratorum innituntur; quæ posteriores si allegantur, sæpe imponitur pœnitentia.

33. Ex quibus sufficientia causarum dijudicanda est?

R. 1. Ex ipso **impedimento**; nam quo majus illud est, quo propinquior gradus, quo plura simul matrimonio obstant, eo major exigitur causa. Quamobrem quædam causæ sunt sufficientes seu finales ad relaxandum impedimentum minus vel in gradu remotiori, quum tantum sint impulsivæ ut dispensatio impetretur in impedimento majori vel gradu propinquiori.

2. Ex **personis** pro quibus dispensatio petitur; plures enim causæ sunt quandoque sufficientes pro puellis, non autem si in juvenibus tantum existunt. Similiter nobiliores et ditiores dispensationem facilius impetrant quam alii, idque propter bonum commune; Ecclesiæ enim interest nobiles et opulentas familias sibi habere benevolas.

3. Ex **numero causarum**. Id constat ex *Instr.* anni 1877: „Operæ pretium est animadvertere, unam quandoque causam seorsim acceptam quandoque insufficientem esse, sed alteri adjunctam sufficientem existere.” Expedit itaque omnes exponere

causas et motiva, quæ adjumento esse possint. Feye *n.* 681, 682, Planchard *n.* 67, Resp. ad Q. B. *p.* 366.

34. *Quænam sunt causæ canonicae, seu causæ quæ ex praxi et stilo S. Sedis sunt finales?*

R. Causæ præcipuæ, quæ ad matrimoniales dispensationes obtinendas secundum canonicas sanctiones, et prudens ecclesiasticæ provisionis arbitrium pro sufficientibus haberi consueverunt, sunt quæ sequuntur (*Instr. cit.*):

1^a Angustia loci. Hæc causa existit, quando femina honestæ familiæ propter loci originis vel domicilii angustiam non potest ibi virum paris conditionis cui nubat invenire, et idcirco desiderat consanguineo vel affini nubere, ne cogatur aut innupta manere aut extra proprium locum nubere aut virum disparis conditionis ex proprio loco habere. Cfr. Reiff. *n.* 76, Feye *n.* 652 (*).

Explicatur. **1. Femina.** Causa ista verificatur solummodo quando locus *oratricis* est angustus. Ecclesia enim hanc admittens causam considerat feminæ pudorem et honestatem, quæ non patiuntur, eam ipsam sibi virum quærere. Corradus *lib. VII cap. V n.* 58, De Justis *lib. III cap. II n.* 24, Van de Burgt *n.* 32.

Honestæ familiæ, i. e. cui nulla turpitudinis nota adhæret, licet puella sit pauper et inferioris conditionis. N. Rev. th. t. IX *p.* 16 sq. S. Dataria in dispensatione gradus secundi *angustiam loci* non admittit, nisi femina sit honestæ familiæ. Planchard *n.* 54, N. Rev. th. t. XVI *p.* 555. Cfr. Corradus *lib. VII cap. II n.* 13, 14.

2. Locus hîc non intelligitur parochia aut communitas civilis, sed quælibet agglomeratio habitantium. Quæ agglome-

(*) S. C. de Pr. F. istam causam ita exprimit: „Angustia loci sive absoluta sive relativa (ratione tantum oratricis), cum scilicet in loco originis, vel etiam domicilii cognatio feminæ ita sit propagata, ut alium paris conditionis, cui nubat, invenire nequeat, nisi consanguineum vel affinem, patriam vero deserere sit ei durum.” Cfr. N. Rev. th. t. IX *p.* 25.

ratio si nomine et facto a vicinis est distincta, v. g. urbs, pagus, non officit quod ab aliis parum tantum distat. Ita Gasparri *n.* 333 et Joder *p.* 98 (*). Si autem agitur de vico vel suburbio, requiritur, ut milliare seu viginti momenta a pago vel urbe semota sint. S. C. C. 16 Dec. 1876, Corradus *lib. VII cap. V n.* 41, De Justis *l. c. n.* 4, 5. In distantia computanda ratio etiam habeatur difficultatis viarum. Feye *p.* 647. Inde efficitur, ut in uno loco plures possint esse parochiae, et in una parochia vel communitate civili plura loca.

Angustus censetur locus, si non continet ultra 300 focularia seu 1500 incolas. Dataria Apost. 30 Aug. 1847, 8 Martii 1884.

Numerus iste computatur attentis imprimis omnibus catholicis cujusvis ætatis aut sexus, etiam impiis et incredulis; non autem probabilius infidelibus, hæreticis et schismaticis; præstat tamen etiam horum in supplica mentionem facere. Feye *n.* 653. Cfr. N. Rev. th. t. IX *p.* 21, 22, Planchard *n.* 53, Rosset *n.* 2568.

Nota. Si mulier in loco ampliori hanc patitur angustiam ob suas altiores qualitates, v. g. ob nobilitatem, et in loco pauci tantum sunt ejusdem conditionis viri, nequit simpliciter allegari angustia loci; sed exprimatur oportet oratricis qualitas et approximative numerus virorum ejusdem qualitatis. Feye *l. c.*, Gasparri *n.* 333 (1).

3. **Locus originis vel domicilii.** Sufficit igitur angustia solius loci domicilii; validior causa est si uterque locus est angustus, quo casu dicitur *angustia locorum*.

(*) Qui auctores id deducunt ex verbis S. Datarie in Resp. ad S. C. C. 8 Martii 1884: „Angustia loci tunc verificatur, cum ejus focularia numerum tercentum non excedant; nec officit quod locus angustus parum ab alio dissitus existat, dummodo ista duo loca sint inter se distincta ac diversa, propriamque denominationem habeant. Aliqua autem distantia requiritur in suburbiis, quæ, quamvis civitatis partem constituent, nihilominus angustia in ipsis admittitur cum per milliare aut paulo minus a civitate distent. Ita sentiunt *Pyrrhus Corradus* et *De Justis*. Hujusmodi autem doctrine examussim consonat hujus Datarie Apostolicæ praxis.” (Collect. *n.* 1481 (1). Cfr. Feye *p.* 647.

Nota 1. Non sufficit si locus *quasi-domicilii* est angustus et oratrix simul alibi domicilium habet; quando vero alibi domicilium non habet, aut alibi domicilium habens in eo non habitat, potest sufficere, si habitatio in loco quasi-domicilii est notabilis et satis firma: exprimatur igitur in supplica hæc angustia loci quasi-domicilii, facta mentione domicilii. Feye *n.* 652.

Nota 2. Si in supplica simpliciter dicitur *angustia loci*, intelligitur locus originis et in quo ipsa cum juvene habitat. Corradus *lib. VII cap. V. n.* 30. Unde si angustus est solus locus habitationis puellæ et non locus nativitatis, aut solus locus nativitatis et non locus habitationis, item si juvenis est ex diverso loco oriundus, aut in alio loco habitat, hæc omnia clare in supplica exponantur, ne in rescripto tales occurrant termini qui verificari nequeant. Feye *l. c.*, Tr. de matr. *p.* 360, Van de Burgt *n.* 32 B).

4. **Vir paris conditionis** non est, qui genere, divitiis oratrici est inferior, qui mente religiosa, ætate, genio, moribus ab ea discrepat, qui ex præcedenti matrimonio filios habet; uno verbo intelligitur quævis disparitas, ex qua pax inter conjuges deficeret et matrimonium felicem non haberet exitum. Sanchez *lib. VIII disp. XIX n.* 15, De Justis *l. c. n.* 14 *sq.*, 28 *sq.* Si dubitatur de sufficiente disparitate, exponatur in supplica. Feye *n.* 654, N. Rev. th. *t. IX p.* 15, Van de Burgt *n.* 32 E).

Invenire nequit virum paris conditionis, si mulier jam per aliquod tempus attigit ætatem nubilem, et nondum acceptabilem habuit occasionem ineundi nuptias cum viro paris conditionis ex eodem loco. De Justis *l. c. n.* 24 *sq.* — Porro valet causa angustiae loci: a) Quando a nullo sui loci incola paris conditionis hîc et nunc *rogatur* in matrimonium, *licet antea rogata fuerit*. Planchard *n.* 166. Si tamen matrimonium a viro paris conditionis in loco habitationis ante oblatum recusavit, præcipue si id ex sola animæ levitate et sæpius fecit, expedit hoc in supplica exprimere. Feye *n.* 654.

b) Quando *rogatur jam* ab incola disparis conditionis. c) Quando *rogatur* ab aliquo paris conditionis, qui inhabitat alium locum et ibi manere vult. Cfr. Sanchez *l. c. n.* 13, Corradus *l. c. n.* 34 *sq.*, De Justis *l. c. n.* 69 *sq.*, Reiff. *n.* 77.

Nota 1. Hæc causa simpliciter allegari nequit, si paris conditionis vir ex proprio loco feminæ nuptias offert. Attamen quando iste puellæ aut parentibus non est acceptus, aut unus tantum alterve paris conditionis se offert, S. Sedes facile dispensabit, ne nuptiarum electio nimis coarctetur. Hæc autem circumstantia in supplica exprimatur. Sanchez *l. c. n.* 14, De Justis *l. c. n.* 14, Giribaldi *Opera moralia t. II tract. X cap. XVIII n.* 31, Feye *n.* 654.

2. Hæc causa simpliciter allegari non potest, si sponsus, cum sponsa impedimento ligatus, in alio loco habitat, et ibidem manere vult. Ratio enim, ob quam ex loci angustia dispensatur, oritur ex eo quod sæpe grave est feminis extra proprium oppidum nubere, et sic patris et matris, consanguineorum et amicorum consortio destitutæ vitam transigere. Cfr. Téphany *n.* 398.

3. Olim propter solam angustiam loci non dispensabatur nisi in gradibus tertio et quarto; hodie vero etiam in gradu secundo. Feye *n.* 655, N. Rev. th. t. IX p. 19, Rosset *n.* 2572.

35. II^a „Ætas feminæ superadulta, si scilicet 24um ætatis annum jam egressa hactenus virum paris conditionis, cui nubere possit, non invenit. Hæc vero causa haud suffragatur viduæ, quæ ad alias nuptias convolare cupiat.” *Instr. cit.*

Itaque requiritur 1. Ut oratrix, non vidua, attigerit annum ætatis 25um, seu compleverit annum 24um de momento ad momentum tempore quo dispensatio conceditur. De Justis *lib. III cap. VIII n.* 22, Reiff. *n.* 93, Téphany *n.* 90, N. Rev. th. t. X p. 26. Cfr. infra *n.* 111.

2. Ut hactenus virum paris conditionis non inveniat. Suffi-

cit ut hucusque vixerit innupta; si autem constat, eam jam uni vel pluribus viris recusasse, expedit hoc in supplica addere (Téphany *n.* 87), præsertim si eo fine viro paris conditionis nubere noluit, ut postea ob ætatem adultam impetret dispensationem nubendi consanguineo, etc. (Feye *n.* 665). Quod dictum est *n.* 34 *ad* 4 multo magis hîc verum est (Corradus *lib. VII cap. II n.* 93). Valet quoque ista causa, quamvis nunc ex alio loco virum paris conditionis habere possit (Zitelli *p.* 63); item valet in loco non angusto.

Nota 1. Quantumcumque mulier annum 24um excessit, sufficit in supplica simpliciter exprimere, eam ætatem hanc excessisse. Si magnus est excessus, expedit ætatem accurate exponere, quia tunc causa est validior, Feye *n.* 665. Etas autem supra annum 40um non habetur causa per se sufficiens, ut dicunt Planchard *n.* 55 et Rosset *n.* 2573.

2. Causa hæc hodie admittitur pro gradibus etiam propinquioribus (Tr. de matr. *p.* 361, Téphany *n.* 89); dicit tamen Planchard in N. Rev. th. *t. XVI p.* 555, eam hodie non sufficere pro gradu secundo æquali, nisi oratores sint honestæ familiæ. — Imo in remotioribus, nempe in tertio et quarto gradu, dispensatio conceditur, etiamsi mulier annum 24um solum attigerit. Ita cum De Justis *lib. III cap. VIII n.* 11, Giovine *t. I p.* 376, Planchard *n.* 55, Gasparri *n.* 334, D'Annibale § 488 (3). „At, observat Feye *n.* 666, quum istud non comprehendatur sub causa canonica, sed peculiaris sit benignitatis pontificiæ effectus, inter ordinarias dispensandi causas referri nequit.” Cfr. Rosset *n.* 2574.

36. III^a Deficientia aut incompetentia dotis. Hæc causa existit, si femina actu non habet dotem aut non sufficientem, ut virum paris conditionis inveniatur, et vir, quocum est impedimento ligata, eam uxorem ducere vult (*).

(*) Hanc causam ita exprimit *Instr. cit.*: „*Deficientia aut incompetentia dotis*, si nempe femina non habeat actu tantam dotem, ut extraneo æ-

Explicatur. 1. Dicitur: Si femina **actu** non habet dotem. Unde persistit hæc causa, quamvis firmam habeat spem dotem postea possidendi, v. g. ex promissione, institutione testamentaria, successione hæreditaria; tum quia inde non habet jus quæsitum irrevocabile, tum quia requiritur dos in re præsens. Similiter subsistit, si parentes habet divites, qui eam dotando sibi aliisque liberis honestam sustentationem subtraherent, aut qui eam dotare quidem tenentur, sed nolunt, atque ex lege civili non possunt compelli. Verum quia de hoc ultimo casu discrepant auctores, id exponatur in supplica. Cfr. De Justis *lib. III cap. III n. 35—42*, Reiff. *n. 85—88*, Feye *n. 658*, N. Rev. th. t. X p. 27 (2), Van de Burgt *n. 33*, Rosset *n. 2577 sq.*

2. Si non habet dotem sufficientem ut virum paris conditionis inveniat. Fieri potest, ut dos spectata familia oratricis sit sufficiens, sed insufficiens consideratis ejus qualitatibus, v. g. quod est deformis, rixosa, diffamata (Feye *n. 657*); item ut sit sufficiens ad nubendum viro paris conditionis in loco extraneo, non autem viro in loco suo. De Justis *l. c. n. 32, 33*, Reiff. *n. 83*, Planchard *n. 56 (4)*. — Causa vero non existit, si femina, cui dos est sufficiens ad nubendum viro paris conditionis, mavult nubere consanguineo aut affini ditiori vel potentiori. De Justis *l. c. n. 48 sq.*, Reiff. *n. 89*, Feye *n. 656*.

Nota. Casus ordinarius *incompetentie dotis* est, quod vir feminam, quacum impedimento est ligatus, non obstante ejus dotis insufficientia, uxorem ducere paratus est. Quo casu dispensari solet in gradu quarto sive æquali sive mixto cum tertio. Feye *n. 659, 661*.

37. IV^a **Lites super successione bonorum jam exortæ aut earum grave vel imminens periculum.** Si

qualis conditionis, qui neque consanguineus neque affinis sit, nubere possit in proprio loco, in quo commoratur. Quæ causa magis urget, si mulier penitus indotata existat, et consanguineus vel affinis eam in uxorem ducere, aut etiam convenienter ex integro dotare paratus sit."

mulier gravem litem super successione bonorum magni momenti sustinet, neque adest alius, qui litem hujusmodi in se suscipiat, propriisque expensis prosequatur, præter illum qui ipsam uxorem ducere cupit, dispensatio concedi solet: interest enim reipublicæ, ut lites extinguantur. Huic proxime accedit alia causa, scilicet *dos litibus involuta*, cum nimirum mulier alio est destituta viro, cujus ope bona sua recuperare valeat. — Verum hujusmodi causa nonnisi pro remotioribus gradibus sufficit. *Instr. cit.* Cfr. Téphany n. 86.

38. V^a „**Paupertas viduæ**, quæ numerosa prole sit onerata, et vir eam alere polliceatur. Sed quandoque remedio dispensationis succurritur *viduæ* ea tantum de causa quod *junior* sit, atque *in periculo incontinentiæ versetur*.” *Instr. cit.*

Hæc causa desumitur ex difficultate viduæ, proles, quibus onerata est, educandi et alendi. Quo plures et juniores sunt liberi, eo est major ratio dispensandi; unde eorum numerus et ætas in supplica addantur. Ex aliis etiam circumstantiis dispensandi ratio augetur, v. g. quod est vidua indigens, infirma, junior, parentibus orbata; quod orator præ cæteris potest rebus temporalibus oratrici providere; quod jus habet permanendi sub eodem tecto cum oratrice, aut, si discedere voluerit, exigendi aliquam bonorum partem, ex quorum solutione oratrix nimium gravaretur. Si hujusmodi circumstantiæ allegantur, potest esse causa sufficiens dispensandi super primo gradu affinitatis. Bangen II p. 187, Feye n. 664, Planchard n. 61.

De causa, quod vidua, numerosa prole non onerata, est junior atque in periculo incontinentiæ versatur, vide N. Rev. th. t. X. p. 29 (4) et Rosset n. 2575.

39. VI^a **Bonum pacis**. Hæc causa existit si **graves inimicitiae** inter oratorum consanguineos vel affines vigent, quæ matrimonii celebratione omnino componentur; aut si celebratio matrimonii ad pacis jam initæ confirmationem maxime conducit. His accedit causa **propter lites** inter oratores aut

eorum consanguineos vel affines exortas. Supponuntur graves inimicitiae vel lites ortae aliunde quam ex causa matrimonii intenti, atque jam existentes antequam de matrimonio tractaretur. Feye *n.* 662, Planchard *n.* 59, 60, N. Rev. th. t. X p. 30 (*).

Nota. „Propinquieribus gradibus dispensandis multo magis haec causa sufficit, quando agitur de familiis quarum pax publico etiam bono prospicit.” Feye *n.* 663. -

40. Praen. Causae, de quibus *n.* 40—43, iunguntur non tantum scandalo per matrimonium removendo, sed etiam diffamatione mulieris, ne innupta manere aut viro disparis conditionis nubere cogatur. Ante *Decr.* 25 Junii 1885 (vide *n.* 20), si causa infamans allegabatur, exponendum erat, num incestus vel ejusmodi delicta patrata fuissent *cum intentione facilius dispensationem obtinendi*. Post memoratum vero Decretum nunquam amplius prava illa intentio videtur esse exprimenda, sive agitur de dispensatione ad matrimonium contrahendum sive ad revalidandum matrimonium contractum. Edixit enim S. Officium 18 Martii 1891: „Dispensationes matrimoniales super quovis impedimento, sive agatur de matrimoniis invalide contractis, sive de contrahendis, esse validas etiamsi copula, vel consilium et intentio per eam facilius gratiam impetrandi reticita fuerint.” (Collect. *n.* 1500, Acta S. Sedis t. XXVI p. 510). Cfr. Feye *n.* 712, 713, Lehmk. *n.* 810, 811 (4), De Becker *De spons. et matr.* p. 322. Vide infra *n.* 43 et 147.

VII^a „Nimia suspecta periculosa familiaritas, nec-

(*) „*Bonum pacis*, quo nomine veniunt nedum foedera inter regna et Principes, sed etiam extinctio gravium inimiciarum, rixarum et odiorum civilium. Haec causa adducitur vel ad extinguendas graves inimicitias, quae inter contrahentium consanguineos vel affines ortae sunt, quaeque matrimonii celebratione omnino componerentur, vel quando inter contrahentium consanguineos vel affines inimicitiae graves viguerint, et licet pax inter ipsos inita jam sit, celebratio tamen matrimonii ad ipsius pacis confirmationem maxime conducere.” *Instr. cit.*

non **cohabitatio** sub eodem tecto, quæ facile impediri non possit." *Instr. cit.*

Memorandum est, ait Feye *n.* 674, utrum oratores impedimentum noverint an ignoraverint.

Hæc causa, sola allegata, sufficit, ut dispensetur in gradibus remotioribus. Téphan y *n.* 108.

41. VIII^a „**Copula** cum consanguinea vel affini vel alia *persona impedimento laborante* præhabita, et **prægnantia**, ideoque **legitimatio prolis**, ut nempe consulatur bono prolis ipsius, et honori mulieris, quæ secus innupta maneret. Hæc profecto una est ex urgentioribus causis, ob quam etiam plebeis dari solet dispensatio, (dummodo copula patrata non fuerit sub spe facilioris dispensationis; quæ circumstantia in supplicatione foret exprimenda)." *Instr. cit.* (*)

Copula requiritur publica aut quæ brevi divulgabitur; alias enim deest infamia et scandalum, quibus causæ sub *n.* 40—43 innituntur: quamobrem ut publica debet in supplica exprimi. — Hæc causa per se sola propinquioribus etiam gradibus, e. g. secundo, dispensandis sufficit. Feye *n.* 677, Bangen II *p.* 195. Si vero oratrix est imprægnata et præsertim si proles jam nata, gravior adest causa; quod notetur in supplica. Interdum dispensatio obtineri potest quando copula non est publice nota, ob ulteriora incontinentiæ pericula, vel quia mulieris interest nubere viro, quocum copulam habuit. Feye *l. c.*, Tr. de matr. *p.* 362 *sq.*

42. IX^a „**Infamia mulieris** ex suspitione orta quod illa, suo consanguineo aut affini nimis familiaris, cognita sit ab eodem, licet suspicio sit falsa, cum nempe nisi matrimonium contrahatur, mulier graviter diffamata vel innupta remaneret, vel disparis conditionis viro nubere deberet, aut gravia damna orirentur." *Instr. cit.*

(*) Ultima verba: „dummodo” etc. non amplius vera sunt post *Decr.* 25 Junii 1885. Vide *n.* 40 *Præn.*

Non requiritur copula, sed sufficit copulae suspicio et inde gravis diffamatio oratricis. Quamvis requiratur diffamatio talis, ut in casu individuo existat probabilitas vel periculum, ne inupta maneat aut viro disparis conditionis nubere debeat, ejusmodi periculum generatim adesse per se intelligitur. „Porro ad probandam infamiam mulieris ortam non ex copula, sed ex suspicione copulae, sufficit probare, ab aliquibus visum esse, inter oratores intervenisse oscula, amplexus, vel tactus impudicos, et suspectas confabulationes. Ratio est, quia ex talibus plerumque oritur suspicio copulae.” Reiff. *n.* 351. Unde facta, quibus suspicio nititur et in quibus nimia familiaritas consistit, debent esse publica et in supplica dici publica. Addendum etiam est, utrum oratores impedimenti gnari an ignari fuerint. — Haec sola causa sufficit tantum pro gradibus remotioribus; si peculiaris circumstantiarum gravitas aut alia motiva concurrant, admittitur etiam in gradibus propinquioribus. Bangen *II p.* 193, 194, Feye *n.* 674—676.

43. X^a „Revalidatio matrimonii, quod bona fide et publice, servata Tridentini forma contractum est: quia ejus dissolutio vix fieri potest sine publico scandalo, et gravi damno praesertim feminae. At si mala fide sponsi nuptias inierunt, gratiam dispensationis minime merentur, sic disponente Conc. Trid. *sess. XXIV cap. V de ref. matr.*” *Instr. cit.*

Dicitur: Matrimonium, quod contractum est **bona fide** (saltem ex alterutra parte); si vero mala utriusque partis fide initum est, difficilius quidem obtinetur dispensatio, non tamen excluditur, ut patet ex Trid. *l. c.* et ex ipsa Instr. parte secunda *ad* 6. Vide *n.* 26. Hodie tamen facilius quam olim etiam in casu malae fidei utriusque partis (utique exprimendae) dispensatur, praesertim si proles jam nata aut matrimonium civiliter est contractum. Feye *n.* 679, 680, Gasparri *n.* 342 (2), Rosset *n.* 2592.

44. XI^a „Periculum matrimonii mixti vel coram acatholico ministro celebrandi. Quando periculum adest,

quod volentes matrimonium in aliquo etiam ex majoribus gradibus contrahere, ex denegatione dispensationis ad ministrum acatholicum accedant pro nuptiis celebrandis, sprete Ecclesiæ auctoritate, justa invenitur dispensandi causa; quia adest non modo gravissimum fidelium scandalum, sed etiam timor perversionis et defectionis a fide taliter agentium et matrimonii impedimenta contemnentium, maxime in regionibus, ubi hæreses impune grassantur." Pariter dispensatio dari potest „iis catholicis, qui nullum aliud prætexunt motivum quam vesanum amorem, et simul prævidetur, dispensatione denegata, eos coram iudice infideli conjugium fore inituros. Tantundem dicendum de periculo, quod pars catholica cum acatholico matrimonium celebrare audeat." *Instr. cit.*

Agitur in hac causa de periculo matrimonii mixti in casu individuo, non de periculo communi, quod exsurgit ex eo quod alicubi incolæ maximâ parte sunt acatholici. Ejusmodi periculum commune potest tamen esse causa impulsiva; dicitur enim: „maxime in regionibus, ubi hæreses impune grassantur." Feyerabend n. 667. Cfr. n. 46.

45. XII^a „Periculum incestuosi concubinatus, ne quis in concubinato insordescat cum publico scandalo atque evidenti æternæ salutis discrimine." *Instr. cit.*

46. XIII^a „Periculum matrimonii civilis, (nempe) probabile periculum, quod illi, qui dispensationem petunt, ea non obtenta, matrimonium dumtaxat civile, ut aiunt, celebraturi sint." *Instr. cit.* Urgentissima vero causa est matrimonium civile jam contractum.

Si verus existit timor, ne oratores id contrahant, exprimat, utrum illam intensionem manifestaverint an vero parochus solummodo ex circumstantiis conjiciat, ne oriatur difficultas ex penitentia quæ in rescripto imponetur; addatur etiam, timor sitne fundatus an graviter fundatus. Dispensatio regia petita vel jam obtenta potest esse causa impulsiva, imo finalis si inde concipitur timor fundatus vel moralis certitudo

contractus civilis. Feye *n.* 681, 715, Planchard *n.* 29, 65, 66, Téphany *n.* 116—118, 122, Joder *p.* 103, Tr. de matr. *p.* 364, N. Rev. th. t. X *p.* 35.

Nota 1. Matrimonium civiliter contractum est causa canonica, non autem *qua tale* est impedimentum. Unde, quamvis in supplica exprimi soleat, id necessarium non est, si alia sufficiens allegatur dispensationis causa, ne in casu quidem quo civiliter initum fuit eo malo fine ut sic facilius dispensatio obtineretur. Id constat ex responso S. Pæn. 18 *April.* 1831 et 2 *April.* 1839, quæ referuntur a Téphany *n.* 114, 115, Feye *n.* 680, 682, 715. Nihilominus Gasparri *n.* 347 (2) suadet, ut recurratur ad S. Sedem, si ejusmodi perversa intentio in supplica non fuerit expressa, idque ob indultum quod S. Pæn. Episcopis concedit: „Sanandi Apostolicas dispensationes, quæ nullæ redditæ fuerint ob . . . contractum civilem initum, et oratores omiserant declarare talia fecisse sub spe facilius obtinendi dispensationem.” Existimat vero Matharan *n.* 420, pravam ejusmodi intentionem exprimendam esse, si matrimonium civile allegatur ut unica dispensationis causa, eo quod fraus nemini patrocinari debet. Observandum tamen, semper debere exprimi, matrimonium jam contractum esse, etc. Vide *n.* 26 et 147.

Nota 2 quoad causam XI^{am}, XII^{am} et XIII^{am}, „dispensationem minime esse concedendam, si partes, ut eam extorqueant, minitentur secus se nuptias contracturas coram ministro acatholico, vel cum parte acatholica, aut victuras in concubinato, aut civile matrimonium inituras esse.” Gasparri *n.* 345 (1). Ita quoque Joder *p.* 102, Matharan *n.* 401. „Aliter vero dicendum est, quando ex earum debiliori fide et parum pia dispositione periculum merito est timendum.” Feye *n.* 667.

47. XIV^a „Remotio gravium scandalorum.” *Instr.*
cit. (*).

(*) *Nota.* Causa VII^a et sequentes nituntur scandalo amovendo; de quo scandalo ut causa dispensationis dicit De Justis *lib. III cap. XVII n.* 9 *sq.*: „Regulariter tunc dicitur scandalum sequi, quando datur occasio detrahendi seu temere judicandi, vel proximum infamandi; . . . at grave scandalum, quotiescumque ex dicto vel facto alterius alii trahuntur in consensum peccati mortalis. Quoad materiam dispensationum matrimonialium, si impedimenta sint *occulta*, et proinde pro foro conscientiae petita sit dispensatio, gravia scandala erunt, si oratores, inter quos adsit

48. XV^a „Cessatio publici concubinatus.” *Instr. cit.* Vide n. 46 et 47 *Nota*.

49. XVI^a „**Excellentia meritorum**, cum aliquis aut contra fidei catholicæ hostes dimicatione, aut liberalitate erga Ecclesiam, aut doctrina, virtute aliove modo de religione sit optime meritus.” *Instr. cit.*

Magna tamen merita esse debent, eorumque species est indicanda; quo majora sunt merita, eo favorabilior est causa et eo facilius in propinquioribus dispensatur. Feye n. 673, N. Rev. t. h. t. X p. 36.

50. *Quanam de istis causis notanda sunt?*

R. 1. Causa VII^a usque ad XV^{am} sunt infamantes, reliquæ sunt honestæ.

2. Istæ causæ 16 sunt communiores potioresque, ut dicit *Instr. cit.* Quare non excluduntur aliæ, minus frequentes, quas auctores tradunt. Ejusmodi sunt: **dignitas regia; prærogativa principalis; conservatio familie illustris in eodem sanguine; conservatio honorum in eadem familia illustri.** Etenim boni publici interest, ne familia illustris

impedimentum dirimens, non possint absque scandalo separari eo quod vel prolem habeant, quæ parentibus destituta non possit commode educari, vel si alter ex conjugibus solus impedimentum novit, et cum occultum sit probari non potest, vel illud absque famæ jactura detegere, vel si uterque conjux impedimenti conscius sit cum tamen probari non possit, nequeunt absque scandalo separari, nec permittitur aliud matrimonium inire, unde maximo incontinentiæ periculo expositi erunt. His addi potest probabile periculum, ut impediti in concubinato remaneant, dum destituti remedio dispensationis obtinendæ se cognoscant; vel timeant, ut si impedimentum detegatur, fama cum honoris dedecore jactetur, vel femina a consanguineis suis vel a viro affligatur At si super *publicis* impedimentis petatur dispensatio ad contrahendum, scandala gravia sunt, si matrimonium non contrahatur inter oratores, qui copulam carnalem inter se habuerunt, vel cum suspicione ejusdem conversati sunt; vel si matrimonium ex aliqua causa nulliter contractum sit, et nisi dispensetur super impedimento, divortium fiet Item gravia scandala erunt quando adest probabilis timor inimicitiarum et jurgiorum; vel quoties timetur fornicationis periculum ratione juventutis contrahentium Scandala gravia insuper intelliguntur pericula peccatorum incontinentiæ, fornicationis et similia Hæc autem scandala non requiruntur de necessitate ut certa sint, vel certo immincant, sed *sufficit si probabiliter timeantur*, nisi dispensatio sequeretur.”

intereat vel a statu suo decidat. Cfr. Feye *n.* 670—672, 668, Téphan *n.* 80, 81.

3. *Dispensatio* quandoque petitur **ex certis rationabilibusque causis**, quando nempe aliquis nobilis vel ex valde honesta familia allegans suam qualitatem, nullam autem determinatam exprimens causam canonicam dispensationem petit; quare hujusmodi dispensatio vocatur **sine causa**. Si dispensatio conceditur, major eleemosyna in pios usus expendenda oratoribus imponitur. Non potest tamen dispensatio ita peti a S. Pœnitentiaria, neque ab Episcopo, quamvis delegatis facultatibus sit munitus. Feye *n.* 668, Van de Burgt *n.* 49, Scavini *n.* 595—597.

51. Quænam sunt causæ impulsivæ?

R. Causæ impulsivæ, quæ vim causarum canonicarum augent aut, si plures sunt, simul sumptæ veram causam finalem efficere possunt (*n.* 32), habentur *pro oratrice*: periculum seductionis vel incontinentiæ, infirmitas physica, deformitas, ex qua difficulter virum inveniat, orbitas parentum vel patris, diffamatio, v. g. ex eo quod est illegitima, vel ex sententia judicis, item viduæ junioris ætas superadulta (*n.* 38); — *pro oratore*: angustia loci, patrimonii insufficientia, proles ex alio matrimonio. Præterea procantium inordinatus amor, si separatio obtineri nequit et dispensatio unicum videtur medium quo a peccatis præserventur; dispensatio in civili impedimento jam obtenta (*n.* 46); pericula scandalorum (*n.* 47 *Nota*).

52. Quænam et quomodo causa in supplica exprimi debent?

R. 1. Quoad fieri potest, allegetur causa finalis vere canonica; addantur causæ impulsivæ et circumstantiæ quæ ei vim addant.

2. Non sufficit, oratores vere causam habere, sed requiritur, ut in supplica una saltem finalis sit sincere exposita, vel certe quæ bona fide finalis existimatur. Vide *n.* 110.

3. Causæ ita exponi debent, ut superior videat, veram dispensationis rationem non solum in casu adesse posse, sed

revera adesse. Van de Burgt *n.* 50.

4. Causæ infamantes non licet afferri in supplica pro foro externo, nisi sint publice notæ, aut oratores licentiam dederint.

53. *Quanam causæ singulis impedimentis sunt sufficientes?*

Præn. Cæteris paribus, affinitas est levior consanguinitate; affinitas illegitima levior legitimâ; et publica honestas levior affinitate.

R. In impedimento *consanguinitatis* aut *legitimæ affinitatis linea transversæ* dispensatio conceditur in gradu tertio aut quarto æquali vel mixto, item in secundo mixto cum tertio vel quarto ob quaecumque veram causam canonicam; imo S. Dataria vix causæ insistere solet, ut dispensetur in gradu quarto. Verum in gradu secundo æquali et præsertim mixto cum primo, item in affinitatis gradu primo causa requiritur gravissima aut plures causæ graves concurrentes. Giovine *t. I p.* 363 *sq.*, 380 *sq.*, 564 *sq.*, Feye *n.* 684, Gasparri *n.* 681, 703, Rosset *n.* 2610 *sq.*, 2613. (*)

In *affinitate ex copula illicita* sufficit quælibet causa canonica ut dispensetur etiam in gradu secundo, imo et in primo gradu si copula est occulta. Ut autem obtineatur dispensatio in impedimento publico affinitatis illicitæ in prime gradu lineæ rectæ, requiritur causa gravissima et urgentissima. Cfr. Feye *n.* 684, Gasparri *n.* 703, Rosset *n.* 2614 *sq.*

In *cogitatione spirituali*, existente inter patrinum vel matrinam et parentem prolis, sufficiunt causæ leviores. Rosset *n.* 2620.

(*) Cardinalis Præfectus S. Datariae in litteris 19 *Junii* 1895 ad Episcopos directis ait: „Petitionum copia pro obtinendis dispensationibus super impedimento *primi tangentis secundum consanguinitatis gradum* S. D. N. Leonis XIII mentem, ingluvie malorum percrebescente, perculit... Ne vero Sanctitatis Suae indulgentia præbeatur occasio salutarem disciplinam labefactandi, quæ a sanctitate Sacramenti jubetur, et tantum prodest morum integritati, societatis bono, et vegetiorum corporum incremento, onerat Episcoporum conscientiam, ut sedulo invigilent ne Sanctæ Sedi precantes accedant, nisi veræ causæ canonice jure commendent, et litteris manu propria exaratis rationes in quolibet casu explicent, necnon circumstantias, quibus putent gratiam esse concedendam.” Cfr. N. Rev. th. t. XXVII *p.* 571.

In impedimento *criminis*, utroque vel alterutro machinante, nunquam datur dispensatio, si machinatio est publica; si est occulta, raro et ex causa gravissima pro foro conscientiae. Neutro autem machinante, dispensatio etiam pro foro externo ex gravi causa conceditur, praesertim contracto jam matrimonio. Feye n. 684, 685, Rosset n. 2622 sq. Cfr. Gasparri per singula impedimenta.

ART. IV.

De expressione status fortunæ. n. 54—57.

54. 1. *Quid est taxa vel componenda seu compositio.*
2. *Quandonam solvenda.* 3. *Cur culpam nequit?*

R. Ad 1um Est summa pecuniæ, quæ quandoque occasione dispensationis solvi debet. **Taxa differt a componenda:** illa enim exigitur pro officialibus S. Datariae aliisque expensis; hæc est mulcta seu eleemosyna in pios usus eroganda.

Ad 2um Componenda generatim **solvenda** tantum est in dispensationibus, quæ conceduntur a *S. Dataria* in forma ordinaria super impedimentis *consanguinitatis et affinitatis ex copula licita*, ab iis nupturientibus, qui ambo, deductis debitis, possident bona supra summam 525 scutorum Romanorum in capitali (= circiter 3000 francs). Qui minus habent vocantur canonice pauperes et miserabiles, atque dispensationem gratis obtinent in forma pauperum; solvere tamen debent taxam et expensa dispensationis causa facta. Quando S. Dataria dispensat in aliis impedimentis, tantum solvenda sunt expensa; aliquando tamen iungitur eleemosyna pauperibus eroganda.

Dispensationes a *S. Penitentiaria* tum pro foro interno tum pro foro externo conceduntur gratuito sine ulla componenda vel taxa; solvenda sunt sola expensa necessaria v. g. postalia. At si pauperibus dispensationes conceduntur pro foro externo, imponitur pro juribus S. Datariae aliqua taxa, ad hanc transmittenda.

In dispensationibus, quæ a S. Pontifice per *S. C. de Prop. Fide* pro locis missionum impetrantur, nulla taxa exigitur; quandoque tamen imponitur eleemosyna. Cfr. Resp. ad Q. B. p. 386.

Ad 3um **Culpari nequit.** 1. Equum enim est, ut qui gratias a S. Sede petit et obtinet, justam retributionem officialibus solvat et alia expensa sustineat.

2. Justum quoque est, ut qui in suum commodum impetrat dispensationem, componendam in pios usus erogandam solvat, sive in pœnam delicti patrati si hæc est ratio dispensationis, sive ut aliquatenus resarciatur vulnus Ecclesiæ legibus inflictum, utque ejusmodi matrimonia fiant rariora. Ita Pius VII in *Rescr.* 17 Febr. 1809. Cfr. Moser p. 201.

Neque hæc adversantur Concilio Trid., quod *sess. XXIV cap. V de ref. matr.* vult, ut gratis dispensetur. Etenim ex declaratione S. C. C., relata a *Corrado lib. VIII cap. V n. 34*, Conc. Trid. spectat tantum ad componendam, non ad alia jura et expensa; deinde prohibet solummodo quominus dispensationes cedant in lucrum concedentium; tandem lex Tridentina est disciplinaria, quæ a S. Pontifice revocari potest.

55. Qua regula utendum est in determinando, num quis canonice pauper sit habendus?

R. Quamvis Ben. XIV in Responso anni 1754 et Pius VI in Instructione anni 1788 de solo capitali loquantur, æquitas postulat, ut ratio habeatur bonorum mobilium et immobilium, lucri ex industria et officiis, item eorum quæ utraque pars sperat a parentibus, etc. In dispensatione vero super impedimento mixtæ religionis nulla ratio habetur fortunæ partis acatholicæ. Non scrupulose tamen, sed morali et generali computatione utriusque oratoris facultates æstimandæ sunt; porro ne in hac æstimatione fallamur, sæpe expedit rem dispensantis judicio relinquere, exposito utriusque statu fortunæ.

56. Quid censendum de valore dispensationis, si paupertas falso est allegata?

R. Oratores, qui paupertatem falso allegant, certo peccant, atque si quid notabile defraudarunt supplere debent. Dispensatio autem, a *S. Dataria* obtenta, non est irrita; paupertas enim non est causa dispensationis, sed tantum ratio, ob quam componenda remittitur. Delegatus, si facta verificatione falsitatem detexerit, dispensationem licite exsequi nequit; sed debet quando tempus suppetit ad superiorem recurrere, aut saltem debitam solutionem exigere. Dispensationes vero, quae a *S. Penitentiaria* pro foro externo ob falso allegatam paupertatem date sunt iis, quibuscum alias non dispensat, ex multorum sententia sunt invalidae; ratio est quod tunc nonnisi cum pauperibus dispensare poterat. Quia tamen de invaliditate non constat, videtur dispensatio post factum valida haberi posse. Cfr. *Lehm k. n.* 819 (10), *Rosset n.* 2688 *sq.*, *Matharan n.* 425, 429, *De Becker p.* 317.

57. Quid observandum de taxa vel componenda in dispensationibus episcopalibus?

R. Episcopi videntur de se nullam proprie dictam taxam vel componendam exigere posse. Dicit *Feye n.* 697: „Sunt nihilominus auctores, qui docent posse Ordinarium taxam aliquam imponere piis operibus impendendam At nullam saltem posse recipi componendam seu taxam, etiamsi piis operibus impendendam, pluries Sedes Ap. declaravit; opus igitur foret Ap. indulto.” Attamen Episcopi nostrae Provinciae ecclesiasticae occasione dispensationum, non tantum super impedimentis consanguinitatis et affinitatis, sed etiam super aliis impedimentis imponere solent opulentioribus elemosynam; idque speciali indulto concessum videtur. Quare dicit Synodus Dioec. *p.* 59, in supplica dispensationis *pro foro externo* statum fortunae utriusque oratoris addi oportere.

Vide de statu fortunae *Reiff. n.* 366 *sq.*, *Van de Burgt n.* 51—55, *Tr. de matr. p.* 371 *sq.*, *Feye n.* 691—697, *Gasparri n.* 315—329, 412, *Planchard n.* 76—85,

Téphany n. 127—133, Lehmk. n. 804, 805, Scavini n. 700, Rosset n. 2477 sq., 2630 sq.

Formulae dispensationum pro foro externo. n. 58.

Formulae scribantur in charta epistolari in quarto; addatur separatim arbor genealogiae.

Formulae dispensationum, quæ ab Episcopo petuntur.

I FORMULA

petendæ dispensationis in impedimento consanguinitatis aut affinitatis etiam duplicis, quæ primum gradum non attingunt.

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Joannes Antonius Ars, natus Bredæ, ætatis 30 annorum ¹⁾, et Henrica Julia Jong, nata in Haaren, ætatis 25 annorum, parochiani mei ²⁾, matrimonium inire cupiunt. Obstat vero impedimentum consanguinitatis in gradu tertio et quarto inæquali lineæ collateralis ex communi (aut diverso) stipite provenientis, ut liquet ex arbore genealogiæ hisce litteris adjecta ³⁾.

Quare Illustrissimæ Reverentiæ Vestræ humiliter supplicant, ut super hoc impedimento secum vi indulti Apostolici dispensare dignetur.

Causæ sunt: 1. ætas oratricis, quæ annum 24um egressa ⁴⁾

¹⁾ Ex more Datarie oratorum ætatem exprimere, semper expedit, imo quandoque exigitur (n. 22 *Nota*).

²⁾ Si sponsus est alienæ diœcesis, scribi potest: Joannes Antonius Ars, natus Bredæ, ætatis 30 annorum, parochiæ B. M. V. Bredæ, et Henrica Julia Jong, ætatis 25 annorum, nata in Haaren et parochiana mea (n. 16 *ad* 2 et n. 22).

³⁾ Exemplum arboris genealogiæ in hujusmodi consanguinitate vide n. 29, ubi occurrunt quoque arbores, quæ exemplo esse possunt, si obstat impedimentum consanguinitatis aut affinitatis duplicis.

⁴⁾ Si ætas oratricis annum 24um multum excedit, præstat eam accurate assignare; nam inde causa habetur aliquando favorabilior. Quando dis-

hucusque paris conditionis virum, cui nubere posset, non invenit; 2. nimia familiaritas, cui oratores impedimenti non ignari indulserunt, et periculum diffamationis ¹⁾).

Orator possidet in re circiter fl. 10000, in spe fl. 3000; oratrix fl. 15000, in spe fl. 4000 ²⁾. (*Aut*: Oratores tam pauperes et miserabiles existunt, ut solo manuum labore victum et amictum sibi quærere cogantur).

Instituta diligenti de præmissis informatione, compertum mihi est, preces veritate niti ³⁾.

Maxima qua par est reverentia et veneratione permaneo

Illustrissimæ Reverentiæ Vestræ

humillimus ac devotissimus Famulus,

N. N., Parochus de Haaren.

Die

mensis

anni

II FORMULA

*petendæ dispensationis in impedimento cognationis spiritualis
aut publicæ honestatis.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Augustinus Felix Sterkx, ætatis 32 annorum, et Agnes Maria Boom, ætatis 30 annorum, nati in Esch et parochiani mei, matrimonium inire desiderant. Obstat vero impedimentum cognationis spiritualis, proveniens ex eo quod oratrix prolem oratoris suscepit in Baptismo (*aut*: tenuit in Confir-

pensatio petitur in gradu secundo æquali, addatur, oratores esse ex honesta familia (*n. 35 Nota*).

¹⁾ Vide *n. 49* et *42*. Causæ allegatæ per modum exempli sunt positæ; videat parochus, quasnam in suo casu allegare possit et debeat. Præter causas finales expedit alias addere impulsivas (*n. 33 ad 3*). Si proles debet legitimari, hic adjungenda est circumstantia incestus, scribendo: *incestus et proles nata* (vel: *mox nascitura*) *legitimanda* (*n. 20 ad 4*).

²⁾ Prudentius quandoque est oratorum statum et circumstantias exponere, et judicium de fortuna Ordinario relinquere (*n. 55*).

³⁾ De instituenda informatione ante expeditionem supplicæ vide *n. 74*.

matione) ¹⁾. [Obstat vero impedimentum publicæ honestatis, ortum ex sponsalibus oratoris cum sorore oratricis, quæ ex mutuo consensu sunt soluta ²⁾.]

Quare humillime Illustrissimæ Reverentiæ Vestræ supplicent, ut super eo impedimento secum vi facultatis Apostolicæ dispensare dignetur.

Causæ sunt: 1. angustia loci originis et domicilii oratricis, quæ paris conditionis virum non invenit ³⁾; 2. infamia ex publica nimis familiari conversatione (hucusque sine copula), cui oratores impediementi ignari indulserunt ⁴⁾.

Orator possidet etc. Vide formulam I; atque attende notas huic adjunctas.

III FORMULA

petendæ dispensationis in impedimento publico criminis neutro machinante ⁵⁾.

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Petrus Steen, ætatis 30 annorum, natus Buscoduci, et Catharina Hardt, ætatis 24 annorum, nata in Oisterwijk, parochiani mei, matrimonium inire cupiunt. Obstat autem impedimentum criminis publicum, ortum ex copula carnali, quam dictus Petrus viva sua uxore habuit cum oratrice sub promissione matrimonii data et acceptata, neutro tamen machinante ⁶⁾.

¹⁾ Exprimendum est, ex quo Sacramento ac quo modo cognatio spiritualis proveniat (n. 27 ad 5).

²⁾ Vide n. 27 ad 4 c).

³⁾ Attendatur, utrum sit verum domicilium an quasi-domicilium tantum; item addatur, si vir in alio loco habitet (n. 34 ad 3).

⁴⁾ Si copula non est habita, hoc addatur, ne dubium oriatur de penitentia imponenda (n. 42).

⁵⁾ In hoc solo casu criminis Episcopus noster dispensare potest. Cfr. n. 166.

⁶⁾ Vide n. 27 ad 6.

Quare Illustrissimæ Reverentiæ Vestræ humillime supplicant, ut vi facultatis Apostolicæ super isto impedimento secum dispensare dignetur.

Causæ sunt: 1. publicus concubinatus; 2. remotio scandalorum.

Orator possidet etc. Vide formulam I et notas ei appositas.

IV FORMULA

dispensationis a S. Sede petendæ.

Quandonam dispensatio a R. Pontifice petenda sit, vide n. 25 *Explicatur* 2 a) et n. 169 *ad* 2 b) et c).

Quænam hîc in conficienda supplica observanda sint, vide n. 18. *Visa Episcopi*, supplicæ in eâdem paginâ apponenda, est hæc: *Nos Episcopus N. N. testamur, parochum esse nostræ diœceseos et testimonium ejus omnimoda fide dignum esse. Quæ verba deinde chirographo et sigillo muniuntur.*

Beatissime Pater,

Bernardus Petrus Zon, ætatis 32 annorum ¹⁾, parochiæ de Vucht, et Maria Sophia Loot, ætatis 30 annorum, parochiæ de Helvoirt diœcesis Buscoducensis in Hollandia, fidei catholicæ cultores, ad pedes Sanctitatis Vestræ provoluti humiliter exponunt, se cupere matrimonium inire. Obstat vero impedimentum: 1. affinitatis primi et secundi gradus inæqualis lineæ collateralis, ex eo quod oratrix prius virum habuit oratoris patrum ²⁾; 2. consanguinitatis in tertio et quarto gradu inæquali lineæ collateralis, ex eodem (aut diverso) stipite provenientes, ut liquet ex additis schematibus ³⁾.

Quare Sanctitati Vestræ humillime supplicant, ut super

¹⁾ Addatur ætas. Vide n. 22 *Nota*.

²⁾ Si intervenit gradus primus, indicetur uter sexus sit propinquior. Vide n. 24 *Explicatur* 2 c) p. 32; cfr. n. 26 et n. 27 *ad* 2 b) p. 35.

³⁾ Vide arbores genealogicas p. 38.

his impedimentis secum dispensare dignetur.

Causæ sunt: 1. paupertas oratricis, quæ, onerata quatuor liberis, quorum natu major est sex annorum, viri adjutorio indiget; et orator par est liberis istis alendis et educandis ¹⁾; 2. matrimonium civile jam contractum ²⁾.

Maxima qua par est reverentia et veneratione

Sanctitatis Vestræ

humillimus et devotissimus Filius,

N. N., Parochus de Helvoirt,

parochia diœcesis Buscoducensis in Hollandia.

Die

mensis

anni

Nota. Adjungi insuper debet epistola, directa ad Ordinarium, in qua redditur testimonium, exposita in supplicatione post diligentem inquisitionem vera esse comperta, atque petitur, ut Ordinarius, si expedire judicet, supplicam Romam transmittere dignetur.

¹⁾ Vide n. 38.

²⁾ De statu fortunæ vide n. 54 sq.

Caput II.

De dispensatione petenda pro foro interno. n. 59-67.

59. *Quandonam dispensatio peti debet pro foro interno?*

R. Quando impedimentum sive dirimens sive impediens **natura et cognitione occultum** est.

Ejusmodi impedimenta *dirimentia* in matrimonio *contrahendo* esse possunt crimen et affinitas ex copula illicita; *impedientia* vero: votum simplex castitatis, votum ingrediendi religionem, suscipiendi SS. Ordines et non nubendi. Præterea quando agitur de matrimonio jam *contracto* aut de amisso jure debiti conjugalis, sæpe a S. Pœnitentiaria dispensatio obtineri potest pro foro interno super impedimentis natura publicis. Vide n. 14.

S. Pœnitentiaria *contracto matrimonio* dispensare potest super cognatione spirituali occulta; item in tertio et quarto gradibus occultis consanguinitatis et affinitatis, atque in iisdem tertio et quarto gradibus publicis revalidare matrimonium ex causa subreptionis et obreptionis occultæ Litterarum Apostolicarum nulliter contractum; item in secundo gradu simplici, si impedimentum saltem per decennium duraverit occultum et oratores publice contraxerint et uti conjuges legitimi reputati fuerint. Id constat ex Ben. XIV Const. *Pastor bonus* 13 April. 1744 § 40 (Bull. t. II p. 224). Consule *Instit. eccl.* 87 n. 8-11.

Quamvis publica honestas orta ex sponsalibus occultis ex quorundam sententia (n. 13) videatur in impedimenta publica referenda esse, S. Pœnitentiaria super ea dispensare potest in foro interno *pro matrimonio contrahendo et contracto*. Ben. XIV *Instit. eccl.* 87 n. 7. Cfr. Feye n. 605, 606.

Episcopus autem vi facultatis acceptæ pro foro externo super hisce impedimentis dispensare nequit pro foro interno, licet per accidens aliis sint occulta, non excepta publica honestate ex sponsalibus occultis, ut putant Feye n. 625 et Bangen II p. 167, 170, 171. Cfr. n. 13, 169 a).

his impedimentis secum dispensare dignetur.

Causæ sunt: 1. paupertas oratricis, quæ, onerata quatuor liberis, quorum natu major est sex annorum, viri adjutorio indiget; et orator par est liberis istis alendis et educandis ¹⁾;
2. matrimonium civile jam contractum ²⁾.

Maxima qua par est reverentia et veneratione

Sanctitatis Vestræ

humillimus et devotissimus Filius,

N. N., Parochus de Helvoirt,

parochia diœcesis Buscoducensis in Hollandia.

Die

mensis

anni

Nota. Adjungi insuper debet epistola, directa ad Ordinarium, in qua redditur testimonium, exposita in supplicatione post diligentem inquisitionem vera esse comperta, atque petitur, ut Ordinarius, si expedire judicet, supplicam Romam transmittere dignetur.

¹⁾ Vide n. 38.

²⁾ De statu fortunæ vide n. 54 sq.

Caput II.

De dispensatione petenda pro foro interno. n. 59-67.

59. *Quandonam dispensatio peti debet pro foro interno?*

R. Quando impedimentum sive dirimens sive impediens **natura et cognitione occultum** est.

Ejusmodi impedimenta *dirimentia* in matrimonio *contrahendo* esse possunt crimen et affinitas ex copula illicita; *impedientia* vero: votum simplex castitatis, votum ingrediendi religionem, suscipiendi SS. Ordines et non nubendi. Præterea quando agitur de matrimonio jam *contracto* aut de amisso jure debiti conjugalis, sæpe a S. Pœnitentiaria dispensatio obtineri potest pro foro interno super impedimentis natura publicis. Vide n. 14.

S. Pœnitentiaria *contracto matrimonio* dispensare potest super cognatione spirituali occulta; item in tertio et quarto gradibus occultis consanguinitatis et affinitatis, atque in iisdem tertio et quarto gradibus publicis revalidare matrimonium ex causa subreptionis et obreptionis occultæ Litterarum Apostolicarum nulliter contractum; item in secundo gradu simplici, si impedimentum saltem per decennium duraverit occultum et oratores publicæ contraxerint et uti conjuges legitimi reputati fuerint. Id constat ex Ben. XIV Const. *Pastor bonus* 13 April. 1744 § 40 (Bull. t. II p. 224). Consule *Instit. eccl.* 87 n. 8—11.

Quamvis publica honestas orta ex sponsalibus occultis ex quorundam sententia (n. 13) videatur in impedimenta publica referenda esse, S. Pœnitentiaria super ea dispensare potest in foro interno *pro matrimonio contrahendo et contracto*. Ben. XIV *Instit. eccl.* 87 n. 7. Cfr. Feye n. 605, 606.

Episcopus autem vi facultatis acceptæ pro foro externo super hisce impedimentis dispensare nequit pro foro interno, licet per accidens aliis sint occulta, non excepta publica honestate ex sponsalibus occultis, ut putant Feye n. 625 et Bangen II p. 167, 170, 171. Cfr. n. 13, 169 a).

60. Cujus est indagare impedimenta occulta?

R. Confessarii est de impedimentis occultis prudentiori quo potest modo inquirere. Si pœnitens impedimentum non sponte confitetur, ne unquam cum per se interroget de impedimento *criminis* aut *affinitatis ex copula illicita*. Potest tamen fieri, ut confessarius de istis interrogare teneatur ob notitiam quam habet ex pœnitentis confessione præsenti vel præcedenti, aut ex ejus vitæ ratione et conversatione cum familia alterius partis. Longe tamen eo casu et caute quæstiones ponat hujusmodi: Num honesta semper fuit conversatio cum membris familiæ compartis? Num forte nimis familiariter cum aliquo eorum egisti? Speciatim suspicionem de impedimento criminis ingerere possunt illi, qui vivente conjuge adulteria commisere; qui paulo post mortem conjugis ad alteras nuptias convolant, maxime si conjux ante mortem diu aegrotavit; item famulus, qui matrimonium initurus est cum domina sua recens vidua, aut recenter viduus qui famulam uxorem ducturus est. De modo inquirendi vide Aertnijs *n.* 604, *Quer.* 3, Tr. de matr. *p.* 297. Liberius confessarius interrogare potest de publica honestate ex sponsalibus, de voto castitatis etc., si de his impedimentis aliqua movetur suspicio. Cfr. Van de Burgt *n.* 57, 58.

61. Cujus est dispensationem pro foro interno petere?

R. Confessarii, qui detegerit impedimentum. Hic itaque:

1. Pœnitentem remittat ad parochum, si impedimentum est natura publicum atque obstat matrimonio contrahendo; item si impedimentum est cognitione publicum.

2. Ipse vero prospiciat necessariam dispensationem pro foro interno, si impedimentum est natura et cognitione occultum; item sæpe si est natura publicum, casu quo matrimonium jam contractum occulte est invalidum (*n.* 59). Confessarius tamen bene perpendat, an non impedimentum, consideratis numero, qualitate et conditione personarum quæ illud norunt,

revera occultum sit, aut brevi forsán publicum sit futurum.

Nota. Parochus pro foro externo dispensationem a S. Sede petere solet intermedio Ordinario (*n.* 18); item confessarius pro foro conscientiae, nisi timeatur ne oratores apud Ordinarium infamentur. Feye *n.* 687.

62. Quænam observanda sunt in confectione supplicæ pro foro interno?

R. 1. Dispensatio peti potest insciis iis, pro quibus impetranda est (*n.* 17). Si nupturientes sunt diversæ diœcesis et impedimentum utrique est commune, ab utroque Ordinario dispensatio aut saltem ab alterutro approbatio petenda est (*n.* 22). Parum refert, utrum confessarius sponsi an sponsæ libellum supplicem conficiat, si impedimentum est utrique commune; ordinarie tamen præstare videtur, ut conficiatur a confessario sponsæ, si hæc impedimenti notitiam habeat. Feye *n.* 687, 688.

2. Indicetur nupturientium religio, saltem si alterutra pars est acatholica (*n.* 22 *Nota*). Si dispensatio petitur ab Episcopo, juvat addere, oratores esse ipsius subditos.

3. Supprimuantur vera oratorum nomina et cognomina, quorum loco adhiberi solent nomina ficta, v. g. Titius et Bertha. Retinetur locus originis, domicilii et habitationis, ut eorum famæ consulatur. Neque mentio facienda est diœcesis oratorum, si dispensatio directe a S. Sede vel S. Pœnitentiaria postulatur; eo tamen casu accurate indicetur persona, locus, etc. (etiam vernaculo idiomate), ad quem petitur ut rescriptum mittatur. Neque addendus est status fortunæ, neque arbor genealogiæ. Testimonium de expeditorum veritate, si additur, intelligitur inquisitio per confessarium in confessionali a solo pœnitente peracta; Feye *n.* 688 autem dicit, illud non addi in dispensationibus pro foro conscientiae.

4. Exprimenda sunt impedimenta et causæ dispensationis (*).

(*) *Nota.* „Confessarius monebit oratores, ante obtentam dispensationem proclamari matrimonium non posse; pro circumstantiis etiam eos

63. Quænam impedimenta et quomodo exprimenda sunt in supplica pro foro interno?

R. Primo loco exprimenda sunt omnia impedimenta *occulta*, quæ simul existunt, quoad speciem infimam, lineam, gradum et numerum; imo si gradus inæqualis est, semper ad valorem exprimi debet gradus propinquior, etiamsi non sit primus. Vide *n. 24 Explicatur 2 b) p. 31.*

Deinde impedimenta quoque *publica*, quibus oratores ligantur.

Cujus rei ratio est, non quod impedimenta publica tollantur dispensatione fori interni, sed quia dispensatio eo fit difficilior quo plura impedimenta matrimonio obstant. Ut itaque judicari possit, num ratione habita omnium impedimentorum adsint sufficientes dispensationis causæ, cuncta simul in *aliqua* supplica exprimi debent. In sola autem supplica fori interni omnia exponi possunt; nam etiam occulta pandere in supplica fori externi est contra bonam oratorum famam et sigillum sacramentale. — Quod vero super impedimento publico separatim dispensatio peti debet pro foro externo, ratio est, quia alias dissolutio impedimenti in eo foro probari nequit. Sanchez *lib. VIII disp. XXIII n. 7*, Corradus *lib. VII cap. VI n. 78, 79*, De Justis *lib. I cap. IV n. 103 sq.*, Reiff. *n. 153*, Van de Burgt *n. 61*, Feye *n. 70*, 690, Rosset *n. 2636*.

64. Quomodo dispensatio petenda est, si matrimonio obstat impedimentum publicum et impedimentum occultum?

R. Duplici opus est dispensatione: Altera pro foro externo, parochi petenda, in qua exprimitur solum impedimentum publicum (aut sola impedimenta publica, si plura sunt) ac nulla rei occultæ fit mentio. Altera, per confessarium acquirenda, in qua ad valorem dispensationis exhibenda sunt omnia impedimenta tum occulta tum publica; atque additur, dispensationem super publico vel publicis in supplica expressis, petitam esse aut petitum iri pro foro externo. Si orato-

monebit de nondum ponendo actu civili, vitandis illicitis, opportune instituenda confessione; item de tempore obtinendæ dispensationi necessario.” Feye *n. 688*. Si recurritur in nostris regionibus ad S. C. de Pr. F., responsum dari solet intra tres hebdomadas.

res consentiant, ut impedimenta quoque occulta exponantur in supplica pro foro externo, hæc sola sufficit, sed ordinarie non videtur expedire; casu quo ita exprimuntur, addi saltem oportet, id fieri ad petitionem aut consensu oratorum. Feye *n.* 690.

Nota. Communiter traditur, nihil referre, ultra dispensationum, pro foro externo an pro foro interno, prior petatur. Ita Sanchez *l. c.*, Corradus *l. c. n.* 79, De Justis *l. c. n.* 106, Reiff. *n.* 153, Carrière *n.* 1131, Van de Burgt *n.* 31, Feye *n.* 690, Téphaney *n.* 196, Rosset *n.* 2636 contra Giovine *l. II § 5 n.* 11 *p.* 17 *sq.*, qui dicit, dispensationem Datarie a S. Pœnitentiaria revalidandam esse. Suadet Gasparri *n.* 327 cum D'Annibale *n.* 490 (23), ut prius petatur dispensatio pro foro externo.

65. *Quid observandum est, ut in casu, quo impedimentum publicum et occultum simul existunt, consulatur oratorum famæ et sigillo sacramentali?*

Pœn. Supplica tum pro foro externo tum pro foro interno mitti potest ad Ordinarium, ut aut ipse in utroque impedimento dispenset, si potest (vide *n.* 169), aut eo mediante Romam transmittatur. Non raro autem suberit periculum diffamationis, imo frangendi sigilli sacramentalis; nam Ordinarius facile advertet, supplicam fori externi, in qua oratorum nomina exprimuntur, et supplicam fori interni, in qua idem impedimentum publicum exponitur, easdem respicere personas. Ut difficultati obviatur, varia afferuntur:

R. 1. Possunt oratores consentire, ut impedimentum occultum exponatur in supplica pro foro externo; quo casu addatur id fieri ex ipsorum consensu (*n.* 64).

2. Confessarius oratoribus exponat periculum, ab iisque petat licentiam recurrenti ad eundem Ordinarium, a quo vel per quem parochus dispensationem petet super impedimento publico expressis nominibus; proponat pœnitentibus, Ordinarium, licet suspicari possit de ipsis in utraque supplica agi, eos tamen non cognoscere (uti solet), et secretum servaturum

esse. Impetrata licentia, confessarius supplicam scribit fictis nominibus; sed ne hujus licentiæ ullam mentionem faciat, nam hoc ipso periculum revelationis augetur. Insuper quo magis periculum removeatur, dispensationis causa adducatur alia pro foro externo, alia pro foro interno.

3. Si per tempus liceat, confessarius directe recurrat ad Cardinalem Majorem Pœnitentiarium, aut, ut hîc consuevit, ad Cardinalem Præfectum S. C. de Pr. Fide.

4. Dispensatio pro foro interno obtineatur per sacerdotem, alium locum inhabitantem. Verum neque ita incommoda semper auferuntur. Cfr. Resp. ad Q. B. p. 386, Van de Burgt n. 63, Feye n. 719, Tr. de matr. p. 384 sq.

Si ex memoratis mediis nullum omnino, aut saltem tempèstive adhiberi potest, habetur casus perplexus, de quo n. 120.

66. Quænam causæ allegari possunt in supplica dispensationis pro foro interno?

R. Eædem regulæ hîc servandæ sunt ac pro foro externo; præterquam quod pro foro interno allegari etiam licet causas infamantes occultas. Ben. XIV *Instit. eccl.* 87 n. 28 eas reducit ad duas: metus diffamationis oratorum, si eorum delictum patefiat, atque metus magni detrimenti, scandalorum et discordiarum, nisi dispensatio tribuatur.

Nota. Ut impetretur dispensatio aut commutatio voti, adduci potest salus animæ, sive fragilitas et timor ne votum violetur; ut autem dispensatio oblineatur super sponsalibus, aliqua ex causis afferri debet ob quas sponsalia dissolvuntur. (Vide tamen p. 18 **). Cfr. Tr. de matr. n. 12 sq., Ben. XIV l. c. n. 3 sq., 27, Giovine l. I § 189, p. 323 sq., Feye n. 650, Van de Burgt n. 64, Planchard n. 430, Joder p. 271 sq.

Formulae dispensationum pro foro interno. n. 67.

I FORMULA.

Supplica dispensationis, quæ ab Episcopo petitur, super impedimento affinitatis ex copula illicita.

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Titius et Bertha, diœcesis Vestræ subditi, matrimonium inire desiderant. Obstat vero impedimentum occultum affinitatis in primo gradu linæ collateralis, ortum ex copula fornicaria, quam Titius habuit cum sorore Berthæ superstite (*vel* defuncta). Vide n. 26 et p. 36 (*).

Quum autem oratrix, quæ ex delicto oratoris est gravida, nisi inter eos matrimonium contrahatur, diffamata et proles illegitima remaneat, atque gravia oriri possint scandala, humilime deprecantur Illustrissimam Reverentiam Vestram, ut dispensatio super impedimento affinitatis vi facultatis Apostolicæ concedatur, necnon proles mox nascitura legitima declaretur.

De expositis diligenti examine facto, preces veritate niti, attestor.

Illustrissimæ Reverentiæ Vestræ
humillimus ac devotissimus Famulus,
N. N., Parochus (Sacellanus) de N.

Die mensis anni

II FORMULA.

Supplica dispensationis, quæ ab Episcopo petitur, super impedimento criminis occulto, neutro machinante.

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Titius et Bertha, diœcesis Vestræ subditi, matrimonium inire cupiunt. Verum obstat impedimentum criminis, ortum ex copula carnali inter ipsos viva Titii uxore habita cum promissione matrimonii data et acceptata, neutro tamen machi-

nante. Impedimentum est occultum, nec timor est ne manifestetur.

Defuncta jam Titii uxore, humillime Illustrissimæ Reverentiæ Vestræ supplicant, ut vi facultatis Apostolicæ super eo impedimento secum dispensare dignetur.

Causæ sunt: 1. instans oratricis partus; 2. periculum concubinitus et gravia inde scandala.

De expositis etc. Vide formulam I.

III FORMULA.

Supplica dispensationis, quæ a S. Sede petitur, super impedimento criminis occulto cum machinatione.

Beatissime Pater,

Titius et Bertha, fidei catholicæ cultores, ad pedes Sanctitatis Vestræ provoluti, humiliter exponunt, se cupere matrimonium inire. Obstat vero impedimentum criminis cum machinatione, ortum ex copula carnali viva Titii uxore inter eos habita cum promissione matrimonii data et acceptata et machinatione utriusque (*aut* Titii *vel* Berthæ) in vitam uxoris Titii (*aut* suæ), effectum inde secuto. Impedimentum est occultum, nec timor est ne manifestetur.

Quare Sanctitati Vestræ humillime supplicant, ut secum super memorato impedimento dispensare dignetur.

Causæ sunt: 1. periculum concubinitus continui et inde scandalorum; 2. proles post Titii uxoris obitum suscepta.

Humillime rogatur Sanctitas Vestra, ut executionem dispensationis committere velit confessario ex approbatis ab oratoribus eligendo (vide n. 70), atque rescriptum dirigere ad infra scriptum

Sanctitatis Vestræ

humillimum ac devotissimum Filium

N. N.

Parochum (Sacellanum) de Vide n. 62 ad 3.

Nota. Sermo quidem dirigitur ad S. Pontificem, litteræ autem directe aut mediante Ordinario mittendæ sunt ad Cardinalem Præfectum S. Congr. de Pr. F. Inscriptio externa seu directio (adres) est: *Eminentissimo ac Reverendissimo Domino N. N., S. Rom. Eccl. Cardinali Præfecto S. Congregationis de Propaganda Fide, Romam (Italia)*; forte præstat, eam Gallice scribere: *A son Eminence le Cardinal N. N. Préfet de la S. Congrégation de la Propagande, Rome (Italie)*. Potest etiam supplica directe mitti ad Cardinalem Majorem Pœnitentiarium; quo casu ad ipsum quoque sermo dirigitur: *Eminentissime ac Reverendissime Domine*, etc. (n. 18).

IV FORMULA.

Supplica dispensationis pro foro interno, si cum impedimento publico simul existit impedimentum occultum ¹⁾.

Titius et Bertha etc. Obstat vero I. impedimentum consanguinitatis in gradu tertio lineæ collateralis, super quo dispensatio petita est (*aut* petetur) in alia supplica pro foro externo; 2. impedimentum occultum affinitatis in primo gradu lineæ collateralis, ortum ex copula fornicaria sponsi cum sorore sponsæ superstite (*vel* defuncta) ²⁾; idque hanc penitus latet (*aut*: impedimentum occultum criminis, ortum etc).

Quare humillime supplicat orator (*aut* oratores), ut etc.

Causæ sunt etc.

¹⁾ Num ejusmodi dispensatio obtineri possit ab Ordinario, vide n. 169.

²⁾ Vide n. 26 et p. 36 (*).

nante. Impedimentum est occultum, nec timor est ne manifestetur.

Defuncta jam Titii uxore, humillime Illustrissimæ Reverentiæ Vestræ supplicant, ut vi facultatis Apostolicæ super eo impedimento secum dispensare dignetur.

Causæ sunt: 1. instans oratricis partus; 2. periculum concubinus et gravia inde scandala.

De expositis etc. Vide formulam I.

III FORMULA.

Supplica dispensationis, quæ a S. Sede petitur, super impedimento criminis occulto cum machinatione.

Beatissime Pater,

Titius et Bertha, fidei catholicæ cultores, ad pedes Sanctitatis Vestræ provoluti, humiliter exponunt, se cupere matrimonium inire. Obstat vero impedimentum criminis cum machinatione, ortum ex copula carnali viva Titii uxore inter eos habita cum promissione matrimonii data et acceptata et machinatione utriusque (*aut* Titii *vel* Berthæ) in vitam uxoris Titii (*aut* suæ), effectum inde secuto. Impedimentum est occultum, nec timor est ne manifestetur.

Quare Sanctitati Vestræ humillime supplicant, ut secum super memorato impedimento dispensare dignetur.

Causæ sunt: 1. periculum concubinus continui et inde scandalorum; 2. proles post Titii uxoris obitum suscepta.

Humillime rogatur Sanctitas Vestra, ut executionem dispensationis committere velit confessario ex approbatis ab oratoribus eligendo (vide n. 70), atque rescriptum dirigere ad infra scriptum

Sanctitatis Vestræ

humillimum ac devotissimum Filium

N. N.

Parochum (Sacellanum) de Vide n. 62 ad 3.

Nota. Sermo quidem dirigitur ad S. Pontificem, litteræ autem directe aut mediante Ordinario mittendæ sunt ad Cardinalem Præfectum S. Congr. de Pr. F. Inscriptio externa seu directio (adres) est: *Eminentissimo ac Reverendissimo Domino N. N., S. Rom. Eccl. Cardinali Præfecto S. Congregationis de Propaganda Fide, Romam (Italia)*; forte præstat, eam Gallice scribere: *A son Eminence le Cardinal N. N. Préfet de la S. Congrégation de la Propagande, Rome (Italie)*. Potest etiam supplica directe mitti ad Cardinalem Majorem Pœnitentiarium; quo casu ad ipsum quoque sermo dirigitur: *Eminentissime ac Reverendissime Domine*, etc. (n. 18).

IV FORMULA.

Supplica dispensationis pro foro interno, si cum impedimento publico simul existit impedimentum occultum ¹⁾.

Titius et Bertha etc. Obstat vero 1. impedimentum consanguinitatis in gradu tertio lineæ collateralis, super quo dispensatio petita est (*aut* petetur) in alia supplica pro foro externo; 2. impedimentum occultum affinitatis in primo gradu lineæ collateralis, ortum ex copula fornicaria sponsi cum sorore sponsæ superstite (*vel* defuncta) ²⁾; idque hanc penitus latet (*aut*: impedimentum occultum criminis, ortum etc).

Quare humillime supplicat orator (*aut* oratores), ut etc.

Causæ sunt etc.

¹⁾ Num ejusmodi dispensatio obtineri possit ab Ordinario, vide n. 169.

²⁾ Vide n. 26 et p. 36 (*).

SECTIO 2^a.

De executione dispensationum earum-
que vitiis. n. 68-120.

Caput I.

De executione dispensationis. n. 68-104.

NOTITIA GENERALIS.

Quis et quo modo dispensationem exsequi debeat. n. 68-72.

68. A quo dispensationes executioni dari solent?

R. 1. Dispensationes **Romanæ** non solent concedi in forma gratiosa (seu oratoribus directe applicari), sed **in forma commissoria**, qua facultas dispensandi alicui committitur, qui auctoritate Apostolica dispensationem fulminet seu oratoribus applicet; hac fulminatione dispensatio reapse conceditur et impedimentum tollitur.

Dispensationes **pro foro externo** committi consueverunt *oratorum Ordinario* vel *Ordinario loci*; **pro foro interno** autem *confessario ex approbatis ab oratoribus electo vel eligendo*.

2. Dispensationes **episcopales** in nostra diœcesi **pro foro externo** concedi solent **in forma gratiosa**; rescriptum tamen dispensationis dirigitur ad parochum sponsæ, cui mandatur, ut preces verificet et oratores dispensationis concessæ certiores reddat. Dispensatio autem **pro foro interno** conceditur **in forma commissoria**, fulminanda „*Reverendo Domino pro sequenti casu in confessarium electo, vel cuicumque sacerdoti in diœcesi Buscoducensi approbato a penitente in confessarium eligendo.*” Vide n. 102.

69. Quinam veniunt nomine Ordinarii loci vel Ordinarii oratorum?

R. Appellatione **Ordinarii** veniunt Episcopi, Administratores seu Vicarii Apostolici, Prælati seu Præfecti habentes jurisdictionem cum territorio separato, eorumque Officiales seu Vicarii in spiritualibus Generales (*), et, sede vacante, Vicarius Capitularis, vel legitimus Administrator. — Vicarius Capitularis seu Administrator cas quoque dispensationes exsequi potest, quæ remissæ fuerint Episcopo aut Vicario ejus Generali vel Officiali, nondum executioni mandatas, sive hi illas exsequi cœperint, sive non; et vicissim. Ita ex decreto S. Inqu. 20 Febr. 1888. (Collect. n. 1471). — Si autem exsecutor post inceptam sed ante completam executionem quacumque ex causa deficiat, novus exsecutor debet executionem ab initio suscipere. Ita censent Planchard (N. Rev. th. t. XIX p. 48, 147, t. XX p. 129) et Feye n. 730, 731, ex responso S. Pœnit. 3 April. 1886; negat tamen Rosset n. 2646.

Ordinarius oratorum vel loci is intelligitur, qui litteras testimoniales dedit vel preces transmisit ad S. Sedem, sive est Ordinarius originis, sive domicilii, sive utriusque sponsi, sive alterutrius eorum, etiamsi sponsi, quo tempore executioni danda erit dispensatio, relicto illius diœcesis domicilio, in aliam diœcesim discesserint non amplius reversuri; moneat tamen, si id expedire judicaverit, Ordinarium loci, in quo matrimonium contrahitur.

Ordinario prædicto fas est, si ita quoque expedire judicaverit, ad dispensationis executionem delegare alium Ordinarium, eum præsertim in cujus diœcesi sponsi actu degunt. Ita S. C. Inqu. 20 Febr. 1888. Cfr. N. Rev. th. t. XX p. 122 sq., Feye n. 728.

70. Quinam confessario executio dispensationis Romana pro foro interno committi solet?

R. Quando non petitum fuit ut dispensatio transmitteretur ad determinatum confessarium, committitur: *Discreto viro confessori ex approbatis ab Ordinario loci*; quo casu qui-

(*) Officialis et Vicarius Generalis sunt termini synonymi; sed S. Dataria solet uti termino Officialis ad indicandum Vicarium Generalem ultra montes. Reiff. n. 296, N. Rev. th. t. XIV p. 624, Planchard n. 135 sq., Feye n. 729.

libet confessarius a pœnitente electus ex actu approbatus ab Ordinario loci, in quo fit exsecutio dispensationis, eam exsequi potest. Sæpe additur: *per latorem præsentium eligendo*; quæ tamen verba rem non immutant. Si vero in supplicatione indicatus fuerit determinatus confessarius, iste delegari solet per verba: *Discreto viro N. confessario*; quo casu iste solus dispensationem exsequi potest. Quare suadendum est, ut semper petatur delegatio seu exsecutio pro confessario ab oratoribus eligendo. Feye n. 748, Gasparri n. 379, Téphan y n. 306 sq.

71. Potestne facultas exsequendæ dispensationis alteri committi seu subdelegari?

R. Facultas seu mandatum dispensandi nominatas personas sive dispensationem impetratam exsequendi (*) subdelegari nequit, nisi superior id expresse concesserit; est enim nudum ministerium soli delegato commissum. Verificatio autem precum, etiam non accepta speciali facultate, semper potest subdelegari (**).

Nota. Episcopi in singulis dispensationibus Romanis a S. Sede expressam subdelegandi facultatem accipere solent; si vero exsecutio commissa est Ordinario oratorum vel loci, potest iste ex decreto 20 Febr. 1888 alium Ordinarium delegare (n. 69).

Confessario autem ejusmodi subdelegandi facultas fieri non consuevit. Attamen, nisi exsecutio determinato confessario fuerit commissa, docent auctores, dispensationis litteras a pœnitente repeti posse et alteri exsequendas tradi, si confessarius electus morte vel alia causa est impeditus, aut eas exsequi non vult, aut ante executionem nimis rigidus reperitur.

(*) Num possit delegari facultas generalis dispensandi, vide n. 98, 173.

(**) „Ratio est quod dispensare est nudum ministerium. Pro quo notandum, quod Papa in dispensatione matrimoniali duo committat exsecutori, videlicet *jurisdictionem* examinandi, et informationes capiendi, an preces veritate nitantur; et *nudum ministerium*, scilicet pœnitentiam imponendi, absolvendi, dispensandi et legitimandi prolem. Primum nempe *jurisdictionem* . . . bene potest subdelegare exsecutor, non tamen posterius.” Reiff. n. 353. Cfr. Feye n. 730, 756, Zitelli p. 76 II, Téphan y n. 243, De Angelis *Præl. jur. can. lib. I tit. XXIX t. I p. II p.* 120, Rosset n. 2642, 2653.

Sanchez lib. VIII disp. XXVII n. 40, Corradus lib. VII cap. IV n. 72, De Justis lib. I cap. VIII n. 122 sq., Reiff. n. 451, Feye n. 748, Rosset n. 2650 sq.

72. Quinam actus requiruntur, ut dispensatio impetrata rite executioni detur?

R. Generatim quatuor requiruntur actus, pro varia dispensatione variisque circumstantiis per diversas personas ac diverso modo perficiendi. Qui actus sunt: 1. verificatio precum seu expositorum in supplica; 2. adimpletio clausularum; 3. dispensationis acceptatio ab oratoribus; 4. fulminatio dispensationis.

De hisce singulis in quatuor articulis.

ART. I.

De verificatione precum. n. 73—76.

73. Quid est precum verificatio, quibus verbis in rescriptis dispensationum præscribi solet, et quem in finem?

R. 1. Est inquisitio, num preces seu exposita in supplica vel in rescripto veritate nitantur. Aliud enim est, preces reapse veras esse, aliud earum veritatem compertam haberi.

2. Hodie ex decreto S. Officii 28 Aug. 1885 præscribitur in rescriptis S. Datarie per verba: *Discretioni tue . . . committimus et mandamus, quatenus de præmissis Te diligenter informes, et si vera sint exposita, super quo conscientiam tuam oneramus.* In rescriptis vero S. Penitentiariæ sæpe legitur: *Si ita est*, vel: *Si preces veritate nitantur.*

Ante memoratum decretum hæc vel similia ponebantur: *Si per informationem eandem preces veritate niti reppereris.*

3. Finis verificationis est, ut vitia, si existant, detegantur et tempestive corrigantur, atque ita præcaveatur matrimonii invaliditas.

74. Quæritur num precum verificatio requiratur ad valorem dispensationis, aut saltem sub gravi instituenda sit.

R. Non amplius requiritur ad valorem, ut liquet ex

mutata clausula (n. 73); sufficit, preces seu exposita esse vera. Cfr. N. Rev. th. t. XIX p. 150, t. XX p. 35, Tr. de matr. p. 388, Gasparri n. 367, Zitelli p. 101 ad 5, Joder p. 117, Aertnijs n. 643, Lehm. n. 819 ad 6, n. 820 ad 1, Rosset n. 2659 sq., Feye n. 738.

Attamen seria et accurata inquisitio *sub gravi peccato instituenda est ante dispensationis executionem*, tum quia secus dispensatio, ideoque ipsum matrimonium periculo nullitatis exponitur, tum quia severe in rescriptis Datariae imponitur his vel similibus verbis: *Mandamus, quatenus de præmissis Te diligenter informes, et si vera sint exposita, super quo conscientiam tuam oneramus*. Cfr. Tr. de matr. p. 387 sq., Gasparri n. 367, 380, Téphany n. 240, 373, Bangen II p. 224. Imo si inquisitio jam ante expeditionem supplicæ facta est, uti solet, nova inquisitio post acceptum rescriptum ante dispensationis fulminationem generatim instituenda videtur, tum quia in rescripto S. Datariae iungitur, tum quia forte in supplica vel rescripto error irrepsit, causa cessavit aut novum impedimentum contractum est. Nec quidquam negotii est eam tunc summatim renovare. N. Rev. th. t. XIX p. 149 sq., Feye n. 738.

Dicitur: *vel rescripto*, quia inquisitio, quæ fit post acceptum rescriptum, peragenda est de expositis *in ipso rescripto*; nam ab horum veritate valor dispensationis dependet.

Nota. Si notorium est, exposita veritate niti, potest Ordinarius inquisitionem omittere, inquit Planchard n. 316. Fusius Rosset n. 2663 sq. In casu vero necessitatis sufficit moralis certitudo, exposita esse vera et post supplicationem nihil novi accidisse; inquiretur tamen quantum expedite potest.

75. In quibus dispensationibus et circa quæ objecta verificatio instituenda est?

R. 1. Fieri debet **in omnibus** dispensationibus, tum Romanis tum episcopalibus.

Quamvis non requiri videatur, si Episcopus jure *quasi-or-*

dinario dispensat, solet verificatio speciali clausula injungi; imo in Syn. Diœc. p. 60 universe præcipi videtur per verba: „Tum parochi tum confessarii dispensationis rescriptum diligenter perlegant: et *præmissa precum verificatione* . . . dispensationis gratiam conjugandis communicent, vel ipsimet . . . in eos fulminent.” Cfr. Resp. ad Q. B. p. 427, Van de Burgt n. 70, 71.

2. Objecta verificationis sunt omnia exposita, scilicet num sint vera et num cuncta, quæ exprimi debebant, exposita sint. Idcirco inquirendum est: a) de oratorum vero nomine et cognomine, diœcesi, domicilio, loco originis, quandoque de religione; b) de impedimento: num accurate fuerit expositum, num impedimentum antea occultum nunc sit publicum, num alia impedimenta lateant aut supervenerint; c) de circumstantiis: num vere existant, aliqua sit omissa vel etiamnunc declaranda; d) num causa sit vera atque persistat (*); e) num status fortunæ debite fuerit expositus; f) interdum de oratorum qualitate. Feye n. 739, Planchard n. 284, 480, Téphany n. 312, 380 sq., Van de Burgt n. 74.

Nota. Ut per se liquet, quædam non pertinent ad dispensationem quæ est fori conscientiæ, aut quæ a S. Sede impetratur.

76. A quo et quomodo verificatio instituenda est?

R. 1. Ab eo, cui dispensationis fulminatio est commissa, aut cui inquisitio in dispensatione formæ gratiosæ est demandata. Episcopi enim, dispensantes in forma gratiosa aut rescriptum Apostolicum exsequentes pro foro externo, verificationem committere solent parochis.

2. Nulla verificationis forma est præscripta. Nisi aliud speciali clausula sit injunctum, sufficit et fieri solet inquisitio extrajudicialis, qua observantur quæ jure naturæ exiguntur ad veritatem detegendam, ita ut „judex delegatus quoad veritatem expositorum conscientiæ suæ satisfactum esse sentiat”

(*) Quid si S. Dataria causas non repetit? Vide Feye n. 739.

(S. Pœnit. 1 *Julii* 1859). Idecirco in dispensatione *pro foro externo* inquirat parochus per se aut per alium; neque semper solis oratoribus eorumve propinquis fidem habeat, sed consulat etiam alios; si agitur de ætate superadulta aut consanguinitate, exploret librum baptismalem aut matrimonialem, etc. In dispensatione vero *pro foro conscientie* confessarius verificationem instituat in confessionali interrogando pœnitentem, cui credere debet, nisi de contrario ipsi constet scientia extrasacramentali; eum tamen admoneat de gravissima obligatione sincere respondendi. Van de Burgt *n.* 72, 73, Feye *n.* 738, 749, Planchard *n.* 282 *sq.*, 479 *sq.*, N. Rev. th. t. XIX *p.* 154, Téphany *n.* 244, 312, Rosset *n.* 2666 *sq.*, 2709 *sq.*

ART. II.

De adimplentione clausularum. *n.* 77—95.

77. *Queritur quid sint clausulæ, num et quatenus observandæ.*

R. Clausulæ sunt conditiones, obligationes vel onera in rescripto apposita, quæ a dispensationis exsecutore aut ab oratoribus observari debent.

Omnes clausulæ sedulo sunt observandæ. Aliæ, quæ continent *veras conditiones*, observari debent (plerumque realiter, quandoque in proposito saltem) sub peccato et dispensationis invaliditate; aliæ, continent *monitionem* cum præcepto, impleri debent sub peccato tantum. Vera est *conditio*, si quid exprimitur per verba *si*, *modo*, *dummodo*, *postquam*, *non aliter*, *sic et non alio modo*, vel per *ablativum absolutum*, aut si clausula quid continet, quod jure communi necessarium est ad actus substantiam. Clausula vero, quæ aliquid præcipit, quod jure communi ad actus licitatem tantum requiritur, mera est monitio, licet ablativo absoluto sit expressa, v. g. clausula: *Præmissis publicationibus*. Hæc tamen regula discrete est applicanda, nempe sub restrictione: nisi ex sensu et praxi S.

Sedis deducatur contrarium. Cfr. Reiff. *n.* 457, *lib. I tit. III n.* 157 *sq.*, Ben. XIV *Instit. eccl.* 87 *n.* 68, Feye *n.* 734, Zitelli *p.* 75, Gasparri *n.* 364, Van de Burgt *n.* 75, Téphany *n.* 218, D'Annibale *n.* 500, Planchard *n.* 181, 218, N. Rev. th. t. XIX *p.* 159 *sq.*

Nota 1. Clausulæ in rescripto dispensationis expressæ sunt strictæ interpretationis, sicut ipsa facultas seu mandatum dispensandi cum persona determinata est stricti juris. Ratio est, quod dispensatio est vulnus legibus inflictum, ideoque quid odiosum; odia autem sunt restringenda (*n.* 169).

2. In dispensationibus fori externi plerumque parochi est invigilare, ut oratores obligationes in clausulis expressas adimpleant; in dispensationibus autem fori conscientiæ confessarii est cas pœnitenti injungere. Si oratores eas exsequi recusent aut aliud obstaculum oriatur, debent ad superiorem recurrere, ut forte commutationem obtineant. Si vero ejusmodi difficultates prævideant, quam maxime commendandum, ut eas jam exponant in supplica dispensationis, earumque addant causas; hac ratione multis sæpe incommodis provide obviare possunt.

Explicantur præcipuæ clausulæ, quæ ponuntur in rescriptis S. Datarie si dispensatur ad matrimonium contrahendum ob causam honestam aut ob causam infamantem (*n.* 32), et in rescriptis S. Pœnitentiariæ pro foro externo aut pro foro conscientiæ.

§ 1.

CLAUSULÆ IN RESCRIPTIS S. DATARIÆ. N. 78—82.

78. In rescriptis **ob causam honestam** :

1. *Nos igitur eosdem . . . et eorum quemlibet a quibusvis ecclesiasticis sententiis, censuris et pœnis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium tantum consequendum, harum serie absolventes et absolutos fore censes.*

Hanc vel similem clausulam omnibus dispensationum rescriptis apponit tum S. Dataria tum S. Pœnitentiaria. Ista absolutio est ad cautelam, qua oratores absolvuntur ab omnibus censuris et pœnis, ex quibus forte inhabiles sunt ad dispen-

sationem obtinendam. Attamen datur tantum *ad effectum præsentium consequendum*, i. e. ad hanc dispensationem rite acquirendam; quoad reliquos effectus censura pleno vigore persistit. Cfr. Feye *n.* 735, Vecchiotti *lib. I* § 51, Rosset *n.* 2652.

79. 2. *Vetito omnino, ne aliquid muneris aut præmii exigere vel oblatum recipere præsumpseris.* S. Pœnitentiaria ponit: *Gratis dispensandi.*

Prohibetur, quominus exsecutor accipiat aliquid muneris aut præmii, etiamsi sponte sit oblatum, non tamen sub pœna nullitatis. N. Rev. th. t. XIX *p.* 159, Rosset *n.* 2696 *sq.* Moderatam autem taxam licet accipere ad compensanda expensa Cancellariæ episcopalis. Cfr. Planchard *n.* 184, Feye *n.* 697, 737, Rosset *n.* 2699, N. Rev. th. t. XVIII *p.* 411 *sq.*

80. In rescriptis **ob causam infamantem** :

1. *Eisdem . . . ab incestus reatu et excessibus hujusmodi, imposita eis prius propter incestum hujusmodi, arbitrio tuo, pœnitentia salutari, in utroque foro apostolica auctoritate Nostra hac vice tantum sive per Te sive per alium absolvas.*

Hæc absolvendi potestas datur, si incestus in supplica est allegatus aut matrimonium invalide est contractum in gradu prohibito; atque longe differt ab absolutione generali, de qua *n.* 78. Quamvis jure communi pœnæ sententiæ latæ in incestum non sint amplius statutæ, forte in aliqua diocesi jure particulari vigent. Quum autem a S. Sede dispensatio non concedatur, nisi prius absolutio a pœnis sit impertita, ideo datur facultas absolvendi (*). Requiritur una tantum absolutio extra sacramentalem confessionem in foro externo impertienda, quæ valet pro utroque foro, externo et interno, sed

(*) Hæc absolutio juridica, licet ex se non sit reservata, concedi debet a S. Sede; nam causa ad Sedem Apostolicam delata per appositionem manus Pontificis *tota* ad eam trahitur atque subalterno superiori nulla potestas in ea remanet. Corradus *lib. VIII cap. II n.* 12, Lehmk. *n.* 819 *ad* 4, Feye *n.* 744.

ipsam peccati labem non afficit (*). Ista absolutio habetur pro vera conditione a Feye *n.* 744, Planchard *n.* 216, 256, Téphany *n.* 268; pro mero autem præcepto a Gasparri *n.* 369, 374. Dari potest in absentes, atque specialis forma post *decr.* 28 Aug. 1885 non est amplius præscripta; qualis olim statuebatur per clausulam: *in forma Ecclesiae consueta*, i. e. secundum formam Ritualis Romani (*n.* 88). Cfr. Rosset *n.* 2684 *sq.*

Imposita eis prius pœnitentia salutari. Imponenda est pœnitentia *salutaris* prudenti exsecutoris arbitrio determinanda pro diversitate delicti, personarum, circumstantiarum et temporum (*n.* 84). Pœnitentia, si est in rescripto determinata, non potest a delegato mutari; si vero prudenti delegati arbitrio fuerit relicta, ab eo, non autem ab alio, postea mutari potest.

Nota. Pœnitentia certo sub gravi imponenda est, atque dispensatio videtur esse invalida, si oratores pœnitentiam nolunt acceptare, aut eam acceptant cum animo non adimplendi (Scavini *n.* 605, Lehmk. *n.* 819 *ad* 5, Rosset *n.* 2707); dispensatio autem est valida, si pœnitentiam vere acceptatam postea non adimplent. Estne vero pœnitentia ad valorem dispensationis imponenda? Multi id generatim negant, saltem si non est determinata. Sanchez *lib. VIII disp. XXXIV n.* 29,

(*) Forum *externum* est illud in quo tractantur causæ in ordine ad externam gubernationem Ecclesiæ. Forum *internum* seu *conscientiæ* est, in quo jurisdictio exercetur ad privatam uniuscujusque utilitatem, sive ad ejus conscientie securitatem; duplex est: forum *pœnitentiæ* seu potius *sacramentale*, si intervenit absolutio sacramentalis, et *extrasacramentale*, in quo aliquid geritur sine Sacramento Pœnitentiæ, uti si quis extra Sacramentum absolvitur a censuris. L. Ferraris *V. Forum n.* 62. „Aliquis, ait Craisson *Man. jur. n.* 278, absolvitur vel dispensatur tantum in foro interno, quando ipsius absolutio vel dispensatio vim non habet nisi pro conscientia: tunc si casus deferatur ad forum externum, superior minime tenetur acceptare hanc absolutionem vel dispensationem; secus quando pro utroque pro gratia impertitur.” Cfr. Palmieri *t. VII p.* 152 *sq.*

S. Pœnit. respondit 4 Jan. 1839, „clausulam... non esse intelligendam de sacramentali confessione et absolutione a peccatis, sed tantum de absolutione, qua pena seu censura illæ relaxantur et dispensationis obstacula remouentur, ideoque esse exsequendam extra Pœnitentiæ tribunal.” Vide Caillaud *n.* 115. Eadem S. Congregatio 27 April. 1886 respondit, verba *in utroque foro absolvas* ita intelligenda esse, ut requiratur una tantum absolutio in foro externo impertienda, quæ valet etiam pro foro interno. Vide N. Rev. th. *t. XIX p.* 142 *IV*, Rosset *n.* 2683.

De Justis *lib. I cap. VII n. 208*, Reiff. *n. 342*, Planchard *n. 218*, N. Rev. th. t. XIX p. 625 et auctores citati. Affirmat autem cum Zitelli p. 81 Feye *n. 743*, si dispensatio data est in *forma pauperum*, quia in hac non imponitur componenda, quæ vices pœnitentiæ supplet. Cfr. Palmieri p. 745 ad 14^a.

81. 2. *Prolem susceptam, si qua sit, et suscipiendam legitimam nuntiando.*

Hæc clausula additur in casu copulæ habitæ vel ejus suspicionis et matrimonii invalide contracti. Ratio est, quod proles nata ex parentibus, inter quos exstebat impedimentum dirimens, non legitimatur solo subsequenti parentum matrimonio, neque ipsa dispensatione, sed tantum distincto actu superioris; quare delegatus debet expresse legitimare prolem jam susceptam. Legitimatio effectum quoque habet, si post illius executionem uterque aut alteruter oratorum ante matrimonium moritur, non autem si oratores a matrimonio desistunt. *Proles adulterina* semper a legitimatione excipitur.

Nota. Quod additur: *et suscipiendam*, est abundans; nam proles suscipienda vel nascitura post sublatum impedimentum est naturalis et per ipsum subsequens matrimonium legitimatur; proles vero nascitura ex matrimonio valido, in casu ex matrimonio contracto post sublatum impedimentum, est legitima. Nihilominus delegatus clausulam observare debet etiam in litteris dispensationis ob causam honestam, in quibus ponitur: *Prolem suscipiendam exinde legitimam denuntiando*. Cfr. Corradus *lib. VII cap. VII n. 73*, *lib. VIII cap. II n. 27 sq.*, Reiff. *n. 355 sq.*, Giovine t. I p. 539, Feye *n. 741*, Gasparri *n. 371*, Téphany *n. 276, 277*, Planchard *n. 199, 220 sq.*, De Angelis *Præl. jur. can. lib. IV tit. XVII*, Rosset *n. 2674 sq.*, Appendix ad Tr. de matr.

82. 3. *Remoto, quatenus adsit, scandalo, præsertim per separationem tempore tibi beneviso, si fieri potest.*

Præscribitur sub pœna nullitatis dispensationis, ut videtur, ante fulminationem remotio scandali, si adsit; sed non requiritur, quando peccata non sunt publica aut scandalum jam

est reparatum. Modus scandali reparandi præcipuus et præferendus est separatio a cohabitatione; non prohibetur tamen quominus alii modi adhibeantur, qui prudenti Ordinarii iudicio sufficiant ad scandalum auferendum. Separatio, si injungitur, intelligenda est quoad thorum *et* cohabitationem; ista enim sola est publica et scandalum reparare potest (n. 85). S. Pœnit. 27 April. 1886, 12 April. 1889. Cfr. Collect. n. 1496 sq., N. Rev. th. t. XVII p. 524 sq., t. XIX p. 142, 624, t. XXI p. 505 sq., Joder p. 113, 114, Feye n. 742, Rosset n. 2678 sq.

Nota. Parochus in supplica dispensationis ob causam infamantem Ordinario indicet, si adsit scandalum, atque si diffidat separationem absque majori malo perfici posse. Obligationes difficiles averti etiam aliquando possunt; si nempe parochus curet, ut jam ante supplicationem publice constet, oratores delicti sui pœnitere ac sincere ad Deum conversos esse, potest tuta conscientia testari, scandalum non amplius existere. Ita N. Rev. th. t. XXI p. 505, 506.

§ 2.

CLAUSULÆ IN RESCRIPTIS S. PŒNITENTIARIÆ. N. 83—95.

83. In rescriptis pro foro externo:

1. *Erogata ab eis aliqua eleemosyna in pauperes arbitrio ejusdem Ordinarii justa eorum vires taxanda.*

Hæc clausula ponitur quando causa est infamans. Præscribitur per se eleemosyna Ordinario determinanda, et cujus erogatio ab oratoribus promitti debet; non exigitur tamen, ut eleemosyna sit erogata ante dispensationis executionem. S. Pœnit. 11 Junii 1859. Imo si Ordinarius ob oratorum paupertatem eorumve malam voluntatem hanc clausulam præterire satius duxerit, id remittitur prudentiæ ejus arbitrio et conscientiæ. S. Pœnit. 11 Nov. 1890. Cfr. N. Rev. th. t. XXIII p. 81 et 85, Feye n. 746, Téphany n. 292, Planchard n. 249, Gasparri n. 375, Rosset n. 2702. Eadem S. Congr. 10 Junii 1876 declaravit, non observantiam

hujus clausulæ nullitatem dispensationis non secum ferre. Cfr. Acta S. Sedis t. XXVI p. 514, Collect. n. 1493.

84. 2. *Prævia absoluteione a censuris et pœnis ecclesiasticis , et ab incestus reatibus cum gravi, vel congrua, vel gravi et diuturna, vel gravi et longa penitentia saluari.*

Num ad valorem requiratur, ut ista absolutio dispensationi præmittatur, item ut penitentia imponatur, etc., vide n. 80. Feye n. 746 affirmat etiam quoad hanc penitentiam, quod alii negant.

„In præfinienda penitentiae qualitate, gravitate, duratione, etc., quæ dispensantis aut delegati arbitrio juri conformi remittuntur, neque severitatis, neque humanitatis fines esse excedendos, rationemque habendam conditionis, ætatis, infirmitatis, officii, sexus, etc. eorum quibus pœna irrogari injungitur”, respondit S. Pœnit. 8 April. 1890 (Collect. n. 1499, N. Rev. th. t. XXII p. 505). Cæterum generatim penitentia *gravis* solet ab auctoribus haberi: per aliquot (v. g. sex) menses recitatio Rosarii semel, bis vel ter in hebdomada; jejunium semel in hebdomada; confessio menstrua; quotidie Sacro interesse. Penitentia *longa* habetur unius anni; *diuturna* trium annorum; *perpetua* totius vitæ. Non scrupulose tamen agendum est quod attinet ad spatium unius aut trium annorum; ratio simul habeatur responsi S. Pœnit. mox relati. Cfr. Lig. n. 1143, Feye n. 752, Van de Burgt n. 79, Planchard n. 492, Téphaney n. 262, 302, 317, Scavini n. 605, Lehmk. n. 820 ad 5, Rosset n. 2721.

Uti ipsa absolutio non est sacramentalis, ita etiam penitentia intelligitur distincta a penitentia sacramentali.

85. 3. *Prævia oratorum separatione ad tempus Ordinatio benevisum.*

Clausulæ sufficienter satisfactum est, ita ut dispensatio executioni mandari possit, si oratores per tempus ab Ordinario præscriptum quoad thorum et habitationem separati remanserint, quamvis inter se inviserint, imo inhonesta, non tamen

incestum commiserint. — Id constat ex responso S. Pœnit. 4 Febr. 1884; in quo etiam dicitur, Ordinarium ab injungenda separatione abstinere non posse, etiamsi oratores jam vivant separati. Cfr. Feye n. 742, N. Rev. th. t. XVI p. 228. Loco memoratæ clausulæ S. Pœnit. quandoque ponit: *Prævia, si fieri possit, separatione per tempus tibi benevisum, reparato tamen scandalo.* Cujus clausulæ sensum vide n. 82.

Nota. Si autem in rescriptis ponitur antiqua clausula: *Interdicto quovis tractu (familiari) per tempus sibi benevisum,* injungitur non tantum separatio a thoro et cohabitatione, sed etiam omnia interdicuntur quæ opposita sunt fini, qui in interdicendo quocumque tractu quæritur, nempe oratorum resipiscentiæ aut scandali reparationi (S. Pœnit. 1 Julii 1859). Hinc merito solet colligi per clausulam illam prohiberi etiam omnem familiarem conversationem, v. g. visitationes, amica colloquia. Vide Feye n. 746, N. Rev. th. t. XVI p. 209 sq., Planchard n. 260, Téphan y n. 296.

86. In rescriptis **pro foro interno** :

1. *Audita prius ejus (vel eorum) confessione . . . , in foro conscientie et in actu confessionis sacramentalis tantum et non aliter (aut in sacramentali confessione tantum).*

Sub pœna nullitatis dispensatio fulminari debet in tribunali pœnitentiæ, audita oratoris confessione, etiamsi paulo ante sit confessus aut venialis tantum culpæ sibi conscius sit. Valet autem dispensatio si præcesserit confessio peccatorum sacramentalis, quamvis S. absolutio ex quacumque causa sit invalida aut non impertiatur. S. Pœnit. 19 Maii 1834, 4 Jan. 1839. Attamen si pœnitens dispositus non sit et in præsentì disponi nequeat ad absolutionem accipiendam, confessarius debet una cum absolutione a peccatis differre dispensationis fulminationem, nisi forte aliqua necessitas suadeat dispensationem accelerare. Ita S. Pœnit. apud Carrière n. 1168. Cfr. Corradus lib. VIII cap. X n. 31 sq., De Justis lib. I cap. VIII n. 105 sq., Reiff. n. 457 sq., Feye n. 750, Van de Burgt n. 77, Gasparri n. 381, Plan-

chard n. 483 sq., Zitelli p. 87, 88, Téphany n. 313, Tr. de matr. p. 395, Lehm. n. 820 (2), Rosset n. 2712 sq.

87. 2. *Sublata vel remota occasione proxima.*

Hæc clausula, quæ est vera conditio, ponitur in dispensatione super affinitate ex copula illicita, v. g. inter oratorem et oratricis sororem vel matrem. Occasie voluntaria physice deseri debet, necessaria autem verti in remotam. Si pœnitens occasionem relinquere nolit, confessarius dispensationem exequi non potest. In casu urgenti quando tempus experimenti faciendi deest, potest confessarius dispensationem fulminare, si pœnitens ita sincere promittit occasionem se deserturum esse, ut ad S. absolutionem accipiendam dispositus judicetur. Si absolutio est valida, etiam valet dispensatio. Cfr. Reiff. n. 462, 463, Planchard n. 514—516, Téphany n. 314, Feye n. 751, Tr. de matr. p. 395 sq., Rosset n. 2715 sq.

88. 3. *Ab incestu et excessibus hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiæ consueta; vel: A quibusvis sententiis, censuris et pœnis ecclesiasticis ob præmissa quomodolibet incursis.*

Hæc clausula tribuit confessario facultatem, hac vice absolvendi a prædictis, licet aliunde eam potestatem non habeat. Sufficit forma Ecclesiæ consueta, i. e. quæ adhiberi solet ante absolutionem a peccatis; in qua tamen, dicit Rosset n. 2720, inserenda sunt verba: *A censuris et pœnis*, etc. Si pœnitens a peccatis absolvi nequeat et urgeat dispensationis executio, omissa absolutione a peccatis, præmittitur fulminationi sola absolutio a censuris et pœnis (n. 103). Ista absolutio semper danda est in tribunali pœnitentiæ, atque conferri etiam potest, quamvis post supplicationem copula iterata fuerit. Feye n. 751, Zitelli p. 88, 89, Gasparri n. 383, Téphany n. 316, Planchard n. 486.

89. 4. *Injuncta gravi pœnitentia salutari etc.*

De diversa pœnitentia vide n. 84. Confessarius delegatus

potest pœnitentiam a se definitam et impositam commutare in alia confessione, si legitimæ causæ id suadeant; alius autem confessarius hoc facere nequit (n. 80). Aliquando additur: *ac confessione sacramentali . . . singulis mensibus, ut minimum semel, aut quoties tibi videbitur*; quo casu confessio menstrua, pœnitentiæ addenda, injungi debet per tempus prudenti confessarii arbitrio determinandum, habita ratione conditionis, ætatis, sexus, etc. S. Pœnit. 4 Jan. 1839. Auctores monent, æquum esse ut ordinarie confessio menstrua imponatur per sex menses (Planchard n. 493, Rosset n. 2722); dicit autem Gasparri n. 385 cum Scavini n. 605 ad 5, rigorose loquendo sufficere, si per duos tantum menses præscribatur (N. Rev. th. t. XXIV p. 541). Pœnitentia injungenda est utrique aut alterutri parti, prout utraque aut alterutra pars culpabilis est (n. 104).

Pœnitentia sub pœna nullitatis ante fulminationem dispensationis imponi debet. Planchard n. 490, Feye n. 752, Zitelli p. 89, Joder p. 270, Téphany n. 317. Cfr. Ben. XIV Inst. eccl. 87 n. 36, 37, Rosset n. 2727.

90. 5. *Quodque in pauperes faciant aliquam eleemosynam.*

Est admonitio, ut exsecutor pœnitentem ad eleemosynam elargiendam adhortetur, sed non est conditio. Zitelli p. 89, 90, Gasparri n. 386, Joder p. 270.

91. 6. *Et aliis, quæ in jure fuerint injungenda.*

Cujusmodi sunt reparatio scandali et damni, remotio occasionis proximæ, etc.

92. 7. *Dummodo impedimentum occultum aut omnino occultum sit.* Vide n. 14.

93. 8. *Dummodo aliud non obstet canonicum impedimentum.*

Impedimenta quoque *prohibentia* ad valorem exprimenda sunt. Vide n. 25.

94. 9. *Ita quod hujusmodi absolutio et dispensatio latori in foro judiciario nullatenus suffragetur.*

Quare dispensatio sic data valet tantum pro foro interno;

atque si impedimentum postea fiat publicum, quamvis matrimonium in conscientia maneat validum, nova dispensatio pro foro externo impetranda est. Feye *n.* 754, Tr. de matr. *p.* 397, Zitelli *p.* 92, Lehmke *n.* 821 *ad* 6, Planchard *n.* 406, Gasparri *n.* 390, Rosset *n.* 2747.

95. 10. *Præsentibus post earum executionem sub excommunicatione latae sententiæ a te combustis vel laniatis, ita ut nullum earum exemplum extet, neque eas latori restituas; quod si restitueris, nihil ipsi præsentis litteræ suffragentur.*

Injungitur sub pœna excommunicationis combustio vel laceratio litterarum statim facienda, i. e. intra triduum post executionem (Lig. *n.* 1143) vel saltem post matrimonii celebrationem; ratio est, ne peccatum occultum unquam fiat publicum. Non prohibetur tamen, quominus confessarius pro sua vel aliorum instructione litterarum textum transcribat et conservet; expedit tamen ut diem et annum omittat. Litteræ contra vetitum dispensato restitutæ non nocent dispensationi, sed ipsi nihil suffragantur ab probanda pro foro externo impediendi dispensationem. Reiff. *n.* 482 *sq.*, Feye *n.* 754, Gasparri *n.* 391, Planchard *n.* 537, 538, Van de Burgt *n.* 82, 83, Téphany *n.* 321, Zitelli *p.* 92, 93, Rosset *n.* 2749 *sq.*

Nota. Clausulæ rescripti S. Pœnitentiariæ pro foro interno ponuntur etiam in rescripto Episcopi pro foro interno. Quas clausulas explanatas vide *n.* 102 et in Resp. ad Q. B. *p.* 437—442.

ART. III.

De acceptatione dispensationis. *n.* 96.

96. *Quæritur num, a quo et quomodo dispensatio acceptanda sit.*

R. 1. Dispensatio, quamvis peti possit incio eo, in cuius gratiam postulatur, generatim effectum non producit nisi acceptetur ab eo cui concessa est. Excipiuntur tamen

quidam casus dispensationum in radice. Lig. n. 1145.

2. Si impedimentum *utrique* parti commune est, v. g. consanguinitas, affinitas, cognatio spiritualis, crimen, et utrique notum, accipienda est ab utraque; si *alterutri* tantum cognitum est, v. g. affinitas ex copula illicita, sufficit, si ab illa sola acceptetur, nisi dispensans jubeat etiam alteram partem certiorari. Van de Burgt n. 87, Planchard n. 309, Téphany n. 442 sq., 494.

3. Acceptari potest explicite aut implicite. Acceptatio implicita est, si utraque vel alterutra parte conscia dispensatio fuit petita. Vide alios casus in Van de Burgt n. 88. Cfr. Feye n. 760, Gasparri n. 398.

Nota. Dispensatio obtenta perit per *renuntiationem*. Requiritur autem renuntiatio perfecta seu completa, qualis tantum est, si renuntiatio dispensati acceptata fuerit a superiore qui dispensavit; non sufficit autem acceptatio delegati. Si Episcopus dispensationem concedit vi indulti Apostolici, dispensat ut superior, atque dispensatio est vere episcopalis; non autem si rescriptum dispensationis Apostolicæ exsequitur. Unde si quis in seio superiore aut acceptante solummodo delegato renuntiaverit dispensationi, potest ea postea uti. Similiter qui dispensatione obtenta non utitur, potest ea postea uti; nam solo non usu non plene renuntiat. Itaque si quis obtenta et fulminata dispensatione ut ducat suam consanguineam, mutato consilio dispensatione non utitur, sed matrimonium contrahit cum alia sine dispensatione, potest mortua sua uxore illam consanguineam ducere; atque dispensatio, si nondum fuerit fulminata, potest a delegato, circumstantiis non substantialiter mutatis, fulminari. Sin mutato consilio novam impetrat dispensationem ut ducat v. g. aliam consanguineam, tacite priori dispensationi renuntiat, et superior novam concedendo renuntiationem prioris acceptare censetur; unde mortua conjuge indiget nova dispensatione ut ducat priorem consanguineam, sive prior dispensatio fuerit fulminata sive non fulminata, Lig. lib. I n. 198, Zitelli p. 108 sq., Feye n. 732, Rosset n. 2469, 2788 sq., Planchard n. 310, 311, 324, 325, N. Rev. th. t. XIX p. 84 sq., Resp. ad Q. B. p. 218 sq.

ART. IV.

De fulminatione dispensationis. n. 97—104.

97. Quotuplex est potestas dispensandi?

R. Duplex: *ordinaria*, quæ alicui competit ratione muneris, officii vel dignitatis suæ, et *delegata*, quam quis accipit ab eo qui habet potestatem ordinariam.

Potestas delegata iterum est duplex: *delegata a jure*, quando ex juris communis delegatione aut ex consuetudine in perpetuum est concessa, non immediate personæ, sed muneri vel dignitati; hæc vocatur ordinaria vel quasi-ordinaria (n. 157); et *delegata ab homine*, si collata est a superiore, facultatem delegandi habente.

Delegata ab homine est aut *per modum gratiæ*, quando data est potestas generalis dispensandi in aliquibus impedimentis, aut *per modum commissionis*, si collata est in gratiam alicujus personæ determinatæ, quacum dispensandum est, v. g. si Episcopus a R. Pontifice, aut confessarius ab Episcopo vel S. Pontifice accipit facultatem vel mandatum dispensandi super certo impedimento personæ particularis, cujus relaxationem petit. Vide n. 99.

98. Potestne facultas delegata subdelegari?

R. 1. Affirmative, si est facultas delegata a jure seu quasi-ordinaria.

2. A pluribus etiam affirmatur, si facultas delegata est ab homine per modum gratiæ, uti sunt Episcoporum facultates quinquennales. Cfr. Palmieri p. 768 ad 10°. Alii tamen id negant, nisi (quod fieri solet) subdelegandi potestas expresse fuerit concessa. Ita sentiunt Carrière n. 1102, Comp. n. 231 ad 2, Feye n. 633 c), N. Rev. th. t. XIX p. 86 sq., Zitelli p. 51 XI, Téphan y n. 146, 147, Lehmk. n. 793, Rosset n. 2468.

3. Negative, si est ab homine per modum commissionis, seu quando mera dispensationis executio delegata est, nisi specialis subdelegandi facultas alicui facta fuerit (n. 71).

Explicatur. Regulæ generales quoad potestatem delegandi vel subdelegandi sunt: 1^a Delegare potest, qui habet potestatem ordinariam, item qui habet quasi-ordinariam seu delegatam a jure, quia ejusmodi potestas annexa est dignitati vel officio. *Lig. lib. I n. 190, 193, lib. VI n. 1125.* — 2^a Potestas vero delegata ab homine tantum subdelegari potest: a) quando hoc expresse concessum est; b) quando est ad universalitatem causarum aut a principe seu a Papa, ac simul delegatio facta est tanquam per officium; non vero si electa est persona propter suam peritiam vel industriam, aut si ei committitur alienius causæ executio. *Lig. lib. VI n. 566, Elenchus quæst. ref. IV.* Auctores, qui affirmant, facultates quinquennales, etiam sine expressa concessione, subdelegari posse, id deducunt ex regula generali, quum hic agatur de delegato ad universalitatem causarum vel saltem de delegato principis. Dicit autem Feye *n. 633 c*): „Negandum existimamus, quia ex mente potius Sedis Ap., quam ex generali aliquo principio hac in re procedendum est; quoties autem S. Sedes subdelegandi facultatem vult concedere, eam sollicite exprimit in indultis.” Quod attinet ad textum Ben. XIV Const. *Apostolicum ministerium* § 11 (*Bull. t. X p. 208*), qui objicitur contra sententiam negativam, dicitur a Planchard (*N. Rev. th. t. XIX p. 96 sq.*) et Rosset *l. c.*, huic sententiæ non obesse.

99. Potestne Ordinarius exsequi rescriptum dispensationis Romanæ, si interim S. Pontifex mortuus est; item confessarius intercedente morte S. Pontificis aut Ordinarii?

R. Affirmative, etiam re integra, i. e. quamvis delegatus nullum executionis actum posuerit. Ratio est, quod rescriptum seu facultas exsequendi dispensationem matrimonialem censetur gratia *facta* in favorem ejus quocum dispensandum est; atque Ordinarius aut confessarius constituitur dispensationis executor *necessarius*, seu accipit mandatum obligatorium dispensationem exsequendi, si preces veritate nitantur. Feye *n. 731*, Gasparri *n. 392*, Planchard *n. 177, 178*, *N. Rev. th. t. IV p. 338 sq.*, Bucceroni *Inst. theol. mor. t. II n. 1045*, Matharan *n. 433*, D'Anibale *part. I n. 222*.

Explicatur. Regulæ generales de cessatione dispensationis per mortem concedentis :

1^a Dispensationes a *S. Pœnitentiaria* impetratæ pro foro *conscientiæ*, sive in forma gratiosa sive in forma commissoria, non expirat per mortem S. Pontificis, quia hæc S. Congregatio morte Pontificis non cessat quoad facultates fori conscientiæ. Vide Ben. XIV Const. *Pastor bonus* § 49 sq. (Bull. t. II p. 227).

2^a Quia vero *Dataria Apostolica* (item S. Pœnitentiaria pro foro externo) morte S. Pontificis cessat, quæritur, num dispensationes per eam impetratæ obitu S. Pontificis expirent.

Si dispensatio est gratia *facta*, etiam re integra, non cessat; si vero est gratia *facienda*, re integra, expirat.

Gratia *facta* est dispensatio alicui concessa in *proprium* commodum, v. g. dispensatio nupturientibus impertita in forma gratiosa; item censetur concessa in *proprium* commodum facultas dispensandi in aliorum gratiam *indeterminate*, v. g. indulta et facultates quinquennales Episcopi dispensandi super certis impedimentis matrimonialibus. — Quando vero aliquis delegatur ad favorem seu gratiam præstandam personæ *determinatæ*: est gratia *facienda*, si delegatus constituitur exsecutor *voluntarius*, i. e. si ab ejus arbitrio dependet, num gratiam conferre velit; est autem gratia *facta*, si delegatus constituitur exsecutor *necessarius*, i. e. si mandatum accipit gratiam præstandi. In priori casu est gratia facienda tantum, quia inde nullum jus est acquisitum neque delegato neque ei qui gratiam petit; in posteriori vero casu censetur gratia facta, quia orator jam acquisivit jus exigendi ut delegatus mandatum exsequatur. — Alii tamen generatim dicunt, dispensationes in forma commissoria concessas, sive exsecutor sit voluntarius sive necessarius, re integra, morte S. Pontificis cessare. Ita Zitelli p. 107, Rosset n. 2780 aliique ab ipso citati.

Quia rescripta dispensationum matrimonialium in forma commissoria continent præter mandatum etiam jurisdictionem rem cognoscendi seu mandatum dispensationem exsequendi sub conditione ut preces veritate nitantur et clausulæ sint adimpletæ (p. 82 **), ideo dicuntur quandoque dispensationes in forma *mixta* et delegatus vocatur exsecutor *mixtus*. Fusius Sanchez lib. VIII disp. XXVIII n. 79 sq., 87, De Justis lib. I cap. VI n. 503 sq., Reiff. lib. I tit. III n. 250 sq., Giralaldi De matr. cap. XVIII n. 149 sq., Resp. ad Q. B. p. 232, 233, Rosset n. 2657.

100. A quo et quomodo fulminatio dispensationis pro foro externo perfici solet?

R. Ordinarius noster dispensationem fori externi, tum quas ipsemet concedit, tum quas a S. Sede impetravit, per se ipse fulminare consuevit; verificationem autem precum committit parochis sponsæ. Quare compertâ precum veritate (*) et adimpletis obligationibus ante fulminationem forte adimplendis, Ordinarius ipse dispensationem scripto in absentes fulminat; decretum fulminationis mittit ad parochum, qui verificatis precibus oratores instruit de concessa dispensatione et de obligationibus impositis. Parochus decretum Episcopi conservat in archivio parochiali; rescriptum vero Romanum asservatur in archivio episcopali. Feye n. 759. Quibus adimpletis parochus procedit ad proclamationes et celebrationem matrimonii, illudque cum dispensatione contractum esse inscribit in libro matrimoniorum secundum formulam Ritualis Romani *Tit.: Forma describendi conjugatos*. Cfr. Van de Burgt n. 85, Rosset n. 2764.

Nota. Ut rescriptum vel mandatum dispensationis valide executioni detur, non sufficit executori constare (v. g. telegraphice) dispensationem esse concessam rescriptumque Roma esse expeditum; sed requiritur ut ipsum documentum authenticum gratiæ concessæ receptum sit, nisi notitia telegraphica transmissa fuerit ex officio, auctoritate S. Sedis. S. Offic. 14 Aug. 1892 (Collect. n. 2192), S. Pœnit. 15 Jan. 1894

(*) „Ipso indultario dispensante, verificatio consistere solet in testimonio una cum supplicatione transmissio et accuratius suppleto si tempus suppetat, vel solo una cum morali certitudine de permanente precum veritate, si novo examini faciendo tempus desit.” Feye n. 756. Cfr. n. 74.

Ad quæsitum: „Utrum sufficiat ponere duos actus seu decreta, scilicet primum actum seu decretum, quo parochus seu alius delegetur ad verificationem causarum; secundum actum seu decretum, quo sponsis sive per executores sive per alium impertitur absolutio, et imponatur poenitentia, scandalum reparandum injungatur, dispensatio concedatur, et prolis legitimatio: et quidem ita, ut dispensatio et legitimatio concessa intelligatur sub conditione quod sponsi prius absolutionem obtinuerint et reparaverint scandalum”? Respondit S. Pœnit. 27 April. 1886: „Sufficere, ita tamen ut dispensatio, et legitimatio prolis ab ipso tantum exsecutore effici possit.” Cfr. Feye n. 755.

(N. Rev. th. t. XXVI p. 406). Cfr. Rosset n. 2759, Matharan n. 437.

101. *Quenam in ipsa fulminatione delegatus servare debet?*

R. Fulminatio fieri debet scripto (*). Delegatus expressam mentionem facit delegationis Apostolicæ, cujus tenor opportune inseritur; verificatione instituta, præmittit absolutionem generalem ad cautelam (de qua n. 78) et absolutionem ab incestu cum pœnitentia, imponenda si causa est infamans (n. 80); deinde declarat, se tanquam Sedis Ap. delegatum dispensare; expressis verbis dispensat cum determinatis personis super determinato impedimento; atque insertis clausulis et observatis iis, quæ ex indulto, rescripto aut stilo S. Sedis requiruntur, prolem legitimam declarat secundum dicta n. 81. Decretum est in numero plurali seu fulminatio fit in utramque partem si impedimentum utrique est commune; est vero in numero singulari si impedimentum alterutram tantum afficit. Cfr. Feye n. 755, Gasparri n. 397 et t. II p. 464, Planchard n. 305 sq., 316, Téphany n. 488 sq., 578 sq., Giovine t. I p. 647 sq., Rosset n. 2765 sq.

**Formula dispensationis vi indulti pro foro externo ab
Ordinario in forma gratiosa concessæ.**

Wilhelmus van de Ven, Dei et Apostolicæ Sedis gratia
Episcopus Buscoducensis.

Dilectis Nobis in Christo . . . (*scribuntur nomina vera oratorum et locus parochiæ, ubi habitant*) salutem in Domino.

Juxta facultates die 11 Maii 1897 a SS^{mo} D^{no} Nostro Leone PP. XIII ad quinquennium Nobis concessas, tenoris sequentis:

(*) „Attentis iis, quæ pro valore sunt exprimenda, vix concipitur fulminationem litterarum Ap., vel dispensationem ex indulto viva voce vel telegraphice fieri posse.” Ita Feye l. c. Atque in Instr. S. C. de Prop. Fide 8 Sept. 1869, „mandarunt Emi PP. ut dispensationes in impedimentis matrimonialibus semper in scriptis concedantur.” Collect. n. 1489.

„Dispensandi” (*inseruntur facultates quinquennales*) ¹⁾.

Vos, in quantum opus est, a quibusvis excommunicationis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et pœnis, a jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existitis, ad effectum dumtaxat præsentium consequendum ²⁾ [necnon ab incestus reatu, *si causa est infamans; quo casu etiam poenitentia imponitur*] ³⁾ harum serie absolventes et absolutos fore censentes, vobiscum, tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus ¹⁾, ob causam vel causas a vobis expositas, videlicet (*inseruntur cause, ob quas dispensatio conceditur*) dispensamus super (*allegatur impedimentum publicum*) permittimusque, dummodo mulier rapta non fuerit, et si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat ¹⁾, ut, eo impedimento non obstante, matrimonium inter vos, servata forma Concilii Tridentini, rite et legitime contrahere, in eoque postmodum libere et licite permanere possitis, prolemque suscipiendam legitimam fore nuntiantes. [*Si causa est infamans: prolemque susceptam sive suscipiendam legitimam nuntiantes*] (*).

Datum Buscoduci

102. *Quenam observanda sunt in fulminatione dispensationis pro foro conscientie?*

R. Episcopus fulminationem delegare solet confessario (**), qui eam viva voce perficit. Ceteroquin observandæ

¹⁾ Vide n. 170.

²⁾ Vide n. 78. „Utrum casu quo nullam prævidet Ordinarius censuram ab oratoribus fuisse contractam, debet nihilominus Ordinarius, qui dispensationem *vi alicujus indulti* concedit, clausulam absolutionis ad cautelam præmittere, quam S. Penit. et Apost. Dataria præmittere consueverunt.” Respondit S. Penit. 2 *Julii* 1891: „Absolutionem a censuris, in casu de quo agitur, laudabiliter præmitti.” Cfr. Collect. n. 1501, Acta S. Sedis t. XXVI p. 510, N. Rev. th. t. XXIII p. 309, Feyer. n. 756, Rosset n. 2656.

³⁾ Vide n. 80.

(*) Vide n. 81.

(**) Attamen Episcopus, dispensans vi indulti super impedimento occulto, potest sua facultate uti extra confessionem sacramentalem etiam in absentes. Planchard n. 404, Rosset n. 2713.

sunt regulæ traditæ pro fulminatione dispensationis fori externi (n. 101).

Formula dispensationis vi indulti pro foro interno ab
Ordinario confessario delegatæ.

Wilhelmus van de Ven etc.

R^{do} D^{no}.

pro sequenti casu in Confessarium electo, vel cuicumque Sacerdoti in Diocesi Buscoducensi approbato a pœnitente in Confessarium eligendo salutem in Domino.

Juxta facultates (Vide n. 101).

Tanquam Delegatus Sedis Apostolicæ, Tibi per præsentem potestatem facimus et tribuimus ¹⁾, quatenus, *si ita est* ²⁾, uti in Epistola tua dd. hisce annexa

exponitur, dict(os oratores *aut* dictum oratorem *aut* dictam oratricem), audita prius (eorum *aut* ejus) sacramentali Confessione ³⁾, ac sublata occasione proxima, si qua adhuc existat cum dict

peccandi ⁴⁾, a quibusvis sententiis, censuris et pœnis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incur

, incestu et excessibus hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiæ consueta ⁵⁾, injuncta inde ei pro tam enormis libidinis excessu gravi pœnitentia salutaris ⁶⁾, ac Confessione sacramentali peccatorum suorum singulis scilicet mensibus, vel quovis bimestri, ut minimum semel, pro tempore ad arbitrium tuum peraganda ⁷⁾. — Demum,

dummodo impediment præfat occult aliudque canonicum non obstat impedimentum, et dummodo mulier rapta non fuerit, et si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat, cum super impediment

, ut matrimonium cum et uterque inter se præmissis non obstantibus, rite et legitime contrahere et in eo postmodum libere et licite manere valeant, ob causam vel causas expositas, scilicet misericorditer *dispenses* ⁸⁾. Præterea Tibi facultatem facimus

prolem susceptam, si qua sit, dummodo concepta non fuerit ex adulterio, et suscipiendam exinde, legitimam declarandi ⁹⁾.

Hæc omnia in foro conscientiae, et in ipso actu sacramentalis Confessionis tantum et non aliter neque ullo alio modo peragantur ¹⁰⁾, praesentibus quoque post executionem laceratis aut aliter destructis ¹¹⁾.

Datum Buscoduci

Nota. Super hoc casu R. V. ipsamet dispensat in sede confessionali ³⁾.

Explicantur clausulae: ¹⁾ Dispensatio fori interni, in forma *commissoria* data, immediate dirigitur ad confessarium, qui eam nomine oratorum petit. Ut autem obviatur difficultatibus quae oriri possunt si alteruter aut uterque orator alium elegerit confessarium, facultas dispensationem exsequendi insuper datur unicuique sacerdoti in diocesi approbato, a poenitente pro hac vice in confessarium eligendo (n. 68, 70).

²⁾ Per verba „Quatenus, si ita est” significatur requiri, ut exposita sint vera, neque post supplicationem mutatio substantialis acciderit. Quandonam ob vitium commissum aut mutationem supervenientem dispensatio executioni dari non possit, vide n. 106 sq. Insuper nova inquisitio de veritate expositorum fiat post acceptum rescriptum (n. 74).

³⁾ Nisi fulminatio fiat in sede confessionali ac post auditam confessionem (non vero post absolutionem) dispensatio est invalida (n. 86).

⁴⁾ Occasio deserui debet physice aut moraliter; secus dispensatio fulminari nequit (n. 87).

⁵⁾ Confessarius poenitentem absolvere potest ab omnibus poenis, quae obstande possunt quominus dispensatio ipsi rite applicetur (n. 88, 80).

⁶⁾ Injungenda est poenitentia pro crimine, ex quo impedimentum ortum est, gravis. Quenam hic intelligatur gravis, vide n. 84. Poenitentia ista, distincta a poenitentia sacramentali, imponenda et acceptanda est ante fulminationem (n. 80, 84, 89).

⁷⁾ Hæc poenitentia a priori diversa etiam ut vera conditio ante fulminationem injungenda et acceptanda est. In quantum tempus confessio huiusmodi peragenda sit, dependet a prudenti confessarii arbitrio (n. 89).

⁸⁾ Confessarius, si requisita adsunt, dispensationem necessario exsequi debet (Feyer n. 736). Dispensatione vero in

alterutram vel utramque partem pro impedimenti diversitate fulminata (n. 104), partes, præmissis non obstantibus, dummodo res sit occulta aliudque impedimentum non obstat, possunt matrimonium more solito contrahere et postmodum conjugum instar publice cohabitare, donec res manserit occulta (n. 92—94).

⁹⁾ Vide n. 81. Etiam in casu, quo per se necessarium non est, debet confessarius legitimationem prolis declarare, ut se conformet ad rescriptum dispensationis. Legitimatio omissa, si per se necessaria non erat, postea non est supplenda (Feye n. 741, 774); si autem erat necessaria, debet suppleri in confessione per eundem confessarium (Feye n. 757), quod fieri potest, quamvis matrimonium a longo tempore sit contractum. Rosset n. 2676.

¹⁰⁾ Vera conditio est, ut omnia præmissa in confessione sacramentali peragantur. Absolutio et dispensatio tantum in foro interno suffragantur (n. 94).

¹¹⁾ Vide n. 95.

De his clausulis consulas Resp. ad Q. B. p. 437—442.

103. Quomodo confessarius, accepta hujusmodi delegatione pro foro interno, dispensationem fulminare debet?

Pren. Si executio dispensationis delegata est *confessario a pœnitente eligendo* (n. 68, 70), confessarius, cui rescriptum missum fuerit, ipse dispensationem fulminat, aut, si pœnitens quacumque ex causa optat ut ab alio confessario executioni detur, litteras clausas pœnitenti porrigit, ut eas huic confessario exsequendas tradat (n. 71). Si vero facultas dispensandi facta est *determinato confessario*, istę solus dispensationem fulminare potest.

R. Omnia peragenda sunt in confessione sacramentali; idque requiritur ut vera conditio.

Confessarius verificat preces, seu ex pœnitente quærit de singulis quæ exposita fuere, num vera sint; quæ si ita sunt, ipsi indicat obligationes suscipiendas, quibus susceptis fulminat dispensationem (*). Si comperit vitium aliquod substan-

(*) Si simul obstat impedimentum publicum, communius dicitur, dispensationem fori conscientię fulminari posse, dispensatione fori externi nondum impetrata vel fulminata; alii tamen tradunt confessarium dispen-

tiale, aut si pœnitens obligationes non vult suscipere, abstinere a fulminatione donec vitium fuerit sanatum aut pœnitens obligationes suscepit. Quia censurarum et incestûs absolutio dicitur facienda in forma Ecclesiæ consueta, eaque ante absolutionem sacramentalem in ista forma datur, non opus est eam postea repetere. Confessarius itaque verificatis precibus, audita peccatorum confessione, impositis et a pœnitente susceptis specialibus obligationibus præter consuetam satisfactionem sacramentalem, utitur his formulis:

Dominus noster Jesus Christus te absolvat et ego auctoritate Ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis et interdicti (a sententiis, pœnis et censuris ecclesiasticis, vide n. 88) in quantum possum et tu indiges.

Deinde: Ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.

Passio Domini nostri Jesu Christi, etc.

Insuper, auctoritate Apostolica (aut Reverendissimi Episcopi N.) mihi specialiter delegata, dispenso tecum super impedimento (vel: impedimentis, quæ in specie allegantur) ut eo non obstante (vel: iis non obstantibus) cum viro (vel: muliere), cui nubere intendis, matrimonium publice, servata forma Concilii Tridentini, contrahere, consummare ac in eo remanere licite valeas. Eadem auctoritate prolem suscipiendam (vel: susceptam et suscipiendam) exinde legitimam fore nuntio et declaro. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Cfr. Gasparri t. II p. 469 ().*

Si ob pœnitentis indispositionem absolutio a peccatis dari nequit, ac nihilominus dispensationis concessio necessaria videtur (n. 88), eadem adhibeatur formula, omissis: *Deinde: Ego te absolvo etc.*, ac *Passio Domini nostri etc.*

sationem exsequi non posse nisi fulminata dispensatione fori externi. Vide Feyer n. 752, Gasparri n. 402. Cfr. supra n. 64 *Nota*.

(*) Si est dispensatio super voto castitatis, dicat: *Insuper votum castitatis, quod emisisti, dispensando commuto, ut matrimonium contrahere et eo uti valeas.*

Nota. Hæc fulminatio viva voce perficitur; et quamquam nihil obstat quominus confessarius formulam ex scriptura legat, pœnitenti formulam scriptam dare non licet. Feye *n.* 757, Gasparri *n.* 401, Zitelli *p.* 105, 106.

104. *Quomodo fulminatio perficienda est, si impedimentum utramque partem afficit?*

R. 1. Si impedimentum utrique commune ortum est ex unius tantum culpa, — v. g. affinitas ex copula illicita, si sponsus fornicatus est cum sorore sponsæ, — fulminatio fit in solam partem culpabilem. Proinde sufficit ut una illa confessarium adeat, atque alteri, si impedimentum ipsi innotuerit, dispensationem impetratam et fulminatam esse manifestet.

2. Si impedimentum utrique commune ortum est ex culpa utriusque, v. g. crimen, dispensatio in utramque partem fulminari debet; non quidem ad auferendum impedimentum (id enim, eo ipso quod sublatum est in una parte, sublatum etiam est in altera; cfr. *n.* 172), sed ad clausulas de pœnitentia etc. utrique applicandas, quas non convenit ab una tantum parte exigi, ubi communis est culpa. Necessarium tamen non est ut idem confessarius ab utraque parte eligatur. Si diversum elegerint confessarium, prior confessarius post fulminatam dispensationem in suum pœnitentem litteras dispensationis clausas tradat pœnitenti, ut comparti porrigat, quæ curet ut easdem litteras similiter in se executioni dentur per suum confessarium; cujus tunc erit, confecto negotio, litteras lacerare. S. Pœnit. 15 Nov. 1748. Cfr. Tr. de matr. *p.* 397 sq., Vecchiotti *l.* III *p.* 280, Feye *n.* 758, Planchard *n.* 475, 537, Zitelli *p.* 106, Gasparri *n.* 402, Rosset *n.* 2743.

Caput II.

De dispensationum vitiiis. n. 105—120.

ART. I.

De modis, quibus dispensationes vitiiari possunt. n. 105—111.

105. *Quibus modis dispensatio vitiiari potest?*

R. Tribus modis: *subreptione*, si reticetur veritas, *obreptione*, si narratur falsitas, et *mutatione substantiali*, quæ dispensationis supplicationi supervenit.

106. *Quid generatim ista vitia efficiunt?*

R. 1. Subreptio, obreptio aut mutatio substantialis causarum aut eorum, quæ ex jure, consuetudine vel stilo Curiae *ad valorem* exprimenda sunt, seu quibus notis dispensatio aut omnino non fuisset data aut non in tali forma (i. e. cum aliis clausulis vel limitationibus), dispensationem reddit invalidam, *sive bona sive mala fide contigit*. Ratio est, quod omni dispensationi subintelligitur clausula: *Si vera sint caposita*. Feye n. 720.

2. Subreptio, obreptio aut mutatio eorum, quæ ad valorem non sunt exprimenda, seu quibus notis dispensatio fuisset concessa eaque in eadem forma, ex quorundam sententia dispensationem quoque invalidam reddit, *si contigit mala fide*, nempe consilio dispensationem ita facilius obtinendi. Hæc sententia nititur declaratione Innocentii III ex cap. XX *De rescriptis*. Cfr. Van de Burgt n. 89, Vecchiotti lib. I § 52, Téphany n. 458, Zitelli p. 23, 27, 50 IV.

107. *Quænam practice dispensationem invalidam reddere censenda sunt?*

Præn. 1. Vitium dispensationis provenire potest non tantum ab oratoribus, sed etiam ex eo quod error commissus

est in supplica a parcho vel confessario, aut in rescripto a curialibus, aut in fulminatione. Quamquam multa disputari possunt, num posteriores errores dispensationem invalidam reddant, et error in fulminatione eam non facile vitiat; in praxi vix unquam dispensatio cum huiusmodi errore executioni mandari potest. Feye *n.* 725. Vide supra *n.* 23 *ad* 3 et *n.* 109.

2. Si dubitatur, num dispensatio impetrata sit valida, recurratur ad Episcopum; quando id fieri nequit, valida haberi potest (*n.* 1 *Nota*).

3. Si dispensatione nondum fulminata oratores ex errore contraxerunt in forma Tridentina, potest Ordinarius, re comperta, eam fulminare, ut partes iterum coram parcho et testibus se sistant et consensum renovent. S. Pœnit. 27 Junii 1885 (N. Rev. th. t. XIX *p.* 57). Imo si nupturientes, spretis Ecclesiæ legibus, matrimonium civile jam contraxerunt et cohabitarunt, delegatio data non extinguitur. Rosset *n.* 2772. Cfr. *n.* 46 *Nota* 1.

R. Ordine, quo supra tradidimus, quæ in libello supplici exponenda sunt:

1. **Ratione personarum:** Error in oratorum *nomine* aut *cognomine*, quamvis de persona constet; non autem solus error litteræ vel syllabæ, neque neminum transpositio, aut unius nominis omissio si orator plura nomina habet, modo nullum dubium sit de persona (*n.* 21). Si error in sola Ordinarii fulminatione reperitur, et de personis constat, valet dispensatio; scribatur tamen, ut corrigatur. Feye *n.* 699 *p.* 713 (*).

Nota. Error in reliquis oratorum qualitatibus vel circumstantiis dispensationem per se non facit irritam. Per accidens

(*) Notat Rosset *n.* 2523: „Si vero expeditæ fuerint litteræ cum expressione nominis oratoris, v. g. *Francisci Antonii*, in corpore autem litterarum dicatur *Franciscus* vel quovis alio modo, sicut sæpe contingere videmus, tunc litteræ alicui vitio subjacere minime videntur. Quod tamen non procedit de cognomine, v. g. si aliquis cognominetur *Martinus de Baronis*, non sufficit scribere *Baronicus*. Talis error utique non vitiat instrumentum notarii, sed vitiat litteras gratiæ.”

tamen potest exinde invalida fieri, præcipue si ejusmodi circumstantia pertinet ad causam dispensationis. Ita si oratricis ætas superadulta ut causa allegata est, eaque 24um annum non complevit; aut si expressum non fuit, oratricem esse viduam (n. 35); item quandoque si causa fuit angustia loci, et femina non est honestæ familiæ (n. 34); item si religio non est expressa, quum alterutra partium sit acatholica.

108. 2. Ratione loci: Error in *diocesi*, cujus Ordinarius litteras testimoniales dedit vel preces Romam transmisit; ratio est, quod eo casu dispensatio committeretur Ordinario, cui Sedes Ap. eam minime delegavit. Error in loco originis vel domicilii generatim dispensationem non vitiat. Vide n. 22.

109. 3. Ratione impedimentorum: De errore in impedimenti specie infima, linea, gradu, multiplicitate et numero consule n. 23—27. Præterea observandum, ob ejusmodi errorem, licet in solis litteris Romanis occurrat, practice dispensationem irritam habendam esse; item matrimonium saltem licite contrahi non posse, si solummodo delegatus in fulminatione aliud impedimentum exprimat (*).

Nota. a) Non nocet valori dispensationis, si omissa est arbor genealogiæ; neque si plura expressa sunt impedimenta quam revera existunt, saltem si non sunt inter se connexa. Corradus *lib. VII cap. VI n. 80 sq.*, Feye n. 721.

b) *De multiplici affinitate:* Si post petitam in affinitate illegitima dispensationem copula habetur cum *alia* persona, compartis consanguinea in primo vel secundo gradu, novum oritur impedimentum, atque dispensatio redditur nulla aut saltem nova opus est dispensatione prout copula patratum ante

(*) Huc pertinet responsum S. Penitentiariæ. Obtena per S. Datariam Apostolica dispensatione super impedimento secundi gradus consanguinitatis, quidam Vicarius Generalis in folio ad executionem dispensationis pro consanguinitate ex errore scripserat affinitatem. Parochus matrimonio benedixit; nihil dixit, errorem quidem animadvertens, sed persuasum habens eum parvi referre, cum ipse et Vicarius scirent agi de consanguinitate. S. Penit., re ad ipsam relata, 12 *Julii* 1895 respondit: „Facta debita correctione in actis executionis dispensationis, Orator (Vicarius) acquiescat.” Cfr. N. Rev. th. t. XXVII p. 606.

aut post fulminationem. Vide *n. 25 Explicatur 2° et n. 117*. Supponitur utique copula committi ante matrimonium. — Si affinitas orta est ex copula licita, in præcedenti matrimonio habita cum conjuge defuncto, non est necesse exprimere copulam fornicariam cum *eodem* conjuge ante illud matrimonium patratam. — Neque requiritur, ut exprimatur, copulam fornicariam cum *eadem* compartis consanguinea *pluries* habitam fuisse *ante petitionem* dispensationis. — Neque si post petitionem sed *ante fulminationem* cum *eadem* consanguinea *repetita* fuerit, quia idem censetur impedimentum. — Si vero cum *eadem* consanguinea reiterata fuerit *post fulminationem*, plures, ut Sanchez *lib. VIII disp. XXIV n. 8*, Corradus *lib. VIII cap. V n. 38*, De Justis *lib. I cap. IV n. 163*, Giovine *t. II § 8 n. 8*, dicunt, novam opus esse dispensationem, quia nova orta est affinitas. Ex sententia autem S. Alphonsi *n. 1140* probabilius non requiritur nova dispensatio, „quia, ut dicit, affinitas jam sublata est per dispensationem quoad hunc effectum contrahendi matrimonium”; atque in confirmationem suæ sententiæ adducit responsum S. Pœnit. 21 Sept. 1752. Vide hac de re Van de Burgt *n. 91 ad 5*, Tr. de matr. *p. 399*, Gury *t. II n. 80*, Feye *n. 714*, Scavini *n. 600*, Lehm. *n. 813 ad 3*, Matharan *n. 411*, Bucceroni *Inst. theol. mor. t. II n. 1040*, Gasparri *n. 704*. Qui auctor concludit: „Stante hac controversia, videtur impedimentum ex principio reflexo haberi posse uti nullum; vel in casu practico rursus recurratur pro dispensatione ad cautelam, si agitur de matrimonio ineundo; si vero de inito, standum est pro ejus valore, donec S. Sedes aliud non declaraverit.”

110. 4. Ratione causarum.

Præn. De divisione causarum in finales et impulsivas vide *n. 32*.

Quo casu causa falso allegata reddit dispensationem invalidam?

R. 1. Si una tantum causa finalis fuerit allegata, etiamsi alia vero sufficiens, sed non exposita, existat.

2. Si duæ vel plures causæ finales expressæ fuerint, certo invalida est quando causa vere existens non est sufficiens seu finalis; quando ex iis una finalis vere existit, aliæ autem falso allegatæ sunt, disputatur.

3. Si dubium est, utrum causa falso allegata sit finalis an impulsiva, similiter in dubio sitne causa finalis vera an falsa, standum est pro valore dispensationis. *Lig. n. 1133, lib. I n. 185, Reiff. n. 209. Cfr. Rosset n. 2605. Præstat in dubio, de quo ad 2 et 3, Ordinarium consulere.*

4. Si causa impulsiva est falsa, non officit valori dispensationis, quando bona fide addita fuerit; si vero mala fide, ex quorundam sententia dispensatio est irrita in poenam doli (*n. 106 ad 2*). *Cfr. Van de Burgt n. 94 ad 2°, Tr. de matr. p. 366, Feye n. 722, Gasparri n. 353 (3), Planchard n. 293, N. Rev. th. t. XIX p. 154.*

5. Si vero causa finalis, bona utriusque partis fide allegata,prehenditur falsa *contracto matrimonio*, nuptiæ communius habentur validæ. *Carrière n. 1116, Comp. n. 244 cum Corrado lib. VII cap. II n. 27, De Justis lib. III cap. III n. 68. Idem tamen non videtur admittendum, si causæ falsitas detegitur post dispensationis fulminationem ante matrimonii celebrationem, quamquam in eo casu partes non raro in bona fide relinquendæ erunt. Feye n. 723, 726. Cfr. Van de Burgt n. 94 D), 126, Planchard n. 346.*

111. Quo tempore causæ allegatæ debent existere?

R. 1. Certo existere debent eo momento quo dispensatio fulminatur, aut quo in forma gratiosa conceditur; unde eo tempore puella debet esse superadulta, vel proles superstes, si causa allegata fuerit ætas superadulta vel legitimatio prolis.

2. Disputatur num existere debeant eo momento quo dis-

pensatio conceditur in forma commissoria, seu quo delegato datur facultas fulminandi. Negativam sententiam Rosset *n.* 2550 cum multis gravibus auctoribus vocat probabiliorē. Feye *n.* 724 *ad* 2°, quamquam sententia affirmativa ipsi præplacet, non audet negare sententiam negativam praxi inservire posse.

3. Probabilius non requiritur, ut causæ existant eo momento quo dispensatio petitur, modo adsint quando conceditur. Hinc causa ætatis superadultæ allegata valet, si puella 24um annum expleverit eo momento quo dispensatio datur, quamvis eam ætatem non attigisset quando supplica missa fuit. Sanchez *l. c. n.* 2, Reiff. *n.* 218 (*).

4. Neque videtur requiri, ut causa persistat post fulminatam dispensationem, quia tunc impedimentum jam sublatum est. Ita De Justis *lib. III cap. I n.* 82, Reiff. *n.* 227, Lig. *n.* 1132, Laymann *De legibus tract. IV cap. 22 n.* 15. Hinc celebrari solet matrimonium casu quo causa allegata fuit mulier vidua prolibus onerata aut legitimatio prolis, si proles post dispensationis fulminationem sint mortuæ. Cfr. Van de Burgt *n.* 94, Tr. de matr. *p.* 367, Feye *n.* 724 *ad* 5, Carrière *n.* 1122, Comp. *n.* 240—243, Téphany *n.* 426 *sq.*, Bucceroni *l. c. n.* 1039, Rosset *n.* 2554.

ART. II.

De modo quo vitia corriguntur. *n.* 112—117.

112. Quibus modis vitia dispensationis corrigi possint?

R. Per litteras *Perinde valere*; sæpe autem requiritur

(*) „Attamen, ait Rosset *n.* 2547, merito excipi videtur, si oratores causam nondum veram tempore supplicationis ponerent postea per crimen; v. g. si allegaretur habitum carnale commercium vel graviditas oratricis, atque tantum post preces haberetur illud carnale commercium, ut preces veritate niterentur tempore concessionis rescripti.”

nova dispensatio. Super causa finali falso allegata generatim non dantur litteræ *Perinde valere*, sed nova dispensatio petenda est. Feye *n.* 726 cum Corrado *lib. VII cap. II n.* 52 *sq.*

113. Quid sunt litteræ Perinde valere ?

R. Sunt litteræ Sedis Ap. aut Episcopi, quibus sanatur vitium prioris dispensationis, atque declaratur litteras nulliter obtentas valere perinde acsi ab initio rite ac valide fuissent impetratæ. Quando post acceptas litteras *Perinde valere* detegitur aliud vitium, nova sanatio petenda est; litteræ, quibus hæc conceditur, vocantur *Perinde valere super alio Perinde valere*. Reiff. *n.* 361, 362.

114. Allega diversos casus, in quibus vitium dispensationis sanari debet per litteras Perinde valere, aut per novam dispensationem.

R. 1. Vitiata dispensatione fori interni :

a) Vitio *occulto*, generatim petuntur *pro solo foro interno* litteræ *Perinde valere*. Casus sunt : Impetrata dispensatione super impedimento occulto affinitatis ex copula illicita, confessarius comperit cum eo simul extitisse impedimentum occultum criminis; aut impetrata dispensatione super impedimento occulto criminis, detegit illud non fuisse bene expositum, vel causam allegatam non rite expressam fuisse.

b) Vitiata dispensatione fori interni, quia cum impedimento occulto simul existerat impedimentum *publicum*, quod confessarius ignorabat: petenda est *dispensatio fori externi* super impedimento publico, si nondum petita sit, atque *pro foro interno* litteræ *Perinde valere*, in quarum supplica exponi debet impedimentum occultum et publicum (*n.* 64).

2. Vitiata dispensatione fori externi :

a) Vitio *publico* aut saltem in foro externo sanando (*n.* 59), convalidatio petitur pro solo foro externo.

b) Si cum impedimento publico existerat impedimentum *occultum*, super quo dispensatio nondum est petita, *pro solo*

foro interno postulatur *dispensatio* super impedimento occulto, ac simul exponitur impedimentum publicum et additur super hoc dispensationem pro foro externo jam petitam esse (n. 64).

3. Impetrata dispensatione fori externi et simul fori interni:

a) Si reperitur omissum esse aliud impedimentum *publicum*, petuntur *pro foro externo* litteræ *Perinde valere*, in quarum supplica utrumque impedimentum publicum exponitur; atque etiam *pro foro interno* expostulantur litteræ *Perinde valere*, in quarum libello supplici exprimuntur omnia impedimenta publica et occulta (n. 64).

b) Si detegitur aliud impedimentum vel vitium *occultum*, petuntur *pro solo foro interno* litteræ *Perinde valere*. Van de Burgt n. 96, Feye n. 726.

115. Potestne Episcopus dispensationem vitiosam convalidare?

R. Affirmative, si ipsa dispensatio ab Episcopo est concessa, et res, ob quam vitiosa est, ejus potestatem non excedit. Non potest autem sine speciali facultate convalidare dispensationem a S. Sede impetratam, licet Episcopus istam dispensationem concedere potuisset aut res detecta ejus potestatem non excedat. Vide p. 88 *), Feye n. 726, Planchard n. 351 sq. Hisce tamen non excluditur quasi-ordinaria Episcopi potestas dispensandi in urgentissima necessitate. Vide n. 159 Nota 2.

116. Quomodo conficienda est supplica, qua petuntur litteræ Perinde valere?

R. Memoratur dispensatio jam impetrata, repetitur substantia prioris supplicæ, exponitur causa nullitatis et petitur convalidatio. Van de Burgt n. 96, Planchard n. 297, Feye n. 726.

Formula ad petendas litteras Perinde valere (*).

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Ab Illustrissima Reverentia Vestra die dispensatio benigne concessa fuit ad instantiam hanc:

Joannes

Causæ fuerunt: 1. ætas oratricis etc. (*Inseritur prior supplica v. g. secundum formulam I n. 58*).

At bona fide in instantia omissum fuit, consanguinitatis gradum esse duplicem, ut patet ex arbore annexa. *Vel: Expedita instantia supervenit (Indicatur quid supervenerit). Vel: At una ex causis, bona fide allegata, non existit. (Quo casu allegetur alia causa, aut petatur dispensatio vel revalidatio ob unam tantum causam. Vide n. 110).*

Quare humiliter supplicant Illustrissimæ Reverentiæ Vestræ, ut obtentæ dispensationis revalidationem concedere dignetur, perinde acsi veritas in instantia fuisset expressa. (*Quandoque opus erit novam dispensationem petere; vide n. 114*).

Instituta diligenti etc. n. 58 et 67 *Formula I*, p. 67 et 77.

Nota. Confessarius, acceptis litteris *Perinde valere*, negotium reassumit, et servata litterarum forma procedit acsi in illis contineatur delegatio dispensandi in casu ut nunc est expositus, et oratores eum ab initio ita expressissent. *Fey n. 726*.

117. Quid agendum, si, fulminata et acceptata dispensatione, exoritur novum impedimentum?

R. Antequam matrimonium contrahi potest, dispensatio petenda est super novo hoc impedimento. Necesse autem non est in supplica mentionem facere impedimenti jam sublato; tunc enim non duo sed unum tantum impedimentum matrimonio obstat. Unde si quis, fulminata dispensatione in forma gratiosa cum tacita acceptance super impedimento consanguini-

(*) Quandonam revalidatio a S. Sede petenda sit, vide n. 115.

nitatis, contrahit ante nuptias affinitatem cognoscendo sponsæ suæ sororem, satis est, hujus solius affinitatis mentione facta, dispensationem impetrare. Sanchez *lib. VIII disp. XXIII n. 4*, Tr. de matr. p. 398 sq., Van de Burgt n. 88. Quid censendum sit, si post fulminatam dispensationem super affinitate copula iteratur cum alia aut eadem compartis consanguinea, vide n. 109 *Nota b)*. Cfr. n. 25 *Explicatur 2 c)*, p. 34.

Nota. Quando delegatus post dispensationis executionem apprehendit, fulminationem fuisse invalidam ob non observatam mandati formam, v. g. quia omisit absolutionem oratorum, causam reassumere potest et denuo exsequi. Fusius Feyer n. 733, Planchard n. 347 sq., Zitelli p. 109, 110.

ART. III.

De agendi ratione quando vitia corrigi nequeunt.

n. 118—120.

Præn. De parochi et confessarii obligatione præpediendi matrimonia, quibus obstat impedimentum dirimens aut impediens, vide n. 5, Tr. de matr. n. 32, 62, Sanchez *lib. III disp. XV n. 11*, Lugo *De sacram. disp. VIII sect. XIII n. 208 sq.*, Lig. n. 1002, Ben. XIV *De Syn. Dioc. lib. VI cap. VII n. 6, 7*, Zitelli p. 110, 111.

118. *Ex quibus causis contingere potest, ut impedimentum ante nuptias solvi nequeat?*

R. 1. Ex eo quod nuptiis obstat impedimentum absolute indissolubile.

2. Quia obstat impedimentum, in se quidem solubile, sed quod tempestive ante matrimonium dissolvi nequit.

119. *Quid agendum ministro sacro, si nuptiis obstat impedimentum absolute indissolubile?*

R. 1. Si utraque aut alterutra pars est in mala fide seu sibi conscia impedimenti, ministri sacri est, quantum per sigillum sacramentale licet, matrimonium impedire. Casus erit,

quando, sive impetrata sive non impetrata est dispensatio, detegitur impedimentum ligaminis, consanguinitatis in linea recta vel in primo gradu æquali lineæ collateralis, aut affinitas in primo gradu æquali lineæ rectæ ex copula licita (n. 4).

2. Si utraque pars est in *bona fide* et concurrunt quatuor conditiones, possunt multorum iudicio in bona fide relinqui, consulto tamen Episcopo, si per tempus licet (*).

120. *Quomodo agendum est, si matrimonio obstat impedimentum aut vitium dispensationis, quod tempestive dissolvi aut corrigi nequit?*

Contingere potest, ut omnibus ad nuptias præparatis parochus aut confessarius pridie vel ipso mane nuptiarum detegat impedimentum dirimens aut vitium substantiale dispensationis, ita ut tempus recurrendi ad Episcopum desit. Quid in tali casu agendum?

R. 1. Quando impedimentum aut vitium est publicum vel sine gravi incommodo manifestari potest, publicato impedimento aut vitio, matrimonium omnino differendum est, donec dispensatio aut vitii sanatio fuerit obtenta. Lig. n. 1001.

2. Quando autem impedimentum natura et cognitione est occultum atque sine gravi incommodo manifestari nequit, videndum et annitendum est, si nuptiæ sub infirmitatis prætextu vel alio quæsito titulo possint differri sine obloquio, scandalo et infamia, donec recursum fuerit ad Episcopum. Hic enim in huiusmodi rerum angustiis non solum litteras Apostolicas sanare, sed etiam dispensare potest super quovis impedimento occulto, quod S. Sedes relaxare solet (n. 159).

(*) Ejusmodi casus, quamvis rarissimus, accidere potest in consanguinitate et affinitate, si a) utraque pars versatur in bona fide, b) impedimentum est omnino occultum, c) nullum adest manifestationis periculum, et d) monitio noxia iudicatur. Casus cogitari potest, ubi frater et soror naturales, progeniti ex fornicatione, quam pater patravit cum diversis feminis, matrimonium inire volunt; item si viduus vult contrahere cum matre aut filia naturali suæ prioris uxoris. Cfr. Van de Burgt n. 98 et n. 1.

3. Si vero matrimonium absque scandalo et diffamatione differri nequit, supponi possunt nupturientes versari in bona aut in mala fide, seu impeditenti vel vitii consensui aut insensui.

a) Si sunt *in bona fide*, ex multorum sententia possunt in hac bona fide relinqui, iisque matrimonium mere permitti; deinde quamprimum impetrata dispensatione vel vitii sanatione renovent consensum aut, si necesse sit, obtineatur sanatio in radice (n. 139).

b) Si uterque aut alteruter est in *mala fide*:

α) Alii dicunt, parochum aut confessarium simili modo quo Episcopum dispensare posse ex principio: *ubi eadem est legis ratio, eadem est juris dispositio*. Sed hæc opinio fere communiter rejicitur.

β) Alii censent, impedimentum vel vitium in ejusmodi casu necessitatis cessare, ideoque matrimonium valide et licite contrahi; idque posse declarari a parochi vel confessario. Eorum ratio est, quod tunc lex impeditenti fit nociva, seu quod finis legis cessat in contrarium. Monent tamen iidem auctores, ut, ad majorem securitatem et ad salvandam reverentiam Ecclesiæ legibus debitam, dispensatio aut sanatio in radice obtineatur, idque si fieri possit ante matrimonii consummationem. Ita Pignatelli et Roncaglia apud Lig. n. 613, qui diversis locis hanc sententiam referens nullibi eam improbat (*).

γ) Alii dicunt, impedimentum matrimonii dirimens nunquam in casu particulari cessare quatenus est lex irritans, qui-

(*) In *Hom. ap. tract. XVI* n. 114 ait: „Imo dicunt, et quidem non sine fundamento, *Ronc.* et *Instructor* præfatus cum auctoritate *Pignat.* quod, cum in hoc casu lex impeditenti reddatur nociva, posset parochus aut alter confessarius prudens declarare talem legem non obligare.” Cfr. *tract. XVIII* n. 81, *tract. XX* n. 57. In *Praxi conf.* n. 8: „Et si aditus ad Episcopum esset difficilis, et nullo modo posset evitari gravissimum periculum infamiae aut scandali, retulimus (*lib. VI* n. 613) sententiam Auctoris..., qui ait non improbabile esse, imo tutum in praxi posse parochum vel alium confessarium declarare, quod lex impeditenti tunc non obliget, atque cesset, utpote potius nociva quam utilis.” Cfr. etiam n. 84. In libro *Conf. des gens de Camp. cap. XVII* n. 32: Dicunt probabiliter *Pign.* et *Ronc.* legem ecclesiasticam hoc in casu non obligare.

dem vero quatenus est lex prohibens. Ideo censent in casu necessitatis permitti posse externam matrimonii simulationem, ita tamen, ut sponsi promittant, se abstenturos esse ab omnibus quæ solutis sunt illicita; ac dispensatione illico obtenta consensus renovetur. In hac matrimonii simulatione isti auctores veram Sacramenti simulationem non agnoscunt, quum, deficiente materia et forma contractûs, desit ipse contractus, ideoque etiam Sacramentum. Tr. de matr. p. 247. sq. Et docet S. Alphonsus, ex communi sententia posse, si interest aliquod impedimentum dirimens, ad evitandum grave damnum aut scandalum saltem sine gravi culpa celebrationem matrimonii simulari. Cfr. Lig. lib. VI n. 62, Hom. ap. tract. XVIII n. 29, Exam. Ordin. n. 17. Aliqui insuper volunt, ut matrimonium tunc externe contrahatur cum interna conditione petendæ dispensationis, quo melius simulatio Sacramenti evitetur.

Quia dispensatio brevi tempore, sæpius ipso die nuptiarum obtineri poterit, præstat, ut videtur, agi secundum sententiam ultimo loco ad γ) memoratam. Moneatur itaque utraque pars, si est impedimenti conscia (secus illa tantum pars cui impedimentum est cognitum, v. g. in affinitate ex copula illicita), ut abstineant ab omnibus quæ non conjugatis illicita sunt, atque obtenta dispensatione renoveant consensum. Quando autem dispensatio illico obtineri nequit, et timor est ne ab illicitis non abstineant, aut alia gravia obstant incommoda, prudentius forte erit sequi sententiam ad β) relatam.

Nota. Hic casus, qui *perplexus* vocari solet, rarissime eveniet confessario, qui curam habet, ut nupturientes in confessione, regulariter octo diebus ante matrimonium instituenda (Syn. Diœc. p. 56), totius vitæ peccata exponant. Cfr. Van de Burgt n. 99, Feye n. 641—649, Tr. de matr. p. 414—416, Planchard n. 548—552, Vecchiotti t. III p. 259, Joder p. 283, 286, Rosset n. 2398 sq. et alios ad verbum *Casus perplexus*.

PARS II.

De matrimonio invalido ejusque revalidatione. n. 121-155.

Præn. „Non modica difficultas est in revalidando matrimonio, quod nulliter contractum fuit. Maxime prudentes sint parochi et confessarii in explorando impedimento, quocum connubium celebratum fuisse opinantur, ne forte conjugibus prodant nullitatis arcanum, quod insciis celari debet ad illud saltem tempus, quo dispensatio impetrata vel vitium sanatum fuerit. Itaque occurrentem ejusmodi casum non omittent Ordinarii judicio accurate proponere, et quid agendum sit ab ejus consilio expetere.” Syn. Diœc. p. 60.

Caput I.

De agendi modo generali in matrimonio invalido. n. 121-125.

121. Quænam circa matrimonium invalidum distinguenda sunt?

R. 1. Matrimonium potest esse dubie aut certo invalidum. 2. Invaliditas est occulta aut publice nota, vel timor est ne brevi manifestetur. 3. Impedimentum, quod matrimonio obstat, est solubile aut indissolubile. 4. Conjux uterque vel alteruter est in bona aut in mala fide, etc. Feye n. 595. Aliquis hîc dicitur in mala fide, si novit nullitatem matrimonii aut de ea fundate dubitat; in bona fide autem, qui putat matrimonium suum validum esse.

122. Quænam remedia adhiberi possunt, si matrimonium est invalidum?

R. 1. Conjuges nonnunquam in bona fide relinqui possunt. 2. Separentur tantum a thoro, seu permittatur ut tanquam frater et soror cohabitent. Id tamen fere nunquam expedit ob periculum incontinentiæ. 3. Separentur a vinculo, seu obtineatur declaratio nullitatis matrimonii; cui tamen raro locus erit. 4. Revalidetur matrimonium.

Quodnam ex his mediis magis conducat, dependet a circumstantiis tum impedimenti tum conjugum; sed medium ordinarium, si impedimentum est certum et solubile, erit matrimonii revalidatio. In casu difficili consulatur Ordinarius.

123. Quid agendum est, si matrimonium est dubie invalidum?

R. 1. In dubio positivo de valore matrimonii contracti, si inquisitione facta dubium perseverat, generatim judicandum est in favorem matrimonii, tum pro foro externo tum pro foro interno. *Lig. n. 907, Hom. ap. tract. XVIII n. 36, 37, Feye n. 637 p. 614.* Vide casum in dubio de valore Baptismi in *Tr. de matr. n. 92 p. 339 sq.*, Van de Burgt *n. 130.* Quandonam in dubio matrimonio actus conjugalis sit illicitus, vide *Tr. de matr. n. 47* et *Lehm k. n. 842—844, Aertnijs lib. VI n. 505, 506.*

2. Si pœnitens de valore sui matrimonii movet dubium fundatum, confessarius ei generatim veritatem aperire debet. Si vero motivum allegat infundatum, confessarius, quamvis judicet matrimonium esse invalidum, respondeat non esse hac de causa dubitandum, eumque ordinarie in bona fide relinquat; nam ex monitione gravissima sequi solent incommoda. *Cfr. Lig. n. 616 et Annot. in Tr. de matr. p. 184, 185.*

124. Quomodo agendum est, si matrimonii nullitas est certa et publica?

R. Statim partes separandæ sunt a thoro et cohabitatione, ut scandala et peccata evitentur. Separatio a cohabitatio-

ne hoc casu provisorie propria auctoritate fieri potest; illico autem recurratur ad Ordinarium. Tr. de matr. n. 56 p. 179.

Deinde si impedimentum est *solubile* et nihil aliud obest, petatur dispensatio ad revalidandum matrimonium. Separatæ maneat usque ad tempus revalidationis; si vero separari nolunt, tamen peti debet dispensatio, idque in supplica indicetur (n. 82, 85). — Si autem impedimentum est *indissolubile*, procuranda est declaratio nullitatis; item quandoque si impedimentum est quidem solubile, sed gravia incommoda ex revalidatione prævidentur, v. g. ob animorum discordiam, ob divortium civile verisimiliter futurum. Generatim tamen, si impedimentum est dispensabile, partes tenentur matrimonium revalidare, præcipue quando jam proles existunt. Feye n. 596, Joder p. 247 sq.

125. Quid agendum, si invaliditas est certa sed occulta?

R. 1. Si *utraq[ue] pars est in mala fide*, separari debent saltem a thoro, atque illico petatur dispensatio. Separatio a cohabitatione plerumque non est facienda; scandala enim et infamia inde orientur, quum pro veris conjugibus habeantur. Periculum tamen incontinentiæ, quod ex cohabitatione existere noscitur, quantum potest alio modo removeatur. — Si matrimonium *revalidari nequit*, raro permitti poterit ut tanquam frater et soror cohabitent; sed consulatur Episcopus.

2. Si *una tantum pars est in mala fide*, hæc fere semper alteram partem de nullitate matrimonii celare debet ob gravia incommoda, quæ ex manifestatione plerumque sequuntur. Debet tamen quomodocumque actum conjugalem ab altera parte petitum declinare, v. g. prætextu sanitatis, itinere instituendo; et si nullo modo copulam etc. effugere potest, ipsam de nullitate monere. Statim autem petenda est dispensatio, nempe dispensatio simplex, si parti insciæ, impetrata dispensatione, nullitas aperiri potest; secus sanatio in radice (n. 131). — Si impedimentum est *indispensabile*, invaliditas matrimonii al-

teri parti significari debet; raro tantum casu permitti potest ut convivant tanquam frater et soror, atque ordinarie nullitas debet declarari.

3. Si *utraque pars* est in *bona fide*, et impedimentum *solubile*, quamprimum petatur dispensatio; partes autem *plerumque* relinquantur in bona fide, donec dispensatio fuerit obtenta. Ex monitione enim magna sæpe mala sunt timenda, v. g. ne peccata hucusque materialia fiant formalia, ne vir, intelligens se liberum, uxorem relinquat, ne alias nuptias ineant in damnum prolium. Petatur autem dispensatio simplex, si eâ obtentâ utraque pars de matrimonii invaliditate moneri potest; sanatio in radice, si alterutra tantum pars moneri potest; sin neutra pars neque postea quit moneri, relinquantur in bona fide. — Si impedimentum est *indissolubile*, generatim in bona fide relinquendæ sunt. Cfr. Feye *n.* 597—599, Van de Burgt *n.* 102, 103, Tr. de matr. *n.* 93, Aertnijs *n.* 657, 658, Gasparri *n.* 1121, Rosset *n.* 2740, 2974.

Caput II.

De modo revalidandi matrimonium. n. 126-146.

NOTITIA GENERALIS.

De causis nullitatis et de modis revalidationis. n. 126 et 127.

126. Quenam causæ invaliditatis matrimonii hic distinguendæ sunt?

R. Quamvis omnia impedimenta dirimentia sæpe re-
ducantur ad unum, scilicet *inhabilitatem personarum*; ubi agitur
de matrimonio revalidando, attenditur ad quatuor conditiones,
quæ in matrimoniali contractu requiruntur. Unde pro diverso
conditionis defectu distinguitur invaliditatis causa triplex:
1. defectus consensûs; 2. inhabilitas personarum ob impedi-
mentum dirimens, etiam ob impotentiam; 3. defectus formæ
Tridentinæ. Cfr. Annot. in Tr. de matr. p. 170, 171.

**127. Quid est matrimonium revalidare; et quotu-
plici modo perfici potest?**

R. Est matrimonium ex integro denuo contrahere.
Quia autem matrimonium est Sacramentum, sequitur, curan-
dum esse, quoad potest, ut eo momento quo matrimonium
validatur, partes, aut saltem pars revalidationis conscia, sint
in statu gratiæ.

Modus est triplex: 1. Consensûs renovatio privata seu clan-
destina ab utraque vel ab alterutra tantum parte. 2. Consen-
sûs renovatio in forma Tridentina, seu coram paroco et te-
stibus. 3. Sanatio in radice, quâ alterutra vel quandoque utra-
que pars solvitur a consensûs renovatione, ac matrimonium
alterutra vel utraque parte in seia redintegratur acsi ab initio
fuisset validum (n. 136 sq.). — Qui convalidandi modus adhiberi
debeat in triplici invaliditatis causa, exponitur in tribus articulis.

ART. I.

De revalidatione matrimonii invalidi ex defectu
consensûs. n. 128.

Præn. Ad legitimum consensum requiritur, ut quis libere, interne et externe consentiat in substantiam matrimonii. Variis itaque modis iste consensus excludi potest, v. g. per fictionem, errorem, metum, amentiam; item si apponitur conditio substantiæ matrimonii repugnans. Cfr. Annot. etc. p. 100, 101.

128. *Quomodo revalidari debet matrimonium, quod invalide contractum est ob solum defectum consensûs?*

R. 1. Si consensus deficit in *utraque* parte, debet utraque consensum renovare; nam sine mutuo consensu nullus contractus potest existere. Requiritur, ut consensus sit a priori independens seu novus, ideoque ut præstetur post cognitum errorem, imo, ut communius auctores exigunt, post cognitam matrimonii nullitatem. Vide n. 133.

Si deficit in *una* tantum parte, ex communi et veriori sententia (Lig. n. 1114, *Hom. ap. tract. XVIII n. 80*) satis est, ut ista sola consensum renovet, dummodo altera pars consensum non revocaverit. Ratio est, quod ad valorem contractus non requiritur consensuum simultas physica, sed sufficit moralis; quæ adest, si consensui unius non revocato (i. e. antea præstito et nunc quidem præterito sed virtualiter perseveranti) accedit consensus alterius (Tr. de matr. n. 34 p. 107). Consensus autem unius virtualiter perseverat quamdiu compartem ut legitimum conjugem tractat, seu quamdiu consensum positive non revocaverit, quamvis habeat interpretativam dispositionem non consentiendi, si matrimonii nullitatem cognosceret. Nihilominus quum agatur de Sacramento, curandum est, ut etiam altera pars consensum renovet, ideoque, si absque gravi incommodo fieri possit, postquam de matrimonii nullitate certior fuerit facta. Magna tamen sæpe obstant

incommoda, v. g. timor ne turbetur pax domestica, ne diffametur pars quæ tempore nuptiarum consensum non dedit, ne pars inscia non possit adduci ad consensum denuo præstandum.

2. Si invaliditas est *occulta*, sufficit ut utraque aut alterutra pars consensum externe renovet privatim seu clandestine. Signum tamen externum nunquam deerit; nam consensus exprimi potest non tantum verbo, sed et facto, v. g. voluntaria cohabitatione, vel copula habita animo consentiendi in matrimonium. Expedit tamen, si commode fieri potest, ut consensus renovetur coram paracho vel confessario.

Si invaliditas est *publica* et partes adstringuntur decreto Tridentino, consensus præstari debet coram paracho et testibus (*n.* 145). Cfr. Lig. *l. c.*, Ben. XIV *Instit. eccl.* 87 *n.* 62 *sq.*, Resp. ad Q. B. *p.* 465, Van de Burgt *n.* 105—109, Tr. de matr. *p.* 346 *sq.*, Feye *n.* 762, 763, Aertnijs *n.* 661, Lehmke *n.* 825, Joder *p.* 202 *sq.*, Gasparri *n.* 1141 *sq.*, D'Annibale *n.* 484, Palmieri *n.* 1315 *sq.*, Rosset *n.* 2980 *sq.*

ART. II.

De revalidatione matrimonii invalidi ex inhabilitate personarum.
n. 129—139.

NOTITIA GENERALIS. N. 129—131.

129. *Quid semper requiritur, ut matrimonium ex inhabilitate personarum invalidum revalidetur?*

R. Requiritur: 1. Ut partes consensum naturalem in debita forma dederint, eumque non revocaverint. 2. Ut inhabilitas sit ablata aut remotione causæ, v. g. ligamen per mortem conjugis, aut dispensatione. Etenim si impedimentum nullo modo auferri potest, matrimonium revalidari nequit. De defectu autem consensûs naturalis vel ejus revocatione actum est in articulo 1°; de defectu debitæ formæ

dicetur in articulo III°.

130. *Queritur num requiratur renovatio consensûs, ut ejusmodi matrimonium, sublato impedimento, revalidetur.*

R. *Ex natura rei* non exigitur saltem a parte impedimenti ignara; *per se* tamen *ex positiva Ecclesiae voluntate* requiritur in dispensatione simplici (n. 132). Non requiritur ex natura rei, ut pars impedimenti ignara consensum renovet, quia consensus ab initio præstitus fuit verus et naturalis, atque, ut supponitur, virtualiter perdurat; erat quidem inefficax ad producendum contractum matrimonialem, quia obstabat impedimentum; at, quum non fuerit revocatus, persistit, ideoque amoto impedimento evadit efficax, atque producit matrimonium quando pars impedimenti conscia suum consensum præstat. Hoc confirmatur ex eo quod Ecclesia dispensat a renovatione consensûs in sanatione in radice, etiam quandoque in simplici dispensatione. Ben. XIV Const. *Elsi matrimonialis* § 7 (Bull. t. XI p. 258), *Instit. eccl.* 87 n. 80, Lig. n. 1115, *Hom. ap. tract. XVIII* n. 81, Van de Burgt n. 116, Feye n. 766, 768, Gasparri n. 1130, Lehm. n. 825, D'Annibale n. 483, Tr. de matr. p. 348 sq., Rosset n. 2994 sq.

Nota. Isti auctores requirunt tamen consensûs renovationem utriusque partis, si agitur de impedimento *iuris naturalis vel divini*, v. g. ligaminis. Putat autem Gasparri n. 1137, consensum, qui non obstante impedimento ligaminis perdurat, amoto impedimento matrimonium constituere, si Ecclesia velit a consensûs renovatione dispensare.

131. *Quotuplex est dispensationum genus ad revalidandum matrimonium, irritum ex impedimento iuris ecclesiastici?*

R. Quum impedimenta ecclesiastica potestati voluntatique Ecclesiæ subsint, ac consensus naturalis perseverare supponatur, etiam a superioris dispensantis voluntate dependet,

utrum matrimonium revalidetur sola remotione impedimenti an insuper requiratur consensûs renovatio alterutrius aut utriusque partis.

Unde duplex est dispensationum genus: 1. *simplex dispensatio*, qua per se exigitur consensûs renovatio ab utraque parte; 2. *dispensatio seu sanatio in radice*, qua consensûs renovatio alterutrius aut utriusque per se remittitur, ac tolluntur omnes effectus qui ex matrimonio invalido secuti sunt, acsi ab initio fuisset validum.

§ 1.

DE REVALIDATIONE PER SIMPLICEM DISPensationEM.

N. 132—135.

132. *Queritur num fulminata dispensatione debeat utraque pars consensum renovare.*

R. Affirmative *ex voluntate Ecclesiae*, etiam in casu quo alterutra pars est nullitatis inscia. Ecclesia enim, nisi aliud in dispensatione particulari sit statutum, ex jure communi vult, ut, remoto etiam impedimento, consensus non fiat efficax, nisi novus consensus exprimat (Ben. XIV *Instit. eccl.* 87 n. 68); præterea in rescripto dispensationis *simplicis* additur clausula: *Matrimonium cum eadem muliere et uterque inter se de novo secrete contrahere valeat*. Cfr. Lig. n. 1115.

133. *Queritur num pars ignara debeat certior reddi de nullitate matrimonii, antequam novum consensum præstet.*

R. Sententia communior et probabilior affirmat, matrimonii invaliditatem debere cognosci ab utraque parte, *non autem causam invaliditatis*. Ratio est, quod qui putat matrimonium suum validum esse, non potest novo actu voluntatis in novum contractum consentire seu habere intentionem efficiendi matrimonium. Præterea certioratio expresse requiritur per clausulam: *Dicta muliere (vel viro) de nullitate prioris consensûs certiorata*. Hæc autem est vera conditio. Ben. XIV

l. c. n. 67 sq., 70 sq., Lig. l. c. Attamen S. Penitentiaria nostris temporibus hanc clausulam mitigavit addendo: Et quatenus hæc certioratio absque gravi periculo fieri nequeat, renovato consensu juxta regulas a probatis auctoribus traditas.

Dicitur: *non tamen causam invaliditatis*; nam causam manifestare nullius necessitatis est, imo periculis plenum, si causa est peccatum; quare ponitur clausula: *Dicta muliere de nullitate prioris consensûs certiorata, sed ita caute ut latoris delictum nunquam delegatur.*

134. Quomodo pars in scia de matrimonii nullitate debet certior fieri et consensum renovare?

R. 1. Modus quo reapse præstatur novus consensus, independens a priori, crimen absconditur et pars in scia certior redditur, est hic: Pars conscia dicat alteri: *Quando matrimonium celebravi, non dedi verum consensum; peto renovemus consensum.* Vel: *Dixit mihi confessarius, matrimonium nostrum non esse validum; renovemus consensum.* Si altera pars se paratam exhibet, dicat maritus: *Accipio te in uxorem.* Uxor vero: *Accipio te in maritum.* Hæc omnia sine mendacio dici possunt; nam verus consensus appellari nequit, qui rite præstitus non est. Ben. XIV *Instit. eccl.* 87 n. 73, 78. Hic modus de se semper adhibendus est; verum, quia sæpe sine periculo fieri nequit, alii modi ab auctoribus indicantur, scilicet:

2. Dicat: *Angor scrupulis de valore nostri matrimonii, ideoque pro mea consolatione ad pacandam conscientiam denuo consentio in matrimonium et accipio te in conjugem. Velis idem in me facere?* Si altera pars annuit, utrimque habetur novus consensus a priori independens.

3. Dicat: *Si nullum esset nostrum matrimonium, tamen te acciperem in conjugem et revera accipio; nonne etiam tu similiter facis?* Si altera pars inde dubium suscipit de valore matrimonii et assentitur, novus habetur consensus in utraque parte, conditionatus quidem sed æquivalens absoluto.

Si in rescripto requiritur, *ut pars ignara certioretur seu*

certa reddatur de nullitate matrimonii, duo posteriores modi non videntur posse adhiberi; nam quamvis consensus dici possit sufficiens et a priori independens, in secundo modo eoque magis in tertio pars inscia *dici nequit* nullitatis matrimonii *certior fieri*; summum redditur dubia.

135. *Quomodo agendum, si primo modo memorato pars inscia certior fieri nequit, quin grave malum timendum sit?*

Grave malum hîc timendum est, si prævidetur, compartem dissensum potius quam consensum daturam esse, aut eam adductum iri in pessimam suspicionem erga conjugem vel in scandalum.

R. 1. Si res moram patitur, petat confessarius a S. Sede aut ab Episcopo (*), ut remittat conditionem certiorationis aut dispenset in radice; pars autem conscia copulam sub aliquo prætextu evitet. Ejusmodi dispensatione impetrata et fulminata, satis est ut sola pars conscia consensum renovet v. g. coram confessario, aut per copulam habendam animo consensum renovandi, imo per factum cohabitationis.

2. Si copula cum comparte tamdiu evitari nequit, censetur S. Sedes relaxare præfatam conditionem . . . cum tunc sit moraliter impossibilis." (Lig. n. 1117). Consensus igitur renovetur, quantum fieri potest, utendo uno ex modis n. 134 indicatis, aut sola copula animo conjugali perficienda.

Nota. Confessarius, ut ejusmodi difficultates præcaveat, ante petitionem dispensationis diligenter inquirat de dispositione compartis. Si infamiam vel scandalum timet, id indicet in supplicatione atque petat dispensationem in radice. Cfr. Van de Burgt n. 118, Tr. de matr. p. 350 sq., Feye n. 764—766, Gasparri n. 1132, Rosset n. 2746, 3005, Lehm k. n. 826.

(*) Episcopus noster habet facultatem sanandi in radice, si a renovatione consensûs timetur scandalum, casu quo matrimonium est invalidum ob impedimentum occultum affinitatis illicitæ. Cfr. n. 168.

§ 2.

DE REVALIDATIONE PER SANATIONEM IN RADICE.

N. 136—139.

136. 1. Quid est sanatio in radice. 2. Quinam sunt ejus effectus?

R. Ad 1um Est dispensatio impedimenti dirimentis, quæ sanat radicem matrimonii (i. e. consensum ab initio vitiose seu inefficaciter præstitum) non tantum in futurum, sed quoad effectus productos etiam in præteritum.

Ad 2um 1. Tollit impedimentum. 2. Sanat consensum ab initio inefficaciter præstitum sed perseverantem. 3. Insuper retroagendo operatur in præteritum et fictione juris (*) delet effectus (i. e. illegitimitatem prolium), quos matrimonium invalidum produxerat.

Unde dicitur operari in futurum *ex nunc*, i. e. efficit, ut matrimonium a momento sanationis sit validum vi consensûs antea dati et perseverantis; et operari *ex tunc*, i. e. non quod efficiat ut matrimonium invalide contractum valide initum sit (quod enim factum est infectum haberi nequit), sed quia fictione juris quoad effectus censetur initum sine impedimento dirimenti, ita ut proles plenissimo jure fiat legitima, acsi nata esset ex matrimonio jam ab initio valido. Id docet Ben. XIV Const. *Etsi matrimonialis* § 7 (Bull. t. XI p. 259): „Per eam (dispensationem in radice) non fit, ut matrimonium nulliter contractum, non ita fuerit contractum, sed effectus de medio tolluntur, qui ob hujusmodi matrimonii nullitatem ante indultam dispensationem atque etiam in ipso matrimonii contrahendi actu producti fuerunt.”

(*) „*Fictio juris* est legis adversus veritatem in re possibili ac ex justa causa dispositio. Unde natura fictionis juris in eo consistit ut esse fingatur quod revera non est, licet esse possit, in ordine ad aliquem juris effectum ex justa causa inducendum.” Reiff. *lib. I tit. II n. 176*. Quare dicit Craisson *Manuale jur. can. n. 5738*: „*Fictio juris* est indubitata falsitatis assumptio ad inducendum ex justa causa aliquem effectum æquitati naturali non repugnantem.”

137. Quomodo sanatio in radice differt a simplici dispensatione ?

R. 1. Sanatio in radice a neutra parte requirit renovationem consensûs, nisi aliud statuatur; sed simplex dispensatio renovationem ab utraque parte exigit, nisi contrarium indulgetur.

2. Sanatio in radice habet vim retroactivam, i. e. effectus matrimonii invalidi ut non secuti considerantur, unde *per se* prolem antea susceptam legitimat; in dispensatione vero simplici proles non legitimatur nisi per specialem declarationem aut per subsequens matrimonium. Vide *Annot. etc. p. 235.*

138. Quoniam notanda sunt de consensûs renovatione, si matrimonium sanatur in radice ?

R. 1. Consensûs renovatio sæpe a neutra parte exigitur, interdum autem ab alterutra, præsertim si hæc malæ fidei fuerit tempore celebrationis matrimonii, et si parata sit ad consensum renovandum. Quando renovatio præscribitur, ad valorem perfici debet; secus certe utilis est.

2. Si consensus a neutra parte exigitur, matrimonium sanatur in radice per ipsam sanationis fulminationem; sin alterutrius partis novus consensus præscriptus est, sanatur eo momento quo post fulminationem consensus renovatur.

3. Si plura matrimonia in globo sanantur, a neutra parte renovatio consensûs exigitur. *Cfr. n. 139 ad 4.*

139. Quas condiciones requirit sanatio in radice ?

R. 1. Ut consensus vere matrimonialis fuerit tempore celebrationis matrimonii ab utraque parte datus, nec postea revocatus. Hæc conditio ex rei natura postulatur: consensu enim deficiente, deficit radix, quæ sanetur; — consensu dato, sed postea revocato, deficit *nunc* consensus; matrimonium autem sanatur *ex nunc* (*).

(*) Si una pars tempore celebrationis matrimonii consensum non dedit, et alterius partis consensus prævidetur non posse obtineri, conceditur quandoque sanatio in radice sub conditione, ut pars prior consensum præstet.

2. Ut partium conjunctio non fuerit manifestus concubinatus, sed ab initio habuerit formam (speciem seu figuram) matrimonii, qua pro veris conjugibus habitæ fuerunt. Species extrinseca matrimonii generatim consistit in eo quod partes consensum exprimunt *in forma substantiali*. Unde in locis, ubi non viget lex clandestinitatis, nuptiæ habebunt speciem matrimonii, si mutuus consensus de se validus clandestine expressus fuerit, licet ob impedimentum dirimens esset invalidus. In locis vero decreto *Tametsi* subjectis aderit species matrimonii, si hujusmodi consensus datus fuerit in forma Tridentina.

Nota. Ista conditio non est essentialis. Hinc nonnunquam sanantur matrimonia mere civilia, dummodo consensus vere matrimonialis sit præstitus, et scandalum auferatur vel non oriatur, v. g. quando utraque pars legi Tridentinæ subjecta est, et alterutra aut moneri nequit, aut non potest adduci ut consensum in forma Tridentina renovet, in matrimonio tamen vult permanere, atque scandalum aut non orietur (quia in loco, ubi nunc sunt, publice habentur pro conjugibus et occultum est clandestinitatis vitium) aut avertitur per convalidationis factæ divulgationem. Feyer p. 770, 823, Zitelli p. 117 sub IV, Rosset n. 2358, Lehmk. n. 831 ad 1.

3. Ut matrimonium tempore contractus primitivi fuerit invalidum ex solo impedimento *ecclesiastico*. Nam matrimonium ab initio nullum ob impedimentum juris naturalis vel divini, v. g. ligaminis, quod deinde mortuo conjuge cessavit, in radice sanari nequit, quia Ecclesia super hujusmodi impedimento dispensare non potest, ideoque neque dispensationem per fictionem juris retrahere ad initium matrimonii. Cfr. Ben. XIV l. c. (*)

(*) Gasparri n. 1137 refert rescriptum S. Penitentiariæ 25 April. 1890, quo concessa fuit facultas sanandi in radice matrimonium cum impedimento ligaminis attentatum et civiliter contractum. Verum fuit sanatio improprio sensu et incompleta; nam non pertingebat usque ad initium attentati matrimonii, sed tantum usque ad mortem prioris conjugis, ut patet ex eo quod filii adulterini legitimati non fuere. — Ex hoc rescripto solummodo inferri potest, Ecclesiam in hac sanatione dispensasse ab obligatione renovandi consensum, atque ratum habuisse consensum initio cum impedimento divino ligaminis præstitum (vide n. 130 *Nota*); aut saltem,

4. Ut adsit gravis et urgens causa; qualis erit: a) Si nullitas matrimonii, uni parti nota, non potest sine periculo gravis incommodi alteri manifestari, v. g. si oritur ex impedimento occulto affinitatis illegitimæ (*). b) Si nullitas utrique parti nota est, et alterutra adduci nequit ut aliquo modo consensum renovet in forma Tridentina (vide *ad 2 Nota*), atamen consensum non revocavit et in matrimonio permanere vult. c) Si utraque pars est impedimenti inscia atque moneri nequit, aut quia periculum est, ne nullitate cognita a se invicem discedant, aut quia nullitas orta est ex culpa Ordinarii, parochi vel confessarii. In hoc autem casu, si nullitas provenit ex culpa aliorum, S. Sedes aliquando conjuges in bona fide relinqui jubet, aliquando sanat in radice in forma gratiosa, aliquando dat Ordinario indultum sanandi matrimonia in singulis casibus, pro quibus ad ipsum recursus fuerit. Cfr. de sanatione in radice Sanchez *lib. VIII disp. VII n. 4*, Ben. XIV *Instit. eccl. 87 n. 80*, Syn. *Dioc. lib. XIII cap. XXI n. 7*, Resp. ad Q. B. p. 506, Van de Burgt n. 119, Tr. de matr. p. 416 sq., Bangen III p. 157 sq., Feye n. 767 sq., Gasparri n. 1148 sq., Aertnijs n. 662, 664, 637, Gury t. II n. 901 sq., Vecchiotti t. III p. 277 sq., Lehm. n. 828 sq., Bucceroni l. c. n. 1050, Rosset n. 2355 sq.

Nota 1. Animadvertit Giovine t. I § 332 n. 3 p. 617: „Quodsi impedimentum de facili publicum reddi, aut saltem conjugi ignaro lapsu temporis enuntiari possit, non satis consulitur ejusmodi conjugum et prolis necessitati petendo dispensationem in radice in foro tantum conscientiae, quae in foro fori suffragari nequit. Quare in tali eventu necessum est,

in casu necessitatis novum consensum sufficienter *facto* praestari posse (vide n. 135 R. 1), eumque partes in casu revera praestitisse eo quod post cognitam cessationem impedimenti post mortem prioris conjugis in vita conjugali perseverarint. Cfr. Gasparri t. II p. 307 (1), De Becker p. 346 sq.

(*) Hoc casu dabitur aut sanatio in radice et parti impedimenti conscientiae saepe imponitur consensus renovatio, aut dispensatio simplex et remittetur conditio certiorandi alteram partem.

ut impetretur sanatio in radice valitura quoque pro foro externo; et tunc opus est, ut confessarius suum pœnitentem impedimenti conscium moneat, ut rem secreto patefaciat proprio Antistiti, qui ita se gerere potest, ut res adhuc ignota maneant." Cfr. Feye n. 774 p. 828.

2. Sanatio in radice aliquando conceditur alterutro vel utroque conjugum defuncto ad legitimandam prolem. Verum eo casu non est proprie matrimonii sanatio, sed solum prolis legitimatio per dispensationem legis irritantis *uti ex tunc*. Gasparri n. 1151, Feye n. 769, Rosset n. 2357, Lehmk. n. 831 (1).

ART. III.

De revalidatione matrimonii invalidi ex defectu formæ.

n. 140—146.

140. Quomodo revalidari debet matrimonium sola causa clandestinitatis invalidum?

R. Si partes subjectæ sunt legi clandestinitatis, de se utraque consensum renovare debet coram paroco vel alio sacerdote legitime deputato et duobus testibus secundum ritum Ritualis Romani, quantum potest; idque *publice* aut *occulte*, prout nullitas matrimonii est *publica* aut *occulta*. Ratio est quia in priori casu scandalum est auferendum, in posteriori vero casu scandalum præcavendum et fama partium servanda. Cfr. Resp. ad Q. B. p. 480, Feye n. 763, Rosset n. 2126 sq., 2987.

141. Quid agendum, si nullitas est publica, et utraque vel alterutra pars consentit ad renovandum consensum coram paroco, sed renuit pergere ad ecclesiam?

R. Conjungendi sunt in alio loco, v. g. domi suæ, in domo parochi; attamen si nullitas matrimonii est notoria, revalidatio fiat *publice*, v. g. adsint graves testes, per quos revalidatio divulgetur quantum ad scandalum amovendum necesse est. Ex licentia autem Ordinarii convalidatio *secreto* fieri potest, modo scandalum alia ratione removeri possit, et quamprimum removeatur. Id constat ex declaratione Card. Caprara

n. 7. Cfr. Van de Burgt n. 110 et Moser p. 194.

Nota. Quamvis catholicorum matrimonia ex præscripto Syn. Diœc. p. 60 in ecclesia celebrari debeant, aliud permittitur ob causam urgentem. Vide Annot. etc. p. 83 Ad 4um.

142. Quid agendum, si alterutra aut utraque pars nullo modo consensum renovare vult coram paroco?

R. 1. Si alterutra tantum renuit, annitendum, ut consensum det per procuratorem aut saltem per litteras. Si neque eo adduci potest, experimentum faciendum, num dispensatio in radice impetrari possit. *Card. Caprara l. c. n. 10, 11.*

2. Si utraque pars abnuit, matrimonium revalidari non potest, quum ab Ecclesia in tali casu dispensatio non concedatur.

143. Quid agendum paroco aut confessario, qui detegit matrimonium occulte invalidum esse ob impedimentum clandestinitatis?

R. 1. *Parochus*, impetrata dispensatione super tribus proclamationibus et licentia Ordinarii secreto assistendi, inducat partes ut consensum renouent coram ipso et duobus fidis testibus, quibus rigorosum imponat silentium. Postea debet peractæ revalidationis scriptum documentum ad Ordinarium mittere. Vide n. 146 ad 2.

2. Si vero invaliditas detegitur a *confessario*, et partes nolunt contrahere coram paroco cui nullitas ignota est, volunt autem coram confessario, iste petat ab Ordinario facultatem assistendi illis nuptiis cum duobus fidis testibus, etc. ut supra. Cfr. Resp. ad Q. B. p. 481.

144. Quomodo revalidari potest matrimonium ex clandestinitate invalidum, si partes non adstringuntur lege Tridentina?

Casus est: Pars catholica et altera hæretica clandestine matrimonium inierunt in loco, ubi matrimonia mixta clandestine contracta sunt invalida, v. g. in Belgio; postea domicilium vel quasi-domicilium acquirunt in loco, ubi decreto *Tumetsi* non ligantur, uti in plerisque locis patriæ nostræ.

R. Impetrata dispensatione super religione mixta, consensus renouent coram paracho. Quamvis de se illicite, possunt valide consensus renovare inter seipsos tum verbis tum factis, etiam sola cohabitatione vel copula maritali, modo ejusmodi actus fiant animo matrimonii celebrandi vel consensûs renovandi.

Revalidari quandoque potest per sanationem in radice. Cfr. Van de Burgt *n.* 110—115, Gury *t. II n.* 892 *sq.*, Gasparri *n.* 1146, Lehm. *n.* 824, Tr. de matr. *p.* 345 *Q.* 1°, Aertnijs *n.* 665, 666, Rosset *n.* 2988 *sq.*

145. *Queritur generalim, num forma Tridentina observari debeat in revalidatione matrimonii.*

R. 1. *Si utraque pars tempore revalidationis (*) subjicitur legi Tridentine et matrimonii nullitas est publica*, de se consensus præstari debet ab utraque parte publice coram paracho et testibus. Ordinarius potest tamen permittere, ut omissis publicationibus consensus renovetur secreto coram paracho et fidis testibus, modo deinde per prudentem divulgationem scandalum auferatur. Cfr. *n.* 141. Quid, si non subjacent legi Trid.? Vide *n.* 144.

2. Si matrimonium jam celebratum est in forma Tridentina et ejus nullitas est *occulta*, consensus inter solas partes secreto renovandus est (Ben. XIV *Instit. eccl.* 87 *n.* 62 *sq.*). Quem ut rite præsent, opportune instruuntur; imo, si facile fieri possit, interdum utiliter suadetur, ut eum renouent saltem coram confessario. Cfr. *n.* 128, Feye *n.* 778, Lig. *n.* 1110, 1112, Gury *t. II n.* 898, 899, Palmieri *n.* 1306, 1311.

Nota. Utrum nullitas sit publica an occulta, dependet ab impedimento quod matrimonio obstat. Observandum tamen, super impedimentis natura sua publicis, contracto matrimonio

(*) Agitur tum de matrimonio, quod revalidatur sine dispensatione, v. g. quod fuit invalidum ob defectum consensûs, vel ob non observatam formam Trid., tum de matrimonio, quod revalidatur post fulminationem dispensationis, necessarie ad auferendum impedimentum.

sæpe dispensari pro foro interno. Cfr. n. 14 et 59. In dubio, utrum impedimentum sit publicum an occultum, item si timetur ne occultum postea innotescat, tutius saltem est, ut revalidatio fiat in foro externo. Cfr. n. 139 *Nota* 1 p. 136 et 137.

146. Quid observandum de inscriptione matrimonii revalidati in libro matrimoniorum?

R. 1. Si matrimonium *antea celebratum fuit in forma Trid.* et nullitas fuit *publica*, inscribitur cum dispensationis mentione, die et anno ac parochi et testium nominibus in consueto libro et additur simul relatio ad priorem inscriptionem, cui priori inscriptioni adjicitur in margine revalidatio peracta (*). Quando matrimonium in alia parochia invalide contractum fuit, hujus loci parochus convalidatio significanda est, ut eam in suo libro adnotet. Si nuptiarum invaliditas fuit *occulta*, nihil est notandum. Feye n. 777, 780, Gasparri n. 1050, Joder p. 199, 200.

2. Quando matrimonium, *nondum contractum in forma Trid.*, in ea forma *publice* celebratur, consueto modo inscribitur; quando autem *secreto* revalidatum est (n. 143), parochus vel alius sacerdos delegatus ad Ordinarium mittere debet conjugii scriptum documentum cum annotatione loci, temporis, nominum conjugum, suiipsius et testium, ut inscribatur in libro matrimoniorum secretorum. Cfr. Annot. etc. p. 230, Feye n. 776, 780.

(*) Nota in margine adjecta concipi potest his verbis: Die ... publice convalidatum est hoc matrimonium, quod fuit nullum ob impedimentum Vide in hoc registro p. ...

Caput III.

De supplica dispensationis ad convalidandum matrimonium. n. 147-149.

147. *Quænam observanda sunt in supplica, qua petitur convalidatio matrimonii per simplicem dispensationem?*

R. 1. Petenda est dispensatio pro foro externo aut interno, quandoque pro utroque foro, prout matrimonii invaliditas est publica vel occulta, aut publica et occulta simul (si nempe validitati obstat impedimentum publicum et impedimentum occultum). Eadem pro diverso foro exprimi debent quæ *Part. I Sect. 1^a* sunt enumerata.

2. Variæ *circumstantiæ* sunt addendæ. Matrimonium: a) sitne contractum bona fide saltem ex parte unius, an cum scientia impedimenti; b) num præmissis denuntiationibus aut saltem iis dispensatis et observatis solemnitatibus (*); c) num sit consummatum; idque mala fide saltem unius partis (n. 26); d) num proles sit suscepta; e) num partes etiamnunc sint in bona fide.

Nota. Vi decreti 25 *Junii* 1885 et 18 *Martii* 1891 ad valorem dispensationis amplius exponendum non est, oratores matrimonium contraxisse et consummasse *spe seu prava intentione facilius dispensationem obtinendi*. Vide n. 40 *Præn.*

3. Quantum ad *impedimentum* quod validitati matrimonii obstat: quodnam et quale sit; num in eo jam dispensatum (*), et quare dispensatio fuerit invalida; attendatur simul, num forte matrimonio invalide contracto supervenerit aliud impedimentum.

4. Quod attinet ad *causas* seu motiva, quæ pro matrimonio revalidando allegari possunt, vera causa est ipsa revalidatio

(*) Juvat addere pro foro externo, quo die matrimonium sit celebratum aut dispensatio anterior concessa.

matrimonii bona fide et publice servata Tridentini forma contracti, quia ejus dissolutio vix fieri potest sine publico scandalo et gravi damno præsertim feminae (n. 43); item nativitas et legitimatio prolis, matrimonium civile jam initum (n. 46 Nota 1), periculum incontinentiæ aut concubinatus.

5. Insuper parochus aut confessarius advertat, *num* utraque pars sine scandalo vel alio gravi incommodo *consensum renovare queat*. Quodsi non possit, petat simul, ut consensûs renovatio alterutri remittatur, aut sanatio in radice concedatur. Van de Burgt n. 120, 121, Feye n. 679, 680, Joder p. 195 IV.

148. *Quenam observanda sunt, si petitur sanatio in radice?*

R. Præter enumerata n. 147 exponendum est: a) num verus consensus tempore celebrationis matrimonii datus sit et etiamnunc perseveret; b) num conjunctio ab initio habuerit speciem externam matrimonii; c) num partes sint in bona fide; atque d) utrum ab utraque parte an ab alterutra tantum renovatio consensûs peti nequeat. De hisce autem, quæ, ut sequitur ex conditionibus n. 139, sunt sanationi in radice specialia, sæpe satis constat ex casûs expositione; quare tunc necesse non est, ea expresse repetere. Van de Burgt n. 122 c), Gasparri n. 1161.

Formulæ dispensationum ad convalidandum matrimonium. n. 149.

I FORMULA

petendæ dispensationis simplicis pro foro externo, matrimonio bona fide contracto et consummato.

Illustrissime ac Reverendissime Domine,

Petrus Beuk, natus in Berkel, ætatis 27 annorum, et Maria Catharina Den, nata in Enschoth, ætatis 26 annorum, parochiani mei, præmissis proclamationibus et nullo detecto impedimento (aut dispensatis proclamationibus) die 20 Maii

anni 1892 in facie Ecclesiæ matrimonium bona fide celebrarunt, illudque eadem bona fide consummarunt, ac prolem inde susceperunt.

Obstat vero impedimentum consanguinitatis in gradu quarto lineæ collateralis, uti ex schemate adjecto patet; quod quum partibus hodie innotuerit, matrimonium ejusmodi convalidare cupiunt. (*Aut*: Obstat vero impedimentum affinitatis illicitæ in secundo gradu, ante eorum matrimonium plurimis ex meis parochianis notum, ortum ex copula fornicaria oratricis cum consobrino oratoris habita; super quo dispensatio petita non fuit).

Quare humillime Illustrissimæ Reverentiæ Vestræ supplicant, ut vi indulti Apostolici dispensationem super hoc impedimento una cum legitimatione prolis sibi concedere dignetur, ita ut valeant matrimonium denuo in facie Ecclesiæ contrahere.

Causæ sunt: 1. matrimonium civile initum; 2. proles nata; 3. scandala et damna gravia evitanda. Cfr. n. 43.

Orator possidet etc. n. 58 p. 67.

II FORMULA

petende dispensationis simplicis pro foro externo, matrimonio mala fide contracto et consummato.

Illustrissime etc.

Petrus etc. . . . in facie Ecclesiæ celebrarunt matrimonium conscii, quod inter ipsos erat, impedimenti consanguinitatis etc., illud mala fide consummarunt, indeque prolem susceperunt, atque in putato matrimonio hucusque perseverarunt.

Quare humillime etc.

III FORMULA

petendæ dispensationis simplicis pro foro interno, matrimonio bona fide contracto.

Illustrissime etc.

Titius et Bertha, diocesis Vestræ subditi, matrimonium invalide contraxerunt; nam obstat impedimentum criminis ortum ex copula inter oratores viva Titii uxore habita cum promissione matrimonii data et acceptata et machinatione solius Titii in vitam uxoris, cujus mors inde secuta est. Matrimonium præmissis denuntiationibus in facie Ecclesiæ bona fide ob ignorantiam juris contraxerunt et consummarunt, indeque prolem susceperunt. Impedimentum est occultum, nec adest manifestationis periculum.

Quum vero sine gravi scandalo et infamia separari non possint, neque dispensatio ob periculum incontinentiæ differri, donec S. Sedes dispensaverit (*), Illustrissimæ Reverentiæ Vestræ humillime supplicant, ut sublato per dispensationem impedimento, et legitimata prole, renovatione consensûs matrimonium convalidare valeant.

Causæ sunt etc.

IV FORMULA

petendæ dispensationis in radice pro foro interno.

Illustrissime etc.

Titius et Bertha, diocesis Vestræ subditi, cum vero et sincero utriusque consensu, qui etiamnunc perseverare asseritur, præmissis proclamationibus matrimonium in facie Ecclesiæ contraxerunt et consummarunt. Matrimonium autem est invalidum ob affinitatem illicitam primi gradus lineæ collateralis, ortam ex copula fornicaria Titii cum sorore Berthæ; cujus impedi-

(*) Vide de Ordinarii potestate in hoc casu n. 158.

menti Bertha prorsus est inscia. Impedimentum est omnino occultum, neque adest manifestationis periculum.

Orator, matrimonium convalidare cupiens, fundate timet, ne putata uxor, si ab ipsa utcumque consensûs renovatio petatur, eam præstare renuat; aut saltem ne pax domestica ob violentas suspiciones (*vel*: acerbos compartis mores) gravissime perturbetur.

Quare orator, exoptans in gratiam Dei redire, compartem gratiarum matrimonii participem reddere et numerosam sobolem legitimare, Reverentiæ Vestræ humillime supplicat, ut sanationem in radice memorati matrimonii concedere dignetur.

Omni qua par est etc.

V FORMULA

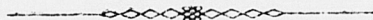
petendæ dispensationis simplicis aut in radice pro foro interno, matrimonio invalido ob invalidam dispensationem.

Beatissime Pater,

Titius et Bertha, catholicæ fidei cultores, obtenta ab Ordinario pro foro externo dispensatione super impedimento affinitatis licitæ in tertio gradu lineæ collateralis, matrimonium in facie Ecclesiæ præmissis publicationibus bona fide contraxerunt et consummarunt indeque proles susceperunt. Matrimonium autem fuit nullum, quia simul obstabat impedimentum occultum affinitatis illicitæ in secundo gradu lineæ collateralis ortæ ex copula fornicaria, quam Titius habuerat cum consobrina Berthæ. Titius, demum peccatum suum confessus, ob ignorantiam juris est etiamnunc in bona fide circa invaliditatem sui matrimonii; Bertha vero peccatum, quod omnino occultum est, prorsus ignorat. Quia verum dederunt consensum, quem non revocarunt, et pro veris conjugibus habentur, atque si a Bertha consensûs renovatio exigatur diffamatio Titii et perturbatio pacis domesticæ timendæ sunt, humillime San-

ctitati Vestrae supplico, ut sublato impedimento et legitimatis prolibus matrimonium revalidari queat, remissa Berthæ consensûs renovatione (*aut*: supplico, ut sanationem in radice memorati matrimonii concedere dignetur ea ratione ut neutri imponatur obligatio consensum renovandi).

Omni qua par est etc.

Caput IV.

De exsecutione dispensationis ad revalidandum matrimonium. n. 150-155.

Præn. Ut dispensatio ad matrimonium contrahendum executioni detur, quatuor requiruntur actus, scilicet: verificatio precum, adimpletio clausularum, dispensationis acceptatio ejusque fulminatio (n. 72). In revalidatione autem matrimonii præter quatuor istos actus, consensûs renovatio exigitur ab utraque parte aut ab alterutra (n. 150, 151); in sanatione in radice quandoque ab alterutra (n. 152).

150. Quomodo executioni danda est dispensatio simplex pro foro externo?

R. Hæc dispensatio solet in forma gratiosa dari ab Ordinario, qui decretum fulminationis parochus mittit. Parochus post precum verificationem et clausularum adimpletionem, nuntiat partibus dispensationem concessam, easque monet, ut antequam consensum renovent, confessionem instituant; deinde (præmissis publicationibus, nisi super iis sit dispensatum) consensum præstant publice aut quandoque secreto coram parochus et testibus. Cfr. n. 145. Tandem matrimonium inscribitur in libro publico. Cfr. n. 146.

Nota. Suntne nuptiæ, si jam benedictæ sunt quum invalide contrahebantur, iterum benedicendæ? Affirmat Aertnîjs n. 666 cum Catalani, quia tales nuptiæ nunquam revera benedictæ fuerunt; negat vero Sanchez lib. VII disp. LXXXII n. 26, quia benedictio proprie non respicit nuptias sed fertur in personas in quibus manet, ut patet ex secundis nuptiis, quas mulier contrahit. Ita quoque De Herdt t. III n. 275 cum Cavalieri. Si consensus secreto in forma Trid. renovatur, benedictio nuptialis certo impertiri nequit. Cfr. Feye n. 778, Gasparri n. 1130 in calce, Tr. de matr. p. 353, Rosset n. 2861.

151. Quomodo executioni datur dispensatio simplex pro foro interno?

R. Confessarius, accepta delegatione fulminandi dispensationem, preces verificat; adimplet clausulas rescripti, vel curat ut adimpleantur ab utraque parte (quandoque ab una parte tantum, si ab altera parte nullitatis inscia consensus non renovetur); absolvit a censuris et peccatis; fulminat dispensationem (*). Instruit pœnitentem, quomodo consensus renovetur inter utramque partem (n. 145), aut quomodo a parte nullitatis insciâ impetranda sit consensûs renovatio, aut quomodo sola cohabitatione vel copula animo in matrimonium consentiendi nuptiæ inscia comparte convalidentur (n. 134, 135). Convalidationis nulla fit mentio in libro matrimoniorum, nisi quando nuptiæ fuerint invalidæ ob clandestinitatem. Quid hoc casu agendum sit, vide n. 143, 144, 146. Cfr. Van de Burgt n. 124.

152. Quænam præstanda sunt parocho aut confessorio quoad sanationem in radice?

R. 1. *Pro foro externo.* Accepto rescripto, *parochus*, verificatis precibus et adimpletis clausulis, sæpe debebit alterutram (quandoque utramque) partem de sanationis concessionem certiore reddere. Si alterutra insuper consensum renovare debet, ipsam moneat, quoad potest, ut prius confessionem instituat quam consensum iteret, ac quomodo eum præstet. Quibus adimpletis convalidationem inscribit in libro matrimoniorum consueto (n. 146).

2. *Pro foro interno.* Accepta fulminandi delegatione, con-

(*) Confessarius utitur hac formula:

Dominus noster Deinde: Ego te Passio Domini Vide n. 103. Insuper, auctoritate Apostolica (aut: Reverendissimi Episcopi N.) mihi specialiter delegata, dispenso tecum super impedimento (vel: impedimentis, quæ allegantur) quo (quibus) ligatus (ligata) matrimonium nulliter contraxisti, ut memorato impedimento non obstante (memoratis impedimentis non obstantibus), denovo matrimonium cum tua putata conjuge (tuo putato conjuge), renovato consensu, contrahere, consummare ac in eo remanere licite possis. Eadem auctoritate prolem susceptam et suscipiendam exinde legitimam fore nuntio et declaro. In nomine Patris etc.

fessarius, post verificatas preces et adimpletas clausulas, si alterutra partium consensum debet renovare, ipsam hortetur ut prius confiteatur, et fulminata dispensatione (*) eandem instruat, quomodo consensum renovet illico in sede confessionali aut saltem quamprimum poterit, comparte etiam rite disposita. Quodsi alteri parti, quamvis matrimonii nullitatem noverit, consensûs renovatio fuerit remissa (*n. 139 ad 4 b*), exigi solet, ut ipsi convalidatio prudenter nuntietur, ut sciat se in legitimo matrimonio versari. Feyer *n. 774*. Quando a neutra parte consensûs renovatio exigitur, sanatio utraque inscia perficitur (**); fiat tamen, quoad potest, quando utraque pars in statu gratiæ supponitur. Van de Burgt *n. 125*, Resp. ad Q. B. p. 509 sq.

153. Formula dispensationis ab Ordinario *confessario delegatæ* pro foro interno ad revalidandum matrimonium. Adjicitur explicatio clausularum, quæ conveniunt cum clausulis, quibus utitur S. Pœnitentiaria.

Wilhelmus van de Ven etc.

R^{do} D^{no}

pro sequenti casu in Confessarium electo, vel cuicumque Sacerdoti in Diœcesi Buscoducensi approbato a pœnitente in Confessarium eligendo salutem in Domino.

Juxta facultates etc.

Tanquam Delegatus Sedis Apostolicæ, Tibi per præsentes potestatem facimus et tribuimus ¹⁾, quatenus, *si ita est* ²⁾,

(*) Formula ad sanandum in radice post absolutionem a censuris et peccatis (vide *n. 103*): *Insuper auctoritate Apostolica* (aut: *Reverendissimi Episcopi N.*) *mihî specialiter concessa, matrimonium a te contractum cum N. in radice sano, prolemque susceptam et suscipiendam legitimam declaro. In nomine Patris, etc.*

(**) Adhiberi potest hæc formula: *Ego auctoritate . . . N. et N. absolvo ab omnibus pœnis et censuris in ordine ad præsentem gratiam impetrandam. Conjugium ab iis nulliter contractum in radice sano, prolemque etc.*

Nota. Si delegatus prolis legitimationem omiserit, nihilominus proles tam suscepta quam suscipienda est legitima; non enim agitur de dispensatione simplicî. Vide *n. 102 claus. 9*.

uti in Epistola tua dd. hisce annexa exponitur,
dict audita prius sacramentali
Confessione ³⁾, ac sublata occasione proxima, si qua adhuc
exstat cum dict peccandi ⁴⁾, a qui-
busvis sententiis, censuris et pœnis Ecclesiasticis, quas pro-
pter præmissa quomodolibet incur, incestu et exces-
sibus hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiæ consue-
ta ⁵⁾, injuncta inde ei pro tam enormis libidinis excessu gravi
pœnitentia salutari ⁶⁾, ac Confessione sacramentali peccatorum
suorum singulis scilicet mensibus, vel quovis bimestri, ut
minimum semel, pro tempore ad arbitrium tuum peragen-
da ⁷⁾. — Demum, dummodo impediment præfat
occult, et matrimonium præmissis denunciacioni-
bus in facie Ecclesiæ sit contractum (a), et separatio sine
scandalo fieri non possit (b) aliudve canonicum non obstat
impedimentum, cum, et comparte de nul-
litate matrimonii seu prioris consensûs certiorata, sed ita cau-
te, ut delictum a comparte nusquam detegatur (c), super im-
pediment, ut matrimonium
cum et uterque inter se, absque testibus et novis
proclamationibus, ad vitanda scandala, præmissis non obstan-
tibus, rite et legitime contrahere (d) et in eo postmodum li-
bere et licite manere valeant, ob causam vel causas expositas,
scilicet misericorditer *dispenses* ⁸⁾.
Præterea Tibi facultatem facimus sanandi matrimonium in
radice, si a consensûs renovatione timeatur scandalum (e); nec-
non prolem susceptam, si qua sit, dummodo concepta non fuerit
ex adulterio, et suscipiendam exinde, legitimam declarandi ⁹⁾.
Hæc omnia in foro conscientiæ, et in ipso actu sacramen-
talis Confessionis tantum et non aliter neque ullo alio modo
peragantur ¹⁰⁾, præsentibus quoque post executionem lacera-
tis aut aliter destructis ¹¹⁾.

Datum Buscoduci

Nota. Super hoc casu R. V. ipsamet dispensat in sede confessionalī ³⁾.

Explicantur clausulæ: Notatas numeris 1—11 enucleatas vide n. 102.

(a) Ad revalidandum matrimonium sine testibus et proclamationibus, tanquam vera conditio requiritur, ut putati conjuges, decreto *Tametsi* subjecti, ante in forma Tridentina matrimonium celebrarint. Quodsi non fecerint, dispensatio ejusmodi est insufficiens; ideoque illud in supplica exprimendum est (n. 140 sq.). Cfr. Feye n. 626 p. 579.

(b) Intelligitur separatio a cohabitatione aut saltem a thoro *in perpetuum*. Ista separatio a confessario injungi debet, si fieri possit sine scandalo. Quum autem ex separatione cohabitationis scandalum oriretur, et cohabitatio inter fratrem et sororem adducere soleat periculum incontinentiæ, confessarius in rarissimo tantum casu obligatus erit separationem experiri antequam dispensationem exsequitur. Sanchez *lib. VIII disp. XXXIV* n. 60, De Justis *lib. I cap. VIII* n. 178, Reiff. n. 470, Ben. XIV *Instit. eccl.* 87 n. 60, Feye n. 753, Gasparri n. 1131, Lehmk. n. 822, Rosset n. 2744.

(c) In hac dispensatione simplici vera conditio est, ut compar de nullitate matrimonii moneatur, non tamen de crimine seu causa nullitatis (n. 133). Quando vero sine gravi incommodo certiorari nequit, petatur sanatio in radice; aut urgente necessitate consensus renovetur quantum circumstantiæ sinunt saltem a parte nullitatis conscia (n. 134, 135). In hoc ipso autem rescripto Ordinarius noster ejusmodi casu contingente sponte dat facultatem sanandi in radice. Cfr. ad litt. (e).

(d) Sequitur, ut, si matrimonium ex sola personarum inhabilitate est occulte invalidum, utraque pars de se consensum denuo debeat præstare, sed tantum clandestine (n. 145, 151).

(e) Ut evitetur difficultas, de qua n. 135 ad 2, executori simul datur facultas matrimonium in radice sanandi, si consensus renovatio sine gravi incommodo obtineri nequit et cæteræ adsunt conditiones, de quibus n. 139.

154. Ex quibus causis invalida esse potest matrimonii revalidatio?

R. 1. Ex vitio, commisso in supplica. Vide n. 105—111, 147, 148. Causa falsa bona fide exposita, sicut ex communiori doctrina non nocet efficaciam matrimonii bona fide contracti (n. 110 R. 5), ita neque obstare videtur efficaciam con-

validationis bona fide peractæ.

2. Ex mala dispensationis obtentæ executione. Vide *n.* 150—153.

3. Ex mala matrimonii revalidatione. Vide *n.* 129 *sq.*, 132—135, 138, 140.

155. Quomodo vitia revalidationis corriguntur?

R. 1. Si matrimonium invalidum est ex prima causa, secundum tradita *n.* 112 *sq.*, de se obtinendæ sunt litteræ *Perinde valere*, aut nova dispensatio, aut utraque simul; quibus impetratis matrimonium revalidatur.

2. Si ex secunda causa, nova et recta dispensationis fulminatione atque iterata matrimonii revalidatione. Cfr. *n.* 117 *Nota*.

3. Si ex tertia causa, nova et recta matrimonii revalidatione.

Attamen ob incommoda, quæ ex iterata matrimonii revalidatione oriri solent, plerumque flagitatur sanatio in radice. In supplica repetitur prior instantia, aperitur convalidationis vitium, et exposito motivo postulatur sanatio, atque matrimonium partibus insciis revalidatur. Van de Burgt *n.* 126, 127.

PARS III.

De Episcoporum potestate dispensandi et de modo quo ab ipsis dispensatio petenda est. n. 156-174.

156. *Estne Episcopis potestas dispensandi in impedimentis matrimonii?*

R. Episcopi jure proprio et ordinario dispensare nequeunt in impedimentis matrimonii. Ratio est quod impedimenta canonica sunt leges Ecclesiæ generales, in quas per se nihil valent Episcopi, quippe qui S. Pontifici et concilio generali sint inferiores (n. 3). Attamen facultas dispensandi iis in multis casibus conceditur, idque duplici modo: scilicet aut a jure seu ab ipsa lege ex S. Pontificis expressa vel tacita voluntate, quæ facultas dicitur *quasi-ordinaria* (quandoque *ordinaria*), — aut per expressam delegationem (n. 97).

157. *In quibus impedimentis dirimentibus Episcopi dispensare possunt jure quasi-ordinario?*

R. I. In impedimentis ecclesiasticis *dubiis* (sive ob dubium juris sive ob dubium facti) tum pro matrimonio contrahendo tum pro matrimonio contracto; (imo in dubio juris multi dispensationem non requirunt, eo quod impedimentum tunc non adest; vide Tr. de matr. n. 66 p. 232). Ita communiter statuitur ex regula generali: Episcopum, quando dubium est, num casus indigeat dispensatione, in qualibet Ecclesiæ lege declarare posse dispensationem non opus esse vel ad cautelam posse dispensare. Lig. *lib. I* n. 192, *lib. VI* n. 902: „*Ceterum*“, *De Privilegiis* n. 55, *Hom. ap. tract. II* n. 51, 57, *tract. XX* n. 55. Cfr. *Giovine t. I* § 336

p. 623 sq., Feye n. 637, qui dicit præferendam esse declarationem, atque dispensationem dandam non esse nisi urgente necessitate.

Nota 1. In dubio facti, si magna est præsumptio pro impedimento, Episcopus ne dispenset. Etenim S. C. C. de hac facultate interrogata 18 Sept. 1852 respondit: „Consulat probatos auctores, et in casibus gravioris dubii recurrat ad S. Sedem saltem ad cautelam.” Lehmk. n. 795.

2. Si impedimentum hujusmodi, super quo Episcopus *dispensavit*, postea certum apparet, ex communiori sententia non oportet novam dispensationem impetrare, quia dispensatio data impedimentum abstulit. Ita De Justis *lib. II cap. II n. 71*, Gasparri n. 407, D'Annibale § 498 (26), Matharan n. 372, Rosset n. 2429, 2442 sq. Putat vero Sanchez *lib. VIII disp. VI n. 18*, novam opus esse dispensationem, quia Episcopus in casu meram dedit declarationem. Cfr. Corradus *lib. VII cap. V n. 65*, Giovine § 337, Zitelli p. 48.

158. II. Si jam *publice et bona fide contracto matrimonio* detegitur impedimentum *occultum*, super quo *R. Pontifex dispensare solet*, ac simul *urget necessitas*. Potestas Episcopi hoc in casu dispensandi desumitur ex tacita S. Pontificis voluntate ob urgentem necessitatem.

Ut Episcopus jure quasi-ordinario dispensare valeat, hæ requiruntur conditiones: 1. Matrimonium sit *publice contractum*, i. e. in facie Ecclesiæ, præmissis denuntiationibus aut saltem iis dispensatis. — 2. Sit *bona fide* saltem alterutrius partium contractum, ortâ ex ignorantia juris aut facti circa existentiam impedimenti. — 3. Ut impedimentum sit *occultum* sensu n. 10 sq. exposito. Disputatur vero, num Episcopus dispensare possit, si impedimentum natura sua publicum per accidens sit occultum; practice absteineat, dicit Gasparri n. 408. Fusius Feye p. 609, 610, qui Episcopi potestatem hoc in casu non prorsus excludit. — 4. Matrimonium sit *consummatum*; quod de se præsumitur. — 5. *Urgeat necessitas* statim dispensandi eo quod neque putati conjuges sine scandalo vel infamia separari possunt, neque dispensatio ob periculum incontinentiæ differri (*); dispensatio autem S. Pontificis illico obtineri ne-

(*) Auctores cum S. Alphonso requirunt, ut pseudo-conjugibus impedimentum sit notum. Quare dicit Feye: „Neque habet Episcopus pote-

quit. Cfr. Ben. XIV *De Syn. Diœc. lib. IX cap. II n. 1*, Reiff. *n. 15*, 42 *sq.*, Lig. *n. 1123*, 1124, Giovine § 334, Feye *n. 635*, Scavini *n. 584 ad 2*, Planchard *n. 559*, Aertnijs *n. 622*, Tr. de matr. *p. 406 sq.*, Rosset *n. 2408 sq.*

159. III. Si matrimonio contrahendo obstat impedimentum *occultum* (*n. 158 ad 3*), *in quo S. Sedes dispensare consuevit*, et simul *urget necessitas*, ita ut matrimonium sine magno incommodo aut scandalo vel infamia differri nequeat donec Romam recursum fuerit Potestas Episcopi in hoc casu nititur præsumpta S. Pontificis voluntate ob spirituales fidelium necessitates.

Duos casus hujusmodi necessitatis DD. afferunt: 1. Si quis morti proximus matrimonium vult inire ad legitimandam prolem, aut ad auferendum periculum peccandi cum concubina vel ad hujus honorem reparandum. (De quo casu vide *n. 160*). 2. Si detegitur impedimentum, quando omnia ad matrimonium parata sunt, ita ut sine scandalo et partium infamia nullatenus possit differri (*n. 120*). Cfr. Ben. XIV *l. c. n. 2*, Lig. *n. 613*, 1122, Reiff. *n. 62 sq.*, 509, Giovine *l. I § 335*, Feye *n. 636*, Van de Burgt *n. 131 ad 3°*, Zitelli *p. 47*, Gasparri *n. 409*, Tr. de matr. *p. 408 sq.*, Scavini *n. 584*, Planchard *n. 445*, Rosset *n. 2388 sq.*, 2382 *sq.*

Nota 1. Dispensatio, quam Episcopi in duobus ultimis casibus jure quasi-ordinario concedunt, valet tantum pro foro *interno*; quare si impedimentum postea fiat publicum, nova pro foro externo a R. Pontifice obtinenda est. Ben. XIV *l. c. n. 1*. Cfr. Rosset *n. 2396 et 2414*. Raro tamen locus erit potestati Episcoporum quasi-ordinariae in hisce casibus; solent enim in urgenti necessitate ampliores habere fa-

statem, quando uterque adhuc est in bona fide; tunc enim in hac sunt relinquendi, donec Sedes Ap. dispensatio fuerit procurata." Huic doctrinae adversantur N. Rev. th. *l. XXIV p. 336 sq.*, et Rosset *n. 2412*, quia Ben. XIV inter condiciones non enumerat periculum incontinentiae.

cultatem expresse delegatam. Zitelli p. 48.

2. Quando Episcopus ejusmodi speciali facultate munitus non est (*n.* 169 *R.* 2 *b*), potest nihilominus *in urgenti necessitate* uti potestate quasi-ordinaria, etiamsi adsunt multiplicia vel diversa impedimenta, aut a S. Sede petita est dispensatio quæ tempestive non advenit vel invalida reperitur. Feye *n.* 639 *ad* 2, 726, 631 *c*) *ad* 8, Gasparri *n.* 410, Rosset *n.* 2506 *ad* 4°.

160. Quænam generalis dispensandi facultas concessa est Episcopis pro iis qui sunt in periculo mortis?

R. Ex *Litteris* S. C. Inquis. 20 Febr. 1888 S. S. Leo XIII concessit locorum Ordinariis facultatem *dispensandi ægrotos in gravissimo mortis periculo constitutos*, *qui civiliter tantum sunt conjuncti aut alias in concubinato vivunt, quando non suppetit tempus recurrenti ad S. Sedem, super impedimentis quantumvis publicis matrimonium jure ecclesiastico dirimentibus, excepto S. Presbyteratus Ordine et affinitate lineæ rectæ ex copula licita proveniente* (N. Rev. th. t. XX p. 122). Ordinarii istam facultatem delegare possunt ecclesiasticæ personæ sibi benevisæ, ac *habitualiter* parochis (i. e. iis qui actu curam animarum exercent) pro casibus, in quibus desit tempus ad Ordinarios recurrenti et periculum sit in mora. Ita S. Offic. 9 Jan. (1 Martii) 1889 et 23 April. et 22 Sept. 1890. Vi hujus decreti Ordinarius ejusque delegatus dispensare possunt in memoratis impedimentis tum publicis tum occultis cum iis qui in articulo mortis constituti sunt et civiliter tantum sunt conjuncti aut in concubinato vivunt; non autem cum aliis. Cfr. N. Rev. th. t. XXI p. 370, t. XXII p. 490, t. XXIV p. 47 sq., Feye *n.* 624, Collect. *n.* 1471 sq. Ista facultas comprehendit etiam casum quo impedimentum non directe afficit moribundum, aut quo utraque pars impedimento ligata est; itaque v. g. si ægrotat mulier libera aut monialis in concubinato vivens cum diacono benevalente. S. Offic. 1 Julii 1891. Item comprehendit dispari-

tatem cultus, non autem mixtam religionem, quippe quæ sit impediendum tantum impediens. Ita ex *Responso* S. C. Inquis. 18 *Martii* 1891. *Collect. n.* 2185, *Anal. eccl. t. II p.* 110, *N. Rev. th. t. XXVI p.* 284.

161. *In quibus impedimentis prohibentibus Episcopi dispensare possunt jure quasi-ordinario?*

R. Episcopi potestate quasi-ordinaria, ex consuetudine a RR. PP. approbata, in suis diœcesibus relaxare possunt impedimenta impediencia, quibusdam exceptis. Dispensare nempe *non valent*: 1. in sponsalibus, quamvis de iis aliquando declarationem dare possint (*Tr. de matr. n.* 20); 2. in voto ingrediendæ religionis strictæ dictæ, neque in voto castitatis perfectæ, perpetuæ et absolutæ (*Rosset n.* 2334); 3. in religione mixta (*); 4. in solemnitatibus nuptialibus tempore feriato prohibitis. *Ben. XIV De Syn. Diœc. lib. IX cap. II n.* 1, *Feye n.* 613, *Van de Burgt n.* 133, *Tr. de matr. p.* 400 *sq.*, *Planchard n.* 443 *sq.*, *Joder p.* 56, *Rosset n.* 2380 *sq.*

162. *Potestne Episcopus jure quasi-ordinario dispensare in impedimentis matrimonio supervenientibus?*

R. Episcopus dispensare potest, sed solummodo *ad petendum debitum conjugale*, super impedimentis affinitatis et cognationis spiritualis stante matrimonio contractis; item super voto castitatis, etiam perpetuæ, emissio *post* matrimonium (quidam tamen excipiunt, si votum nuncupatum sit ex mutuo consensu et necessitas non urgeat); imo contracto matrimonio super voto castitatis perpetuæ emissio *ante* matrimonium, sed iterum solummodo ad matrimonium licite utendum. Quum pro hisce casibus Episcopi sæpius habeant facultatem expresse delegatam, raro potestati quasi-ordinariæ locus erit.

(*) „Ne in urgentissima quidem necessitate Episcopum ex præsumpta R. Pontificis voluntate posse in mixta religione dispensare existimamus”, ait *Feye n.* 613 cum *Giovine p.* 291 *sq.* contra *Planchard in N. Rev. th. t. XV p.* 519 et 399, *t. XXVI p.* 285. Cfr. *De Becker p.* 263 *sq.*

Nota. Si Episcopus quoad impedimentum aliquod expresse delegatam facultatem habet, potestas quasi-ordinaria, quæ ex præsumpto vel tacito S. Pontificis consensu repeti solet, cessare videtur in eo foro et casu pro quo delegata est concessa. Unde conditiones facultati delegatæ appositæ, item stilus Curiae (n. 169) servanda sunt. Feye n. 613 p. 551, Rosset n. 2407, De Becker p. 297.

163. In quibus impedimentis Episcopus noster dispensare potest vi facultatis expresse delegatæ?

Præn. Præter potestatem quasi-ordinariam, de qua n. 157—162, plerique Episcopi a S. Sede speciali donati sunt potestate delegata, seu habent speciales facultates dispensandi in aliis quoque impedimentis, quæ facultates dicuntur *quinquennales*, quia singulis quinquenniis renovari solent.

In sequentibus enumerantur speciales facultates, quas Episcopus noster die 11 *Maii* 1897 ad quinquennium accepit.

R. I. „*Dispensandi in tertio et quarto simplici et mixto, in contrahendis et in contractis; cum hæreticis vero conversis etiam in secundo simplici et mixto, dummodo nullo modo attingat primum gradum, et in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam.*” (Quinquen. Form. III n. 3).

Nota 1. Intelligitur tertius et quartus atque secundus gradus consanguinitatis et affinitatis. Feye n. 614 ad 1, Tr. de matr. p. 402, N. Rev. th. t. XV p. 58 sq.

2. Vi prioris partis hujus facultatis Episcopus dispensare potest in gradu tertio æquali, in quarto æquali et in quarto tangente tertium (non autem in tertio vel quarto tangente secundum aut primum), etiam quando consanguinitas aut affinitas est multiplex, sive hoc provenit ab uno sive a multiplici stipite (S. C. S. Officii 19 *Junii* 1861, 19 *Junii* 1875, S. Pœnit. 18 *Jan.* et 20 *April.* 1883); attamen non potest, si nupturientes ligantur consanguinitate simul et affinitate (S. Pœnit. 18 *Jan.* 1883, S. C. S. Officii 2 *Julii* 1884). Cfr. Collect. n. 1243 sq., Gasparri n. 427, 428, Feye n. 614 ad 2, n. 631 ad c), d) et e), Planchard n. 106, Téphany n. 159 sq., Tr. de matr. p. 402, N. Rev. th. i. XV p. 52 sq., p. 663 sq., t. XVII p. 155, Rosset n. 2473 sq.

3. Posterior hujus facultatis pars concernit matrimonia ab hæreticis conversis contracta quum erant in hæresi. Pro his potest Episcopus, modo uterque nunc sit catholicus, insuper dispensare in gradu secundo æquali, atque in tertio aut quarto tangente secundum; nunquam autem si attingitur primus (vide n. 164). — Facultas legitimandi prolem, quæ per se *indultis* dispensandi continetur, non comprehendit prolem adulterinam (n. 169). Feye n. 614 ad 3.

164. II. „*Dispensandi pariter in impedimentis dirimentibus consanguinitatis et affinitatis usque ad secundum gradum inclusive sive duplicibus sive simplicibus et mixtis, dummodo nullo modo attingat primum, tam in matrimoniis contractis quam in contrahendis, non solum cum catholicis natis, sed etiam cum illis qui ab hæresi vel infidelitate convertuntur, dummodo tamen utraque pars catholicam religionem profiteatur.*” (Quinquen. Litt. Q. n. 3).

Nota. Non continetur in hac facultate potestas dispensandi super impedimento *triplici*, aut super impedimento *duplici* juncto eum alio impedimento etiam simplici. Cfr. N. Rev. th. t. XV p. 658 sq., Feye n. 631 d) in fine, Gasparri n. 427 in fine. De sensu verborum: *etiam cum illis, qui ab hæresi vel infidelitate convertuntur* vide Feye n. 614 ad 3, n. 626, N. Rev. th. t. XX p. 38, 39, 45 sq., Gasparri n. 418, Zitelli p. 181 X.

165. III. „*Dispensandi super impedimento publicæ honestatis, justis ex sponsalibus proveniente.*” (Quinquen. Form. III n. 4).

Nota. Videtur *justis* poni pro *justitiæ*. Ista facultas comprehendit matrimonia tam contracta quam contrahenda. S. Inq. 2 Julii 1884. Cfr. Collect. n. 2187, Feye n. 615.

166. IV. „*Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante, ac restituendi jus petendi debitum amissum.*” (Quinquen. Form. III n. 5).

Nota. Intelligitur de solo impedimento criminis, orto ex

adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii, ita ut neutra pars machinata sit mortem conjugis alterutrius; comprehendit autem matrimonia tam contracta quam contrahenda. Feye n. 615. Cfr. Tr. de matr. n. 82. — Amissio juris petendi debitum hic intelligitur contracta ob adulterium.

167. V. „*Dispensandi in impedimento cognationis spiritualis, praterquam inter levantem et levatum.*” (Quinquen. Form. III n. 6).

Nota. Hæc facultas, quæ respicit matrimonia tam contracta quam contrahenda, comprehendit cognationem ortam sive ex Baptismo sive ex Confirmatione (S. U. Inq. 2 Julii 1884 in N. Rev. th. t. XX p. 39, 40). Quamvis expresse sola excipiatur cognatio spiritualis inter patrinum vel matrinam et prolem baptizatam, multo magis excipienda est cognatio inter baptizantem et prolem baptizatam. S. Pœnit. 10 Maii 1876 declaravit: „In præfatis litteris sub nomine *levantis* venire patrinum et matrinam. Episcopus vero vi illarum in impedimento cognationis spiritualis potest tantum dispensare inter patrinum et matrinam cum patre et matre baptizati.” Cfr. Planchard n. 114 ad 3, N. Rev. th. t. XIV p. 530, Feye n. 615, Téphany n. 158, De Angelis t. III part. I p. 215 sq.

168. VI. „*Dispensandi in matrimoniis tam contractis quam contrahendis super impedimento occulto primi, necnon primi cum secundo et secundi gradus affinitatis provenientis ex copula illicita, non solum in linea collaterali sed etiam in linea recta, dummodo certe constet alterum ex contrahentibus esse non posse alterius filium, et quando agatur de matrimonio cum dicto impedimento jam contracto, cum facultate etiam sanandi in radice, si a consensûs renovatione timeatur scandalum, et cum potestate delegandi eandem facultatem in casibus particularibus presbyteris in prædicta diocesi sacro ministerio fungentibus.*” (Quinquen. Litt. Q. n. 2).

169. Quomodo facultas dispensandi interpretanda est?

R. 1. *Facultas seu mandatum dispensandi cum persona*

determinata est strictæ interpretationis. Corradus *lib. VII cap. VI n. 76, 77*, De Justis *lib. I cap. II n. 2*, Lig. *lib. I n. 187*.

2. *Indulta* autem S. Sedis, seu *facultates dispensandi generales*, quales sunt *quinquennales*, late interpretandæ sunt, ut communiter dicitur. Ex quo principio deducitur: a) Ejusmodi *indulta* per se continere facultatem auferendi omnia, quæ dispensationi obstare possunt. Quare Episcopus vi *indulti* dispensans potest absolvere a pœnis et censuris, quæ valori dispensationis obsistunt, legitimare prolem susceptam, excepta tamen adulterina, convalidare dispensationem a se invalide concessam. S. Pœnit. 1 *Julii* 1859, 14 *Julii* 1881, Planchard *n. 97 sq.*, 150, Feye *n. 717*, Gasparri *n. 429*, Téphany *n. 164*, Rosset *n. 2470*. b) *Indultum* dispensandi super affinitate, concessum sine restrictione, comprehendere affinitatem ortam tum ex copula licita tum ex copula illicita. Giovine *t. I p. 169*, Zitelli *p. 52*.

Attamen *indulta* non sunt extensivæ interpretationis, atque interpretanda sunt ex praxi et mente S. Congregationis, a qua emanarunt. Hinc:

a) *Indultum* datum pro matrimoniis contractis non valet pro contrahendis. Feye *n. 631 a)*, Rosset *n. 2471*.

b) *Indultum* generale pro foro interno non extenditur ad forum externum, nec vice versa, etiamsi impedimentum per accidens aliis sit occultum (Feye *n. 625*); imo si post concessam dispensationem impedimentum evadit publicum, matrimonium quidem valet, sed dispensatio pro foro externo est obtinenda. *Indultum* autem *absolute* datum comprehendit utrumque forum, ut dicit Gasparri *n. 430*.

c) Sine speciali *indulto* Episcopus dispensare nequit in impedimentis diversæ speciei sive dirimentibus sive impediētib; in eadem persona cumulatis, quamvis super unoquoque seorsum sumpto dispensare valeat. Id constat ex multis S.

Congr. decisionibus. Cfr. Feye *n.* 631 *e*), *n.* 708, Zitelli *p.* 105, Gasparri *n.* 428, Téphany *n.* 166, Planchard *n.* 461, 462, Rosset *n.* 2466, 2505 *sq.* Imo Episcopus dispensandi facultate caret etiam in casu quo unum impedimentum est publicum, alteram vero occultum; item, ut censet Feye *l. c.*, si cum impedimento in quo ex indulto dispensare potest concurrit impedimentum impediens potestate ordinaria comprehensum. Hæc regula non est tamen extendenda ad dispensationem in proclamationibus nuptialibus. Vide etiam Planchard *n.* 128, 129, N. Rev. th. *t.* *XIV* *p.* 623, *t.* *XV* *p.* 38 *sq.* et *p.* 653 *sq.* (*)

Noster autem Episcopus die 11 *Maii* 1897 specialem accepit potestatem, „ut facultatibus ab Apostolica Sede ei tributis dispensandi super quibusdam impedimentis matrimonium dirimentibus singulatim sumptis, uti etiam possit in casibus in quibus *duo vel plura simul concurrant*, . . . accedentibus tamen iustis iisque gravibus causis et in urgentioribus casibus, pro quibus tempus non suppetat recurrendi ad S. Sedem. Attamen indulto cumulandi facultates Episcopus uti non potest, quando matrimonium sanat in radice. Rosset *n.* 2466. De facultate cumulandi fusius *ibid.* *n.* 2497, Feye *l. c.*

d) Si cum impedimento, sive dirimente sive impediante, in quo dispensare potest Episcopus, concurrat aliud, pro quo requiritur dispensatio S. Sedis, eo ipso Episcopus privatur

(*) Planchard in N. Rev. th. *t.* *XV* *p.* 655 dicit: Quomodo agendum est, si inter nupturientes existit impedimentum publicum et occultum, quando Ordinarius vi indulti super iis seorsum sumptis quidem dispensare potest, non autem habet facultatem dispensandi super impedimentis in eadem persona cumulatis? Ordinarius utique dispensare potest super impedimento publico; quæ tamen dispensatio erit nulla propter impedimentum occultum, sed hujus nullitas erit occulta quia ipsum impedimentum occultum est. Si non adest urgens necessitas (quo casu Ordinarius dispensare potest *ex præsumpta S. Pontificis voluntate* *n.* 158, 159 *Nota* 2), confessarius recurat Romam (ad S. C. de Pr. F. aut ad S. Pœnitentiarum, *n.* 6); exponat, Ordinarium vi indulti dispensasse super impedimento publico, hanc autem dispensationem vi destitui propter hoc vel illud impedimentum occultum, et obtinebit convalidationem.

sua potestate dispensandi super priori illo impedimento, et omnium impedimentorum relaxatio a Sede Apostolica impetranda est. Id sequitur ex regula, quâ omnia impedimenta in eadem supplica exponi debent. Idem quoque valet, si Episcopus super utroque dispensare potest, et super alterutro dispensatio a S. Sede petita est. Cfr. Feye n. 632, 708, 717, Gasparri n. 428 (*), Zitelli p. 51 X, N. Rev. th. t. XV p. 656 sq., Tr. de matr. p. 405, Rosset n. 2465. Excipiuntur iterum denuntiationes. Feye n. 631 e), 708.

Alias consecutiones vide apud auctores citatos.

170. *Estne in dispensationibus episcopalibus observandus stilus Curiae?*

R. 1. Quando Episcopus dispensat vi facultatis *delegatae*, tenetur sequi stilum et regulas Curiae Romanae. Unde in supplica omnia exprimenda sunt quae exponi debent quando dispensatio petitur a Sede Ap. (*Instr.* S. C. de Pr. F., de qua n. 19 *Nota*, et S. Poenit. 1 Junii 1858); item servanda sunt quae jure particulari in Syn. Diœc. p. 58 et 59 præscribuntur. Cfr. Feye n. 631 f), 698, Van de Burgt n. 135, Tr. de matr. p. 410, Gasparri n. 422 sq., Planchard n. 315 sq., Téphany n. 153, 361. Insuper Episcopus servare debet speciales clausulas, quae in indulto adjiciuntur, idque sub poena nullitatis, si additur clausula irritans; unde in scriptis dispensationem concedere. Vide n. 101 et 18 *Nota*. Ita v. g. in indulto Episcopi nostri legitur: „Hæc vero dispensationes (de quibus n. 163, 165, 166 et 167) non concedantur, nisi cum clausula, dummodo mulier rapta

(*) Qui auctor ait: „Suppone quæratorem ligari duplici impedimento, et ab altero Episcopum dispensare posse, alterum vero esse R. P. reservatum; suppone Sedem Apostolicam in impedimento reservato dispensasse, et dein notum fieri impedimentum non reservatum. Episcopus vi indulti nequit ab hoc dispensare, sed rursus petenda est dispensatio in impedimento reservato seu revalidatio concessæ dispensationis, exprimendo in instantia circumstantiam de utriusque impedimenti concursu.”

non fuerit, et, si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat, et in hujusmodi dispensationibus declaretur expresse illas concedi tanquam a Sedis Apostolicæ delegato, ad quem effectum etiam tenor hujusmodi facultatum inseratur, cum expressione temporis, ad quod fuerint concessæ; *alias nullæ sint.*" Vide n. 101. Cfr. Feye n. 616, 633 a), 755, 757, Gasparri n. 423, Planchard n. 111, 112, Téphany n. 149, 150, Lehmk. n. 794 ad 2), Rosset n. 2463, 2471, 2485 sq.

2. Si vero Episcopus dispensat potestate *quasi-ordinaria*, certo expedit stilum et praxim S. Sedis sequi; communiter autem traditur sufficere ut observentur quæ jure communi præscribuntur, nempe ut exprimantur impedimenti substantia et circumstantiæ, quæ dispensationem reddunt difficiliorem vel eam potestati Episcopi subtrahunt. Quod attinet ad causas dispensationis Episcopus certo praxim S. Sedis servare debet. Feye n. 686, 698, Gasparri n. 411, Planchard n. 546, Téphany n. 362, Tr. de matr. p. 411.

171. Cum quibus personis Episcopus potest dispensare?

R. 1. Episcopus potest tantum dispensare cum suis diœcesanis, i. e. cum iis qui domicilium vel quasi-domicilium habent in diœcesi, et cum vagis, qui in diœcesi actu morantur. Feye n. 629, Gasparri n. 416.

2. Si indultum non exprimit contrarium, dispensare potest cum diœcesano extra diœcesim degente. Quando autem in indulto additur: *Utendi eisdem facultatibus in locis tantum suæ diœcesis*, aut similia (*), requiritur, ut is, quocum directe dispensatur, tempore quo dispensatio conceditur, in diœcesi commoretur. Itaque plane sufficit, si subditus in diœcesi versatur quando dispensatio fulminatur, licet deinde matrimonium

(*) In facultatibus Ordinarii nostri legitur: *Utendi iisdem facultatibus in Civitate et Diœcesi Buscoducensi.*

contracturus sit extra diœcesim. S. Offic. 22 Nov. 1865, 2 Maii 1877, 19 Jan. 1881. Cfr. Zitelli p. 51 IX, Feye n. 630, Gasparri n. 420, Lehm. n. 794 ad 1, Planchard n. 109, 110, Rosset n. 2464, 2476.

172. Estne utriusque Episcopi dispensatio necessaria, si partes ad diversas diœceses pertinent?

R. Si impedimentum est relativum seu utrique parti commune, certe sufficit dispensatio alterutrius Episcopi, quando dispensatio datur vi *indulti Apostolici*, non continentis conditionem contrariam, „quia ea facultas procedit a Papa, et sublato impedimento ex una parte cum qua dispensare valet, etiam pars altera libera evadit, quum ligamen non amplius inter utramque partem jam existat.” S. Pœn. 4 Sept. 1839 (Collect. n. 1466). De dispensatione *quasi ordinaria potestate* concessa adhuc controvertitur; sed ex ratione in responso S. Pœnitentiariæ allegata colligitur, sufficere unius Episcopi dispensationem. Ita Feye n. 639. Cfr. Lig. n. 1142, Vande Burgt n. 136, Gasparri n. 416, Tr. de matr. p. 413, Lehm. n. 793, Vecchiotti t. III p. 256, Rosset n. 2464.

Nota. Si una pars est vaga et altera alibi domicilium habet, potest Episcopus, cui vaga subicitur, dispensationem concedere, ut dicit Giovine t. I p. 641: „Si agatur de vagis, Episcopus, cui illi subjiuntur, cum iisdem dispensare potest vigore Indulti. Quodque procedit, quamvis tantum ipsorum unus vagus foret. Isto enim soluto ab impedimento, concomitanter habilitatur quoque alter.”

173. Potestne Episcopus suas facultates dispensandi alteri delegare?

R. Facultates, quas habet jure *quasi ordinario*, delegare potest, non solum pro casu particulari, sed etiam generaliter pro omnibus casibus, qui occurrunt; requiritur tamen speciale Episcopi mandatum. Lig. n. 1125, Giovine t. I p. 625 sq., Feye n. 639 ad 3, 640, Gasparri n.

407, 408, Scavini n. 584 (2), Rosset n. 2456. Facultates autem expresse *delegatas* non potest subdelegare, nisi ejusmodi potestas ipsi sit concessa (n. 98), uti facta est nostro Episcopo quoad facultates quinquennales, de quibus n. 163, 165—168 (*).

174. Quibus modis indultum dispensandi expirat?

R. 1. *Per lapsum temporis.* Episcopus facultatem dispensandi subdelegare nequit ultra tempus sibi positum; neque facultate sibi subdelegata uti quis potest ultra tempus Episcopo statutum (Feye n. 617). Ex multorum tamen sententia potest causam tempore nondum elapso inceptam, seu re non amplius integra, determinare (vide Gasparri n. 421), D'Annibale *part. I* § 77 (62); sed Feye n. 633 d) opinatur potius abstinendum esse. Præterea S. C. de Pr. F. 16 Jan. 1797 pro regionibus Missionum declaravit, facultates concessas valere etiam post elapsum tempus concessionis, si earum renovatio absque indultariorum culpa fuerit retardata. Item 22 Martii 1816 (Collect. n. 148, 150).

2. *Non cessat morte S. Pontificis*, nisi datum sit cum clausula: *Ad beneplacitum nostrum*; quod non solet. De Justis *lib. I cap. VI* n. 504, Reiff. *lib. I tit. III* n. 250 sq., Vecchiotti *t. I* § 54 ad 3, Gasparri n. 431, Feye l. c. Cfr. supra n. 99.

3. *Morte indultarii.* Hinc facultates quinquennales cessant morte Episcopi, cui concessæ sunt; facultates enim directæ v. g. *N. Episcopo Buscoducensi* sunt huic personales, proinde non transeunt sede vacante ad Capitulum vel Vicarium Capitularem. Inconvenientia tamen, quæ ex quinquennialium cessatione oritur, præcaveri potest; nam Episcopo datur *in Form.*

(*) Subdelegatio etiam Vicario Generali facienda est per speciale mandatum scripto, in quo mentio fiat auctoritatis Ap. et alia observentur quæ indultum præscribit. Feye n. 633 c) in fine. Num Episcopus in casu facultates communicare valeat Vicario Generali cum potestate eas subdelegandi, vide Feye n. 617 a v: „Quum Ordinarius.”

III n. 20 facultas: „Communicandi has facultates in totum, vel in partem, prout opus esse secundum ejus conscientiam judicaverit, sacerdotibus idoneis in conversione animarum laborantibus, et præsertim tempore sui obitus; ut sede vacante sint, qui possint supplere, donec Sedes Apostolica certior facta, quod quamprimum fieri debebit per Delegatos, aut per unum ex iis, alio modo provideat.” Cfr. Feye *n. 617*. — Facultates vero datæ *Ordinario diœcesis Buscoducensis*, mortuo indultario, transeunt ad Vicarium Capitularem et deinde ad Episcopum successorem ejusque Vicarium Generalem, v. g. facultas de qua *n. 160*. Similiter Vicario Capitulari eadem ac Episcopo est dispensandi facultas ordinaria vel quasi-ordinaria, de qua *n. 157 sq.* Vide *n. 69*. Cfr. Feye *n. 640, 731*, Gasparri *n. 431*, Planchard *n. 92*, Rosset *n. 2507 sq.*

APPENDIX.

I.

Orbitas parentum *n. 51* enumeratur inter causas impulsivas; eam vero a S. Pœnitentiaria haberi pro causa motiva, erui posse videtur ex hoc responso ejusdem Tribunalis. Cfr. Rev. théol. franç. *t. II p. 404*.

Beatissime Pater,

Ad Sacram Pœnitentiam nuper scripsi quod Carolus D . . . , 26 annos natus, et Julia Ludovica M . . . , 23 annos et 6 menses nata, diœcesis N . . . , pedibus S. V. provoluti, legitimum matrimonium contrahere cupientes, humiliter dispensationem implorabant super impedimento consanguinitatis in secundo lineæ collateralis gradu. Causas afferebam: *ætatem oratricis fere propectam (scilicet 23 annos et 6 menses), et conditionem ejusdem parente utroque orbatæ.*

Jamvero Sacra Pœnitentiaria sub die 19 Aprilis currentis Ordinario N . . . facultatem dispensandi concessit ob sequentes rationes: *ætatem oratricis annorum 24, conditionem ejusdem orphanæ.*

Hinc humiliter quæro an possim nihilominus cum oratoribus dispensare, quum oratrix vigesimum quartum annum non expleverit.

Sacra Pœnitentiaria, ad litteras Ordinarii N.... datas die 23 Aprilis hujus anni, super dubio utrum rescriptum dispensationis matrimonialis oratorum Caroli D.... et Juliæ Ludovicæ M.... possit idem Ordinarius exsequi, cum inter causas legatur ætas oratricis annorum viginti quatuor, quamvis oratrix, ut expositum fuerat, annum vigesimum quartum nondum expleverit; respondet:

Cum alia adsit causa dispensandi, nihil obstarè quominus præfactum dispensationis rescriptum executioni mandetur.

Datum Romæ ex Sacra Pœnitentiaria die 28 Aprilis 1897.

II.

Responsum S. Pœnitentiariæ infra scriptum pertinet ad *n.* 24 *sub* 2 *b*), coll. cum *n.* 23 *R.* 3 et *n.* 109. Quamvis error commissus a Dataria non sit substantialis, multi, ut observat Rev. théol. franç. *t. II p.* 407, olim judicassent, in casu posito recursum ad S. Sedem necessarium fuisse; declaratur autem, sufficere solam correctionem factam ab Ordinario.

Beatissime Pater,

Sub die 30 Martii 1897, Joannes B.... et Rosalia J...., N.... diœcesis, a Dataria Apostolica rescriptum dispensationis reportaverunt *supra secundo in linea æquali ex uno, ac duplici quarto ex altero* stipitibus provenien consanguinitatis gradibus.

Ita ferebat rescriptum, dum revera dispensatio postulata fuerat super *secundo ex uno, quarto ex altero, ac demum item quarto ex tertio* stipitibus provenien consanguinitatis gradibus.

Jamvero cum tempus urgeret et error rescripti circa quid accidentale versaretur, Ordinarius N.... rescriptum exsecutus est, sponsique in facie Ecclesiæ rite copulati sunt. Hinc quærit: Utrum rescriptum valide et licite exsecutus fuerit.

S. Pœnit. 2 Junii 1897 respondit: *Facta correctione acquiescat.*

